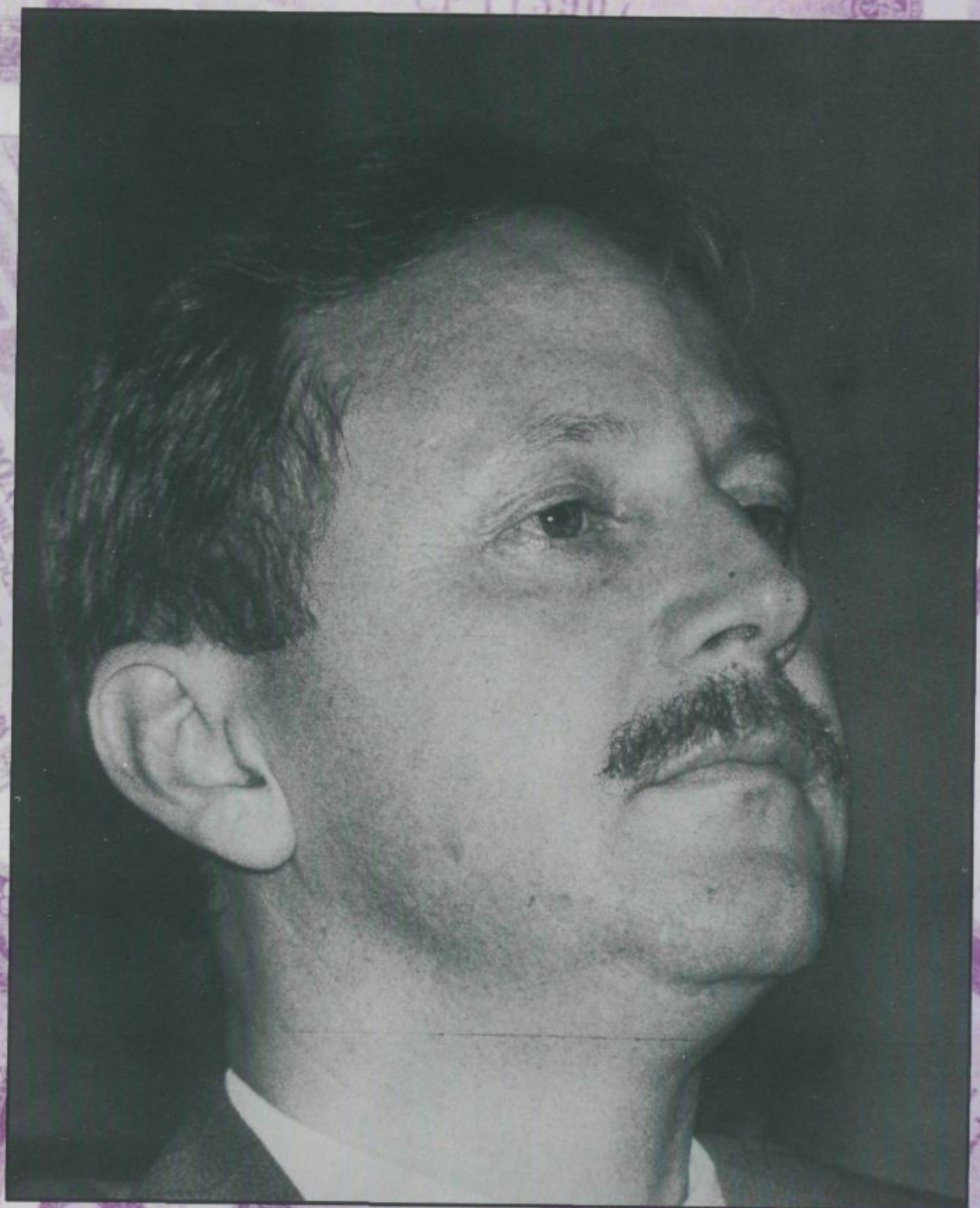


28. NOVEMBER 1991 / ŠT. 16 CENA 35 SIT



TRIBUNA



TRIBUNA

BILL CAMPBELL
v filmu
ROCKETEER

322-7

KAZALO

TIMEO DANAOS
ET DONA
FERENTES

Ko se konča obdobje kislih kumaric, se začne približevati čas priprave ozimnice. Usoda kumaric pa ostaja vedno ista. Podobno je z ljudmi v vojni. Vsi plavajo v istem kozarcu, najbolj nevarno pa je, da smo se na to navadili, kot bi šlo za kumarice. Ko postane vojna način življenja, dubrovniški biser pa hrana za svinje, ko je ubijanje samoumevno kot obisk nedeljske maše in begunce sprejemamo kot novodobne turiste, je to kruto opozorilo, da je tudi z nami, in ne samo z njimi, nekaj narobe.

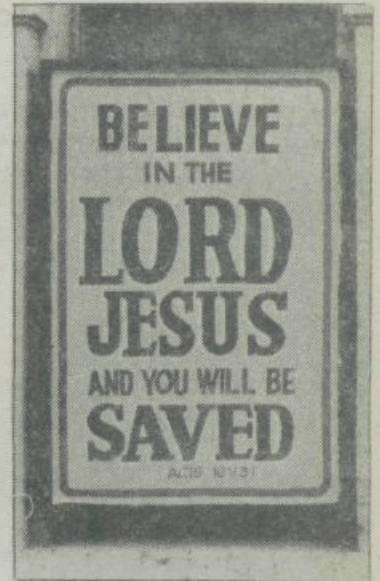
Vsi tečejo (prosto po Heraklitu) in vedno težje jih je dohiteti. Samo Balkanci še naprej vztrajno kamenčkajo z naveličano Evropo.

Dežela tolarjev s po potrebi bolehnim ali odsotnim premierom sodi v isto pravljico. Medtem ko Bučarjev parlament razpravlja o zdravstvu, beguncih in predsednik vlade deli zaušnice neposlušnim parlamentarcem, se Kadijevičevi (pod)plačanci umikajo iz naše države s tremi prsti v zraku in figami v žepu. Odnosi s »prijateljsko lepo njihovo« pa se ohlajajo. Tolarska mina, ki je zadela Banske dvore, se je v obliki dinarskega bumeranga vrnila v Matjaževo deželo. Kasneje sklenjeni »gentleman agreement« pa lahko kmalu postane le mrtva črka brez papirja.

Zdravniki so spet v bolnišnicah in šolniki v šolah. Prevarani, a vendar za silo potešeni. Gospodarstvo še naprej grozi. Labirint je zapleten, Ariadne pa ni od nikoder. Tisti, ki ponuja izsiljeno politično rešitev, bi se moral zavedati, da brada ne naredi filozofa. Če bi namreč to veljalo, bi bil vsak stari kozel Platon.

Nič več torej ne funkcionira tako, kot so optimisti upali. Pesimisti so, kot vedno, imeli prav. Če pravica na koncu vedno zmagaja, nismo dosti dlje od začetka. Bogovi tudi pri nas padajo na zadnjo plat in pristajajo na mehkem. In vsemu navkljub nas nekateri vztrajno prepričujejo, da smo na konju. Le kam, hudiča, so se tokrat skrili Danajci? Pa saj niti ni pomembno. Kasandre in Laokoonta tudi v Troji ni nihče poslušal. Se nam obeta ista usoda?

Simon Bizjak



- 2 Intervju:
Živko Pregl
- 5 Strankarska
tektonika
- 6 Numizmatični raj
- 10 Intervju:
Dragiša
Marojevič
- 13 Kingdom revised
- 14 Diplomacija
- vohunstvo?
- 17 Italija od blizu
- 24 Fotolabor
- 26 Infofaks
- 31 Film
- 36 Teater
- 38 Art
- 40 Literatura
- 42 Godba
- 44 Pisma
- 47 Nagradna
križanka
- 48 Hamfri

TRIBUNA je glasilo Študentske organizacije Univerze v Ljubljani. ♥ Tisk: tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana. ♥ Naslov uredništva: Kersnikova 4, 61000 Ljubljana, tel.: (061)319-496; telefax: (061)319-448. V uredništvu dežuramo med 10. in 12. uro. ♥ V.d. glavnega urednika: Samo Amon. ♥ V.d. odgovornega urednika: Simon Bizjak. ♥ Lektorica: Nives Klinc. ♥ Cena: 35 SLT. ♥ Publikacija je obdavčena po 10. alineji 1. točke ter številke 8 Zakona o začasnih ukrepih o davku od prometa proizvodov in storitev (Uradni list SFRJ, št. 4/91). ♥ Naslednja številka izide 11. novembra 1991.

V uredništvu Tribune ali pri Tribuninih kolporterjih na fakultetah lahko študentje z indeksom kupijo Tribuno po ceni 7 SLT.



Intervju: dr. Živko Pregl

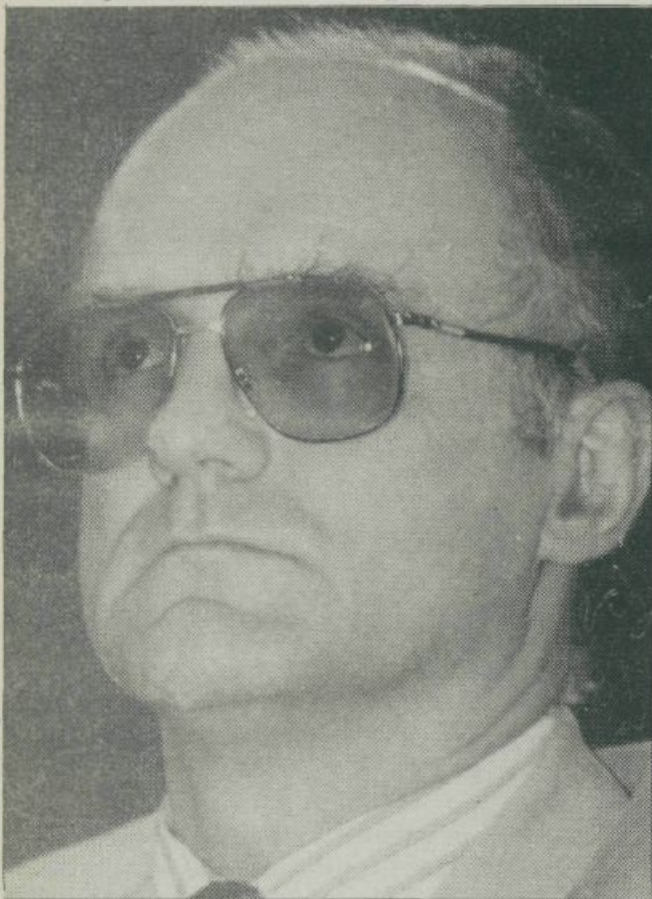


Foto: Tomi Drozg

»ZVEZNA VLADA JE DELOVALA V RAZMERAH INFORMACIJSKE BLOKADE«

Do vojne v Sloveniji še podpredsednik Zveznega izvršnega sveta dr. Živko Pregl nam je v pogovoru poskušal predstaviti svoj pogled neuspeh »Markovičeve reforme«, dezintegracijo Jugoslavije, na vojno na Hrvaškem. Še vedno polnega entuziazma je bilo dr. Živka Pregla težko »dočakati«, vendar je na koncu, kljub temu, da si ne želi več medijske prisotnosti, pristal na pogovor na njegovem novem delovnem mestu v podjetju Pregl consulting ltd.

TRIBUNA: Na splošno je bil program reform zvezne vlade zelo dobro sprejet, pa kljub temu ni dosegel ugodnih rezultatov. Kje so po vašem mnenju poglobitvi razlogi, da se je to zgodilo?

PREGL: Popolnoma jasno je, da so bili politični razlogi tisti, ki so onemogočili izvedbo programa in je bil v ekonomskem smislu program zelo dobro zastavljen. Kljub temu je bila vlada vez čas napadana, da je s svojim programom uničevala gospodarstvo. Vendar je dejstvo, da bi bile težave kljub temu programu ogromne, če ne še večje.

TRIBUNA: Torej se strinjate na nek način s tezo Branka Horvata, da je zvezna vlada dejansko premalo upoštevala realne razmere v Jugoslaviji v tem času...

PREGL: Se strinjam. Toda lažje je misliti, kaj bi storili v preteklosti, kot kaj bomo storili v prihodnosti. Vzemimo za primer odnose med zvezno vlado in tedanjim, pa tudi v veliki meri še sedanjim vodstvom Srbije. Izhajali smo iz predpostavke, da ne moremo »rušiti« nekega vodstva, ki v svojem narodu uživa ogromno podporo. Srbsko vodstvo je tedaj v okviru neke nacionalno zaok-

rožene celote uživalo zelo homogeno podporo ljudi, kar konec koncev ni nič napačnega. Zato smo poskušali s politični modernizacijo odpreti pot reformam, da bi prišlo do notranje demokratizacije v Srbiji in s tem do popolnoma drugačnih odnosov ter novega demokratičnega vodstva v Srbiji in v celi Jugoslaviji. Tako smo tedaj sprejeli tudi Zakon o političnih strankah. Naš namen je bil preprečiti, da bi republiški zakon urejal nekakšno cenzuro glede priznavanja političnih strank. Lep primer je Demokratična zveza Kosova Ibrahima Rugove. Izkazalo se je, da Demokratična zveza Kosova verjetno še danes ne bi bila priznana, če ne bi sprejeli ta zvezni zakon. Tako se je ta stranka registrirala pri Zveznem sekretariatu za pravosodje in upravo, kar ji je tudi omogočilo legalno delovanje.

TRIBUNA: Kakšna pa je bila vloga Jugoslovanske ljudje armade oziroma zveznega sekretarja za ljudsko obrambo generala Veljka Kadijevića?

PREGL: Sam sem dolgo časa, to sem tudi v javnosti večkrat povedal, cenil generala Veljka Kadijevića, saj se je na

naših sejah vlade zelo aktivno zavzemal za naše reforme. Resda zelo izrazito na ekonomskem področju, z določenim časovnim zaostankom pa tudi na političnem. Moram povedati, da je bil Veljko Kadijević, dokler je naša vlada še dokaj dobro delovala, eden aktivnih članov vlade, ki so zagovarjali reforme. Po drugi strani je prav tako res, da je bila vsa armada, vključno z njenim šefom Veljkom Kadijevićem, pravzaprav nasledek nekega obdobja še iz časov, ko je poveljeval predsednik Tito. Od tedaj smo podedovali pravni dualizem, po katerem je o vseh ključnih vojaško-strateških vprašanjih vojske odločalo predsedstvo. Vlada pa je bila odgovorna izključno za materialna vprašanja. Skupščini je morala predlagati proračun, po katerem gre od petdeset do šestdeset odstotkov za potrebe vojske. Tako vlada ni imela potrebnih kompetenc. Naloge vlade so bile reducirane na program tekočega financiranja vojske. Sam sem se na sejah vlade večkrat razburjal, da moralno ne morem sprejeti situacije, ko odgovarjam samo za gospodarski položaj vojske, ničesar

pa ne morem povedati o položaju vojske v političnem sistemu. Jasno, takšni moji nastopi so pripeljali do ostrih polemik z odgovornimi iz Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo. Dejstvo pač je, da je vojska nasledek nekega preteklega časa. Sile v vojski zaradi razlogov financiranja niso bile ne pripravljene ne sposobne resno razmisliti o rekonstrukciji, iskanju novega mesta in vloge armade v družbi.

TRIBUNA: Vojska je svojo vlogo odigrala tudi ob junijskih dogodkih v Sloveniji. Kaj se je v tistih dneh dejansko dogajalo na sejah Zveznega izvršnega sveta? Slišati je bilo, da je Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo ponudil vladi še precej bolj restriktiven predlog odloka, kot pa je bil dejansko kasneje sprejet. In kaj je zvezna vlada s tem odlokom sploh dovolila vojski?

PREGL: Vidite, govorimo o odlokih Zveznega izvršnega sveta. Zvezna vlada je zvečer 25. junija sprejela ukrep, da se vzpostavi normalni režim na mejnih prehodih in to z obmejnimi enotami. Predlog Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo je bil, naj se zaprejo vsi mednarodni in maloobmejni prehodi s sosednjimi državami, razen dveh mejnih prehodov na Goriškem. Proti Madžarski naj bi bili tako zaprti vsi mejni prehodi. Vlada je tako restriktiven predlog zavrnila. Dovolila je, da se z obmejnimi enotami oziroma enotami Zveznega sekretariata za notranje zadeve vzpostavi normalen režim na meji. Torej ni bilo nobenega govora o zapiranju mejnih prehodov nobeni uporabi tankov. Vsi ukrepi naj bi bili izvedeni v paketu. O vseh korakih bi morala Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo in za notranje zadeve sukcesivno obveščati Zvezni izvršni svet, ki bi celoten potek spremljal in se odločal naprej. No, kasneje se je pokazalo to, da je Zvezni izvršni svet s spremembo tega odloka iz restriktivnega v bolj prožnega sprožil to, kar bi vojska verjetno storila ne glede na to, kako bi se zvezna vlada odločila.

TRIBUNA: Torej verjamete v to, da je šlo vendarle za poskus rušenja legitimne slovenske oblasti...

PREGL: Indirektno vsekakor. To je bila prav gotovo operacija zastraševanja. Kasnejši podatki so pokazali, da pravzaprav vojska in njene enote niso bile pripravljene za

borbene operacije. Očitno vojska ni pričakovala odpora. Šlo je očitno, kot že rečeno, za zastraševalno akcijo, ki naj bi v prvem koraku uklonila voljo slovenskega vodstva, v drugem pa očitno ustvarila razmere za spremembo oblasti v Sloveniji.

TRIBUNA: Nekaj časa je obstajala dilema o tem, s kakšno ustavno pravico vlada lahko podpiše odlok o delovanju armade, kajti vrhovni poveljnik jugoslovanskih oboroženih sil je kolektivno predsedstvo SFRJ?

PREGL: To, kar je Zvezni izvršni svet sprejel, se je sklicevalo na tedanji Zakon o režimu na meji, ki ga je sprejela Zvezna skupščina in ki dovoljuje zvezni vladi sprejetje odlokov za realizacijo tega režima. Ključno pri tem je, da odlok govori o izključno obmejnih enotah jugoslovanske armade, to je vojski v karavlah, ne dovoljuje pa uporabo nikakršnih drugih enot iz notranosti države, tudi tankov ne...

TRIBUNA: Takoj ste se odzvali odpoklicu iz zvezne vlade...

PREGL: Seveda. Odveč je poudarjati, da sva z Jožetom Slokarjem, ki je še ostal skupaj z mano v ZIS (kajti Horvat je že prej odšel na drugo delovno mesto v Sloveniji) redno obveščala slovensko vodstvo o tem, kaj se dogaja v Beogradu. Tako je bilo slovensko vodstvo seznanjeno s prvo verzijo odloka, ki je prišel na sejo vlade. Z Jožetom Slokarjem sva to posredovala v Ljubljano, da bi slovensko vodstvo opozorila, kaj se dogaja. Tako sva postala v Ljubljano tudi tekst odloka, ki ga je sprejel ZIS. Toda ob posegu armade je bila Zvezna vlada zelo slabo sproti informirana.

TRIBUNA: Ali to pomeni, da je šlo v Beogradu res za pravo informacijsko blokado?

PREGL: Poglejte, moja verzija, ki sem jo preveril na raznih koncih, je, da je prva informacija o dogajanju v Sloveniji prišla v ZIS s strani slovenskih oblasti. Mene so ob pol šestih zjutraj obvestili, da so tanki na slovenskih cestah. Milan Kučan mi je dejal, naj posredujem pri predsedniku Markoviću in zaustavi tankovsko prodiranje, če ne zaradi drugega, potem vsaj zaradi življenj vojakov. Skušal sem poklicati Broveta in Adžića, vendar ju nisem dobil. Vojska je bila pač vedno navajena, da so se ob kritičnih dogod-

kih njeni oficirji zatekli na svoja poveljniška mesta. Tudi predsednik Ante Marković je skušal vzpostaviti stik z armadnim vrhom, a ni uspel. 27. junija zjutraj, ko smo imeli sejo ZIS-a, nihče iz vlade ni vedel, kaj se dejansko dogaja.

TRIBUNA: Torej je res šlo za blokado zvezne vlade?

PREGL: Drži. No, v razmerah informacijske blokade je ZIS že nekaj časa delal. Eden razlogov za blokado je bil, da je bil prvi vir informacij ZSLO, ki je vladi večkrat posredoval svoje ocene o varnostno-političnih razmerah v državi. Sam sem večkrat protestiral proti takšnemu ravnanju in sem zahteval, naj nam posredujejo podatke, ne pa političnih ocen ali po svoje oblikovanih informacij.

TRIBUNA: Je mogoče tudi to razlog, da je Ante Marković v zadnjem času stremel za tem, da prenese sedež vlade drugam, na primer v Sarajevo?



PREGL: O tem smo že prej nekajkrat govorili. Razlog je bil v tem, da so bile možnosti za normalno delovanje ZIS omejene. Verjetno se spominjate groženj, da bo pred vladno zgradbo prišlo do množičnih demonstracij. Res je prišlo do dveh neuspešnih poskusov vojvodinskih kmetov, nahujskanih s strani pobudnikov

tako imenovane »jogurt« revolucije. Imeli smo tudi težave z Gibanjem žensk za Jugoslavijo... Torej so nas delavci bodisi na lastno roko bodisi pod taktirko lokalnih političnih struktur izsiljevali. Razmišljali smo o premestitvi sedeža vlade. Bilo je več predlogov - Sarajevo, Jajce, Brioni. Ustrezni zvezni organi so celo dobili nalogo, pripravijo vse potrebno za premestitev.

TRIBUNA: *Mnogo polemik je bilo o vlogi ameriškega državnega sekretarja Jamesa Bakerja, ki je bil na obisku v Jugoslaviji tik pred posegom JLA v Sloveniji. Menda naj bi pristal na omejeno uporabo sile pri »discipliniranju« Slovenije...*

PREGI: Nisem sodeloval v teh pogovorih z Bakerjem, z njim pa sem

je bil vseskozi prisoten problem, da vojska republiških organov ni sprejemala tako, kot bi jih morala. To se je med drugim videlo tudi iz terminologije, ki jo je vodstvo ZSLO uporabljalo, ko je govorilo o hrvaškem vodstvu. Prav tako se je ZSLO izogibal komuniciranja s hrvaškimi državnimi organi. Napako pa je delalo tudi samo hrvaško vodstvo, ki Srbom na Hrvaškem že tako na začetku ni dovolj jasno povedalo, da je mesto za pogovaranja o njihovem položaju Zagreb in ne Beograd. Če bi Hrvaške oblasti takoj oblikovale odnos do hrvaških Srbov, bi bila Miloševićeva propaganda manj uspešna. Vejetno bi tudi diverzante iz Srbije sami Srbi, ki so dolga leta živela v sožitju s Hrvati, izgnali. Prav tako pa hrvaško vodstvo

največje zaupanje, najti trenutek za razumno potezo, ki bi mogla preprečiti nadaljnje dogodke v tej republiki.

TRIBUNA: *Podpisanih je bilo že deset sporazumov o prekinitvi ognja, pa vendar vojna na Hrvaškem še vedno divja. Zdi se, da obe strani nimata več kotrnole nad vsemi svojimi enotami...*

PREGI: Kar je storila vojska 27. junija, je vse tiste, ki smo se še poskušali razumno pogovarjati v Jugoslaviji in o njej kot celoti dokončno potisnilo čez Rubikon. Vsekakor je najpomembnejše, da bi republike priznali kot mednarodne subjekte. Prav tako je skrajni čas za ekonomski pritisk na Srbijo. Treba je izkoristiti neenotnost srbskega javnega mnenja. V poštev bi prišlo tudi vojaško posredovanje v omejenem obsegu. Primer za to bi lahko bil pritisk na Varnostni svet OZN za blokado vojaških poletov. Končna rešitev pa je po mojem mnenju v tem, da se vsem jugoslovanskim republikam prizna status držav in s pomočjo mednarodne arbitraže zagotovijo nacionalnim manjšinam (tudi Srbom na Hrvaškem) pravice kot veljajo po mednarodnih standardih. Samo na ta način se lahko ta kriza razreši.

TRIBUNA: *Ste eden od ustanoviteljev Socialdemokratske unije. Kakšne naj bi bile temeljne smernice delovanja te stranke v prihodnje in na volitvah? Veliko je strank s podobnim imenom...*

PREGI: Vsi vemo, da Pučnikova Socialdemokratska stranka v celoti in s svojim predsednikom vred ni prava socialdemokratska partija. Ime si je pač izbrala zato, ker socialdemokracija med Slovenci v smislu evropskega modela uživa zaupanje. Ni slučajno, da Pučnik, ko je živel v Nemčiji, ni imel nobenega stika z nemško socialdemokracijo. Namen socialdemokratske unije, pri kateri sem spočetka sodeloval, je potrditev programa uspešnega gospodarskega razvoja Slovenije in nadaljevanje tradicije civilne družbe, ki je pripeljalo do demokratizacije oziroma tako imenovane slovenske pomladi. Stranka je z ljudmi, ki v njej delujejo, sposobna program tudi uresničiti in tudi v mednarodnem smislu izvesti konkretne poteze za prestrukturiranje in razcvet slovenskega gospodarstva.

Goran Novković



se osebno pogovarjal februarja leta 1990, ko sem ga obiskal v Washingtonu. Ob njegovem zadnjem obisku v Beogradu pa nisem imel z njim nikakršnih stikov. Iz informacije, ki ste jo na seji ZIS-a podala Marković in Lončar, pa bi lahko ocenil, da Baker ni dovolil uporabe vojaških enot v Sloveniji.

TRIBUNA: *Že v času vašega delovanja v Beogradu je bila vojska postavljena kot »tampon« na Hrvaškem. Kakšno je vaše stališče do kasnejšega razvoja dogodkov, ki mu je odločitev o taki vlogi armade nedvomno botrovala?*

PREGI: Na podlagi informacij, s katerimi smo razpolagali, se je zdela odločitev pametna. Na Hrvaškem pa

ni takoj obljubilo, da bo uredilo položaj narodnih manjšin v svoji republiki v skladu z mednarodnimi standardi. Torej, ključni problem hrvaškega gordijskega vozla je bil, da so zvezni organi pri reševanju težav zanemarjali mnenje Hrvaške.

TRIBUNA: *Ali se vam ne zdi, da je bilo hrvaško »vrhovništvo« (oziroma HDZ) omejeno s prevelikimi obljubami v predvolilni kampaniji, saj bi po tem sodeč vsako pogovaranja z ekstremnimi Srbi veljalo za narodno izdajstvo?*

PREGI: Seveda. Za takšno politiko hrvaškega vodstva pa obstajajo določeni razlogi. Težko pa je reči, kakšna bi bila prava hadezejevska politika po prihodu na oblast. Morda bi bilo treba tedaj, ko je hadeze

Razcep Slovenske demokratične zveze, prve lastovke slovenske politične pomladi, ki je danes bolj podobna pticam trnovk, je razgibal politično življenje in vnesel številne spekulacije. Od kadrovskih prestopov, morebitnih predčasnih volitev do omajane Demosove večine v skupščini.

Demos razpada?

Vsa preštevanja in ugibanja o pokvarjenem Demosovem volilnem stroju gre jemati z rezervo, saj sta obe frakciji (stranki) ostali znotraj koalicije. Pirnatova Slovenska demokratična zveza - Narodno demokratična stranka je neločljivo povezana z Demosovo popkovino, Ruplova Demokratična stranka Slovenije pa trenutno Demosa ne more niti zapustiti. Trditve, da se bo Demos s pučističnim kongresom, kot ga je poimenoval dr. Bučar, razpadel, so bile pretirane. Znotraj Demosa se je kvečjemu vzpostavilo novo razmerje sil, ki bo kaj kmalu transparentno tudi v republiški skupščini. Ker je opozicija (predvsem SDP) hitro preštelala nove Nedemosovske glasove in ugotovila, da z novimi zavezniki (?) nima potrebne večine, saj je sama nedisciplinirana, bodo glasovanja postala zanimiva.

Še bolj zanimivi pa so bili kadrovske prestopi in rošade. Do tega trenutka je znano, da je odcepljeni del stranke dobil največ možgan stranke, saj so med drugim prestopili dr. France Bučar, Spomenka Hribar, Igor Bavčar, Tone Peršak, Rudi Šeligo, Igor Omerza, Dimitrij Rupel, Marko Kos, novi član pa je postal dr. Tine Hribar. Največja uganka je bil in je še gotovo Janez Janša, ki je še med kongresom pragmatično nihaj. Vendar se stranki siamskega brata - Bavčarjevemu demokratu - še ni pridružil. To bo storil, tako pravi Janša, ko bo ugotovil, da v novi stranki ni nasprotij, ki so razcepila prejšnjo. Skratka, Janša si je kot izkušen strateg pustil manevrski prostor, ki ga v času pred volitvami očitno potrebuje. Ob tem je treba ugotoviti, da je liberalna frakcija na svojo stran pridobila večino poslancev v skupščini.

Na drugi strani pa so se pravosodnemu ministru dr. Pirnatu pridružili predvsem tisti ljudje iz strankinega aparata, ki so že od začetka svojo kariero vezali na preboj Pirnata. Med take prav gotovo sodi strankin tajnik Peter Volasko, ki je dr. Ruplu dvakrat zabil nož v hrbet. Prvič, ker ga je Rupel pripeljal in zaposlil v stranki; drugič, ker je Volaskovi boljši polovici pomagal do službe na Fakulteti za družbene vede. Poleg

STRANKARSKA TEKTONIKA

Foto: Hera



Volaska so v Pirnatovih vrstah predvsem neznani in brezimni popoldanski politikanti. Analitiki ocenjujejo, da bo naslednji korak Pirnatove stranke združitev s Peterletovimi kristjani. Le tako bo namreč lahko preživela v slovenskem političnem kotlu.

Z razkolom SDZ je znotraj Demosa izgubil svoj pomen tudi institut, ki ga poznamo iz zlatih časov komunistične partije, to je načelo demokratičnega centralizma. To je namreč zaprlo usta marsikateremu poslancu SDZ. Kot zanimivost, vladni predlog o privatizaciji je imel prav med odcepljenimi sdz-jevci največ nasprotnikov. Zato nekateri napovedujejo, da Umkovega predloga ne bodo sesuli poslanci zbora združenega dela temveč poslanci Demokratične stranke Slovenije.

Če je pred kongresom SDZ veljala teza o državotvorni stranki, je po kongresu očitno, da je to zgolj in samo pravosodna stranka. Državotvorni del se je preselil. Kako bo Pirnatov del preživel s slovensko inačico koroškega narodnjaštva, bo odgovoril čas. Liberalni blok

Junijsko-julijska vojna je največ škoda, za katero ne bo dobila odškodnine, povzročila Liberalno demokratično stranki. Nasprotja, ki so že pred tem obstajala med levico in desnico, so se po vojni še zaostri. Napetost je rasla do te mere, koje kazalo, da jih medli baby-face Jožef Školč ne bo več prenesel. Vendar do tako dramatičnega zasuka pri

liberalih ni prišlo. Trojka Žižek, Šetinc in Gantar je namreč skušala krmilo stranke preusmeriti s smeri neprilagodljivosti in trme, ki je lahko politični samomor. Namesto nepragmatičnega liberalizma so zavzemajo za fleksibilen odnos z ostalimi strankami. To potrjuje tudi dejstvo, da je odcepljena skupina SDZ imela takoj po koncu kongresa (že v nedeljo zvečer) neurađen pogovor z Gantarjem, Žižkom in Šetincem. Rezultati teh pogovorov še niso znani, vendar gre pričakovati, da bo prišlo do oblikovanja sredinskega liberalnega bloka. Če so se (javnim) razcepom znotraj LDS na seji sveta stranke izognili, bo verjetno kongres stranke usoden. Za koga, bomo še videli.

Obnavlja se bipolarnost

Zadnji premiki na slovenski politični sceni napovedujejo, da se bo tradicionalna razdelitev političnega prostora obnovila. Gre za bipolarnost, v kateri prevladujeta katoliško-konzervativni in levo-liberalni blok. V obdobju pred drugo svetovno vojno je njihova medsebojna izključnost, nekooperativnost dosegla vrhunec. Ker smo Slovenci izgubili, pregnali ali premagali skoraj vse zunanje sovraže in je potemtakem kohezivni element odvečen, se je politična energija preusmerila v strankarske vode. V teh je lahko zmagovalac le tisti, ki bolje plava in spretnjeje potaplja.

Marko Končar



NUMIZMATIČNI RAJ

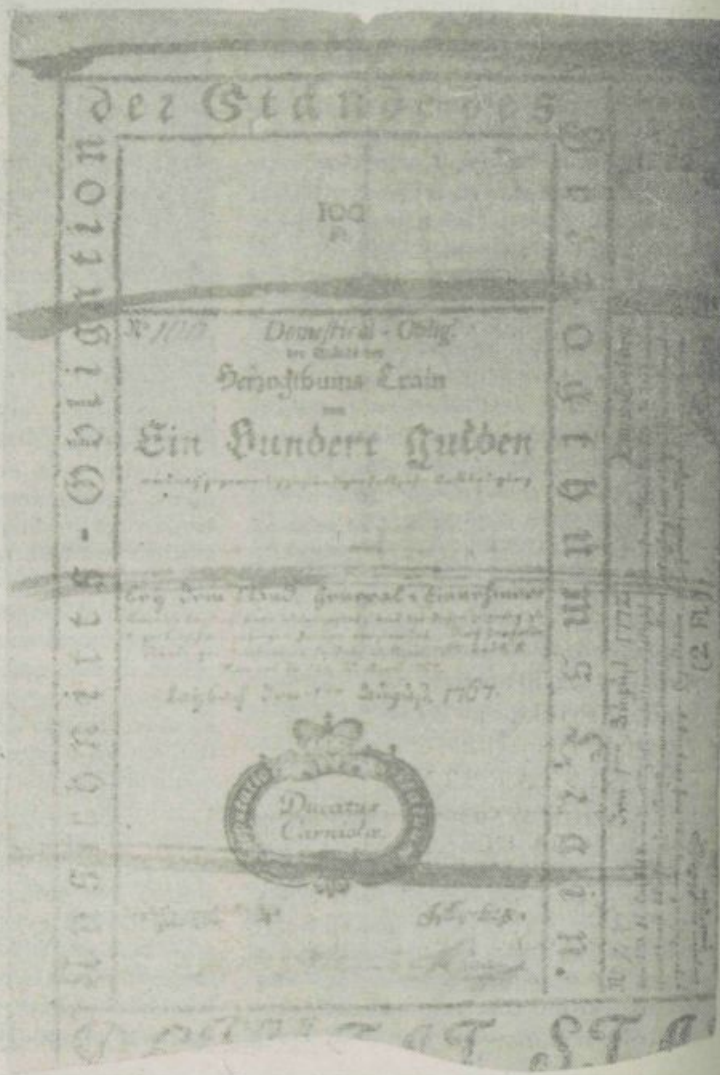
Na ozemlju Slovenije je v tem stoletju krožilo v obtoku toliko različnega denarja, da ga na roke ne moremo prešteti. Težko bi našli podoben primer v svetu. Vsaka novonastala država, in teh je bilo pri nas kar šest, je najprej poskrbela za spremembo denarja. Zaradi nenehne inflacije pa je samo v novi Jugoslaviji prišlo do kar dveh denominacij.

GOLDINARJI IN KRONE

V avstrijskem cesarstvu, kamor so do konca 1. svetovne vojne spadale tudi slovenske dežele, so prvi papirnati denar izdali leta 1759, tri leta kasneje pa je izšla druga serija. To so bili tako imenovani dunajski mestni bančni lističi. Kovani denar je imel v začetku večjo kupno moč od papirnatega, čeprav je bila nominalna vrednost na obeh enaka. Papirnatemu denarju so nadeli ime **guldni** ali po naše **goldinarji**.

V avstrijskem cesarstvu je veljal enoten monetarni sistem. So pa lahko mesta izdajala svoje obveznice, ki so bile tudi plačilno sredstvo. Tako je Vojvodina Kranjska 1. avgusta 1767 v Ljubljani izdala ene prvih obveznic na svetu. Obstajali sta dve različici: prve so bile erarične (blagajniške), druge pa domačinske (le v okviru domače Vojvodine). Nominirane so bile v goldinarjih. To je bil pravzaprav prvi slovenski denar, čeprav so bili vsi napisi bodisi v nemščini bodisi v latinščini. Pot do slovenskih napisov se je tako razvlekla na čez 200 let.

Leta 1800 je v veliki gospodarski krizi v cesarstvu močno padla vrednost papirnatega denarja, medtem ko so kovanega ljudje zadrževali doma. Podoben primer se je zgodil v času Pomladi narodov leta 1848. Takrat so skrivali srebrnike in bakrenjake. Ker je denarja v obtoku primanjkovalo, so hoteli, zdravlišča, mesta, pokrajine izdajale svoj zasilni denar. Tako je storila tudi Mestna srenja ljubljanska. Vsa ta množina papirja je krožila v obtoku vse do leta 1857, ko je Avstrija po sporazumu z nemškimi



deželami uvedla goldinar nove veljave. Leta 1892 je prišlo do reforme; goldinarje so nadomestile **krone**. V avstrijskem delu cesarstva so odslej plačevali s kronami in hellerji, v madžarskem pa s kronami in fillerji. Še vedno pa je veljala monetarna unija, zato različna imena niso ogrožala na primer plačilnega prometa med Prekmurjem in Kranjsko. Pravi kaos na mednarodnem področju pa je nastopil z nastankom najprej Države in nato še Kraljevine SHS. Do 1. decembra 1918 je veljal le avstrijski denar, seveda ustrezno prežigosan. Po tem datumu pa je bil enakovredno plačilno sredstvo tudi dinar, valuta Kraljevine Srbije.

DINARJI IN ŽIGI

Prvi papirnati dinarji so bili izdani leta 1886, z izgledom pa so spominjali bolj na grafike. Ti primerki so danes izredno redki. Dinarje so kasneje izdelovali po vzorcih belgijskih in francoskih denarjev, Belgija pa je Srbiji celo odstopila klišeje, na katere so vnesli le določene popravke oziroma lastne simbole. Do 1. svetovne vojne je imel srbski denar na eni strani cirilične, na drugi pa napise v francoščini.

Povsod v novonastali Kraljevini SHS, kjer so prej uporabljali avstroogrski denar, so ga samo prežigosali. Ker so imele pravico tega posega hranilnice, državni, poštni in celo župnijski uradi, je bil naenkrat v obtoku denar s kar približno 25.000 različnimi žigi. V Sloveniji je bilo domačih žigov od 3.500 do 3.700, krožil pa je seveda tudi denar s hrvaškimi in ostalimi žigi. *Pred nedavnim so numizmatiki na kronah odkrili celo žig slovenskih vojaških polkov.* Kasneje so število izdajateljev žigov skrčili na državne urade, največkrat pa sta se v Sloveniji pojavljala dva: »**MINISTARSTVO FINANSIJA**« (v cirilici) in »**FINANČNA DEŽELNA BLAGAJNA V LJUBLJANI**«. Ker je bilo žigov še vedno preveč, ljudje pa so kar v vrečah tvorili krone čez mejo iz Avstrije in ponarejali žige,

so leta 1919 na bankovce po vrednosti večje od 10 kron pričeli lepiti posebne znamkice. Te so bile za bankovce različnih nominalnih vrednosti različno oblikovane.

Kraljevina SHS je še istega leta začela izdajati tudi svoj denar v vrednostih 25 in 50 par ter 1 dinar, na katerem pa še ni bilo portretov članov kraljevske hiše. Krone so zamenjevali postopoma, in sicer v razmerju 4 proti 1 za dinar, kar je zelo prizadelo prebivalstvo prej nesrbskih dežel. 80 odstotkov vsote si dobil v dinarjih, preostanek pa v obveznicah, s katerimi si lahko kasneje poravnal davke in ostale obveznosti. Nato so sledili še bankovci za 10, 20, 100 in 1000 dinarjev. Vsi so bili tiskani v Parizu, napisi pa so bili v vseh treh priznanih jezikih in v francoščini. **Kralj Peter I.**

Foto: Žiga Koritnik



se prvič pojavi na novem bankovcu za 100 din ob koncu novembra leta 1920. Na bankovcih so se izmenjavale podobe kralja Aleksandra in kasneje Petra II. Zadnji bankovec, ki je pred 2. svetovno vojno šel v obtok, je imel nominalno vrednost 10 din. To je bilo 1939, medtem ko bankovci za 500 in 1000 dinarjev iz leta 1935 ter za kar

10.000 dinarjev leto kasneje niso nikoli zapustili trezorjev. Kralj Peter II. je tudi v izgnanstvu v Londonu izdal denar, in sicer serijo šestih bankovcev, ki pa so bili po vojni tam tudi komisijsko uničeni. Ostalo naj bi le 12 serij.

LIRE IN MARKE

Ob razpadu Jugoslavije je bilo v prometu okrog 14 milijard dinarjev v bankovcih, medtem ko je zlati zaklad Narodne banke Jugoslavije znašal približno tri milijarde dinarjev. Italijani so določili diskriminacijsko menjalno razmerje 33,3 dinarja za 1 liro. 16. junija 1941 so ta dekret spremenili, tako da je bilo odslej 100 din 38 lir (100 lir = 263,15 din). Po kapitulaciji Italije leta 1943 so bile v Ljubljanski pokrajini izdane tako imenovane **Rupnikove lire**.

Ker je bila Štajerska priključena Reichu, so tam dinarje v razmerju 20 proti 1 zamenjavali z marko. V Prekmurju so Madžari dajali 1 Pengö za 10 dinarjev.

SNOO je že leta 1941 sprejel odlok o Narodnem davku in posojilu svobode, leto zatem pa je Gospodarsko - finančni odsek izvršnega odbora OF natisnil obveznice, nominirane v lirah. To je bil edinstven primer v okupirani Evropi. Leta 1943 je tiskarna Tuma natisnila novo serijo obveznic; tistih za 5.000 dinarjev je bilo le 900 in so danes pri numizmatikih zelo iskane. Leta 1944 so bile izdane še obveznice v nemških markah. S tem je Denarni zavod z denarjem pokrival celotno Slovenijo. Seveda je veljal kot plačilno sredstvo več ali manj le na osvobojenem ozemlju. Obveznice so s pravim denarjem zamenjali v treh mesecih po osvoboditvi, za kar je jamčil napis na njih, da se bo v tem času vrnilo posojilo. Leta 1944 je tiskarna Triglav za OF natisnila še plačilne bone za 1, 5 in 10 lir. 10-lirski bankovec so Domobranci v propagandne namene ponarejali, le da so na zadnjo stran napisali: »*Ta denar je prav taka laž kot obljuje iz Londona in Moskve.*«

Ob koncu leta 1944 so po AVNOJ-skih sklepih denar





pričeli tiskati tudi v Beogradu in kot pomoč še v Moskvi. Sloveniji so pravzaprav priznali že obstoječo denarno avtonomijo, saj so izdali tako slovenski denar s slovenskimi napisi in še posebej denar Demokratične federativne Jugoslavije, kjer pa od republik na napisih še ni bila omenjena Bosna in Hercegovina. V coni B so do leta 1949 veljali posebni bankovci, ki jih je izdala Gospodarska banka za Istro, Reko in Slovensko Primorje, medtem ko so v sosednji coni A uporabljali tako imenovane ameriške okupacijske lire.

Že leta 1946 so začeli v Beogradu izdajati denar FLRJ, a je prejšnji iz leta 1944 še veljal. Po Informbiroju so v letih 1949 in 1950 za vsak primer pripravili nekakšne zasilne bone, ki pa niso prišli v obtok. Grozila je namreč nevarnost, da nam Moskva z nadaljnjim tiskanjem denarja iz leta 1944 uniči monetarni sistem. Te bone numizmatiki imenujejo zažgana serija, ker so prvi, ki so se znašli v numizmatičnem obtoku, imeli ožgane robove. Nekdo jih je verjetno v zadnjem trenutku potegnil iz peči. Leta 1951 so pripravili še bankovce po 10 in 20 din, ki tudi niso zapustili trezorjev.

Narodna banka SFRJ, ki se je razvila iz leta 1884 ustanovljene Narodne banke Srbije, je začela denar izdajati leta 1963. Po dveh letih je prišlo do valutne reforme, ko smo denarju prvič nominalno zmanjšali vrednost za 100-krat. Leta 1965 je prišel na svetlo popularni **rdeči stodinarski konjenik**, leta 1970 pa je na petstotaku častno mesto zasedel **Nikola Tesla**. Pet let po smrti je tudi **Josip Broz Tito** dobil svoje mesto na pettisočdinarskem bankovcu, ki ga je po dveh letih s štirikrat večjo nominalno vrednostjo prekosil **rudar**.



PONAREDKI, KRAJE...

Novojugoslovanski denar je imel veliko število napak, nove serije so imele različne odtenke barv. Ponekod so določene barve manjkale, redno so se pojavljale tiskarske napake. Izostale so celo registrske številke ali pa sta dve seriji imeli enake. V *Topčiderju* so isto ploščo dvakrat odtisnili. Vstop v kovnico pa so imeli tudi najvišji politični veljaki in vojaški vrh, denar ki so denar odnašali celo brez potrdil ali zadolžnic. Še lani je Srbija, najprej sama, nato pa skupaj s Črno goro izvedla sivo emisijo denarja.

Najhitreje sta se dala ponarediti 8. avgusta 1989 izdana dvomilijonski in polmilijonski bankovec, na katerih sta spomenika revolucije. (Z začetkom leta 1990 so ju denominirali.) Vsi bankovci so bili izdani zelo na hitro in ker ustrezen papir še ni bil pripravljen, na njih ni bilo vodnega tiska in zaščitne nitke. Do podobnega primera je prišlo še letos, ko je **Papirnica Radeče** ob začetku vojne prenehala na *Topčider*

pošiljati poseben papir. Sveže natisnani bankovci (za armado naj bi namenili 60 milijard novih dinarjev) so tako na nekoliko drugačnem papirju in z nekoliko manj razpoznavnim vodnim tiskom. Vojna na Slovenskem je preprečila izdajo 5.000 dinarskega bankovca z likom **Iva Andrića**. Že pripravljen papir in klišeji čakajo na boljšo priložnost, propadel pa je tudi načrt izdaje 10.000 dinarskega bankovca.

Bil pa je pravi čudež, da nam iz Beograda niso ponagajali z 200 dinarskimi bankovci, ki jih je Banka Slovenije zaradi pomanjkanja gotovine

ponovno uvrstila v plačilni promet. V trezorjih NB Jugoslavije imajo namreč še velike količine z obtoka umaknjenih bankovcev, pa tudi prvovrstnih ponaredkov.

BONI, TOLARJI

Boni Banke Slovenije so bili natisnani s podobnim namenom kot dinarski boni v letih 1949 in 1950, s to razliko, da slednji niso bili nikoli uporabljeni. Kot nam obljublja finančni minister, bomo dolgoletno obdobje neestetskega, lahko ponarejevanega in predvsem brezvrednega denarja zaključili čez šest mesecev. Tolarji nedvomno ne bodo imeli izrisanega lika Marije Terezije, bodo pa že deveto plačilno sredstvo, ki je v tem stoletju krožilo v našem plačilnem prometu. Če bi skušali ugotoviti število vseh primerkov, ki se med seboj razlikujejo po barvah, oblikah, žigih, napakah, kar zaposluje predvsem numizmatike, bi morda celo presegli številko 30.000.

Gregor Preac

»KLJUČ ZAVAROVANJA:



MEŠANA PODJETJA»

V Slovenijalesu se ne nameravajo odreči nekdanjemu jugoslovanskemu trgu

V zadnjih treh letih, odkar na prostoru nekdanje Jugoslavije poteka odkrita ali prikrita trgovinska vojna, je veliko slovenskih podjetij bodisi zaradi odtujitev objektov ali blaga bodisi zaradi nemogočih razmer poslovanja vrglo puško v koruzo in ta trg praktično zapustilo. V drugih pa so njihovi vodilni možje v prepričanju, da še po tako črni noči vedno pride dan, ostali optimisti. Njihova podjetja so se prilagodila novonastalim razmeram. Zavarovala so tamkajšnje svoje premoženje, spremenila način poslovanja, med partnerji pa izvršila strogo selekcijo. Eno takih je tudi Mednarodno podjetje Slovenijales, ki z letnim prometom okrog 1,5 milijarde dolarjev spada med največje slovenske koncernne. Stane Rant, namestnik generalnega direktorja, nam je razkril recept, ki bi lahko marsikateremu slovenskemu podjetju veljal za vzorec pri poslovanju z jugoim.

TRIBUNA: Kako poslujete z ostalim delom nekdanje Jugoslavije?

RANT: Že na začetku leta 1990, potem ko je srbska SZDL pozvala srbska podjetja, naj prekinijo vse poslovne stike s slovenskimi, smo začeli razmišljati o novi organizaciji tamkajšnjih naših enot. Še predobro smo se zavedali, da je naše dotedaj družbeno premoženje slabo zavarovano, povečevale pa so se tudi naše terjatve do kupcev s teh področjih. Nekatero manjše poslovne enote, predvsem v južni Srbiji in Črni gori, ki so nenehno poslovale z izgubo, smo celo z veseljem zaprli. S svojo nesposobnostjo so požirala lastno substanco oziroma naše vložke. Ne vemo, kaj se trenutno dogaja v poslovni enoti v Titogradu, ker so stiki prekinjeni, vse pa kaže, da želijo delavci odtujiti naše premoženje.

Podobno se je že zgodilo 21. marca 1991 v Beogradu, ko se je nekaj zaposlenih v tamkajšnji poslovni enoti zbralo na nekakšnem vsiljeno-improviziranem referendumu ter izglasovalo izločitev enote iz matičnega podjetja. Čeprav je bil postopek nezakonit, je še večje kriminalno dejanje storilo samo Okrožno gospodarsko sodišče v Beogradu, ki je že naslednji dan registriralo novo pravno osebo **Podjetje za notranjo in zunanjo trgovino Sloles**. Dejanska vrednost stavbe in vseh zalog blaga je približno 13 milijonov nemških mark, 45 delavcem pa se je ob vložkih 8.000 takratnih dinarjev priznalo lastništvo. Zdaj prodajajo srbsko blago, promet jim je močno upadel, del prostorov pa dajejo v najem. Do danes smo uspeli vse preostale naše poslovne enote: v Zagrebu, Sarajevu, Skopju,

Novem Sadu, Splitu, Varaždinu, Puli, Zadru... preoblikovati v mešana podjetja. Ker je pri tem naš partner podjetje **Intrade iz Celovca**, nje, delež je povsod 30-odstoten, nas zamenjava plačilnega sredstva v Sloveniji ni prizadela. Nerezidenčni računi so bili namreč odprti že z ustanovitvijo teh tako imenovanih **Intrade centrov**. Ves promet drugače še vedno poteka preko matičnega podjetja.

Je pa velik del srbskih podjetij ali nekdanjih naših poslovnih enot že začel iskati ponovne stike z nami, saj je na srbskem tržišču trgovskih podjetij veliko, blaga pa vse manj. Za sodelovanje zdaj postavljamo nove, veliko trše pogoje: da plačajo najemnino naših prostorov, tako ali drugače vse zaloge, ki so tam ostale, kasnejše dobave pa vnaprej, ter da se podpiše neka stabilna pogodba. Vse prejšnje garancije, pozavarovanja so bila v pravnem neredu brez vrednosti, še posebej ker ni bilo nobene poslovne etike.

TRIBUNA: Kakšen je vaš tržni delež na jugu?

RANT: Močno se je začel zmanjševati šele z vojno v Sloveniji, a najnovejših podatkov, za koliko, nimamo. Pred tem smo tam prodali četrtno vsega blaga, 55 odstotkov prometa smo ustvarili v tujini, še najmanj je odpadlo na Slovenijo - 20 odstotkov. V zdajšnjih razmerah nas pravzaprav rešuje tujina, pa tudi doma se da tržni delež še nekoliko povečati. Izpad prometa je po večini nastal zaradi prekinjenih prometnih poti, najdlje pa so naši prevozniki prodrli do Bosne in Hercegovine. Srbija je zdaj notranje in od zunaj po lastni krivdi popolnoma izolirana. Prodaja se le blago iz starih zalog, povpraševanje pa je veliko večje tako po stavbnem pohištvu in gradbenem materialu kot celotni stanovnjaški opremi.

Del naših izdelkov bomo morali vsaj začasno preusmeriti v izvoz; prisotni smo na vseh celinah. Najmočnejše pokrivamo nemško, avstrijsko, italijansko, francosko tržišče, Skandinavijo, ZDA, Kanado, Avstralijo, predstavništva pa imamo še v Združenih arabskih emiratih in Caracasu.

TRIBUNA: Kako bo nadalje potekal plačilni promet s Hrvaško in ostalimi republikami?

RANT: Uvoz in izvoz sta s Hrvaško že nekaj časa uravnotežena, medtem ko v Srbijo več izvažamo. Povsod imamo tudi večje terjatve. Doslej smo sodelovali na vseh slovenskih in zveznih multilateralnih kompenzacijskih, sprejemali plačilo v blagu ali zapirali dolžniške kroge. Poskušamo s cesijami, dejstvo pa je, da s padanjem vrednosti dinarja napram dolarju in tolarju dnevno izgubljam. Tako terjatve kot obveznosti bomo v kratkem prenesli na naša republiška podjetja. Sicer pa ne doživljamo šikaniranja le v plačilnem prometu, temveč nam groze celo z rušitvijo naših objektov, ker, sliši se absurdno, povsod nismo lastniki zemljišč, na katerih ti stoje. To je nova taktika, saj smo z ustanovitvijo mešanih podjetij v večji meri odvrnili nevarnost odtujitev.

Ne glede na vse pa se borimo, da na teh trgih ostanemo. Na prvi pogled so ti res manj zahtevni oziroma bo z uvedbo kliringa težko zagotoviti dovolj kakovostno uravnoteženo blagovno menjavo. Sami smo namreč že zdavnaj prešli miselnost, da bi na te trge pošiljali manj kvalitetno blago.

Gregor Preac

Intervju: Dragiša Marojević

»OSTAJAM V SLOVENIJI«

Če ga Slovenci ne bi (pre)dobro poznali, bi mu morda kdo celo nasedel. Toda Dragiša Marojević je v minulih dveh letih prevečkrat branil Slovence pred njimi samimi, da bi mu smeli verjeti. Vsekakor pa je zanimiv samotni politični potohodec, ki po odhodu Aksentijevića in njegovih edini še vedno zahteva tisto, kar mu nikoli ni pripadalo. Slovenci smo ga razočarali, slovenski Srbi so ga zapustili, svoje otroke je poslal v Beograd. Zanj je predsednik države, v kateri živi, zakompleksan človeček, Slovenija le avstrijska provinca, ki bo v manj kot petnajstih letih popolnoma germanizirana, za črnogorskega pesnika in intelektualca Jevrema Brkovića pa trdi, da je navaden književni tat in izdajalec svojega naroda, ki ga bodo ljubljanski Črnogorci (beri: Srbi!) linčali, če se ne bo kmalu pobral iz Slovenije. In na koncu pribija: »Vsi, ki mi očitajo, da sem izdal slovenski narod, se motijo. Temu narodu namreč nisem nikoli pripadal. Vsemu navkljub pa ostajam v Sloveniji!« Če bi bila Slovenija pravna država...

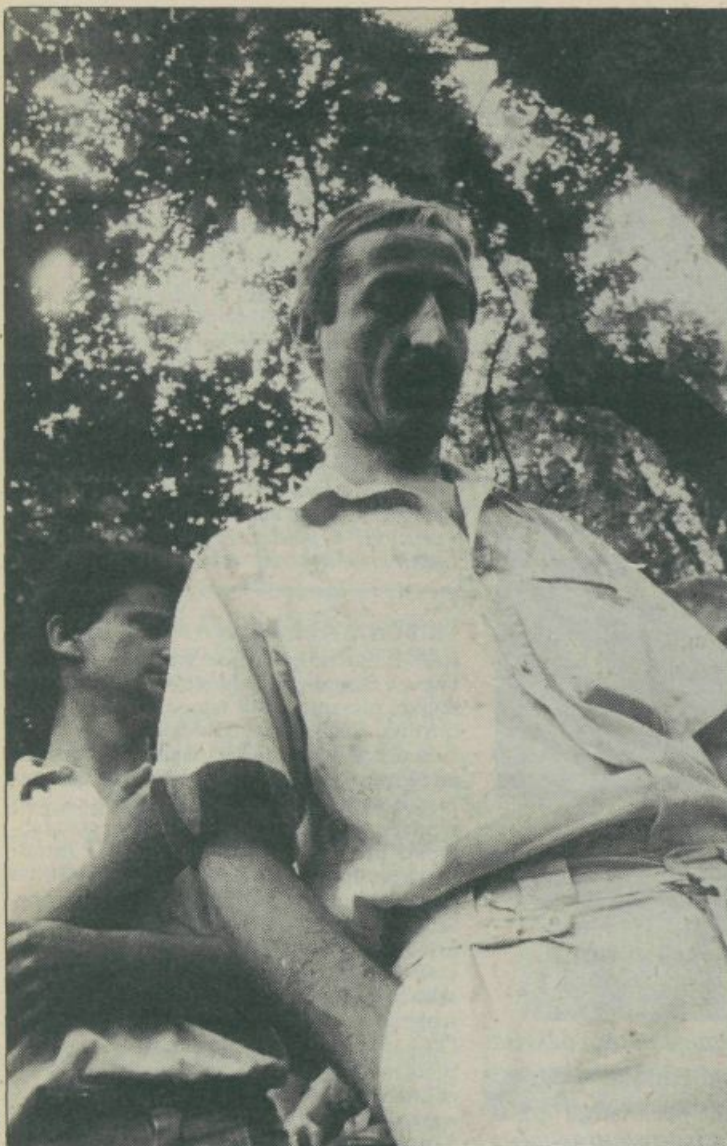


Foto: Hera

TRIBUNA: Gospod Marojević, potem ko je neslavno propadel vaš poskus vojnega političnega dobičkarstva v Tivoliju, o vas ni bilo več veliko slišati. Mar to pomeni, da polagoma zapuščate slovensko politično sceno?

MAROEVIĆ: Najprej vas moram popraviti. Ni šlo za vojno dobičkarstvo, ker v Sloveniji sploh ni bilo vojne.

TRIBUNA: Za kaj pa je po vašem mnenju šlo?

MAROEVIĆ: Danes je povsem jasno, da ni šlo za napad JLA na Slovenijo, ampak agresijo Republike Slovenije proti Jugoslaviji. Ta »vojna« se ni začela junija in končala julija, ampak je do nje prišlo že mnogo prej in še kar traja. Slovenija je imela možnost izbrati mirno pot razdružitve, vendar se je, predvsem v škodo svojega naroda, odločila za neposredno konfrontacijo in ekscese.

TRIBUNA: Ali nas hočete prepričati, da je bilo vaše »mirnodobno« izzivanje v

Tivoliju poskus zgladitve sporov in odpiranja oči zaslepljenemu slovenskemu narodu?

MAROEVIĆ: Slovenski mediji so mojstri za podtikanja in izmišljije, kar se je potrdilo tudi v »tivolskem primeru«. Zato so bili navdušeni nad poskusom linča, ki ga je legaliziral sam Milan Kučan skupaj s tistimi, ki so v tem času organizirali in vodili umazano »vojno«.

TRIBUNA: Kakšne so bile pravzaprav vaše namere v Tivoliju?

MAROEVIĆ: Hotel sem pričakati starše vojakov in jim mogoče celo pomagati pri organiziranju obiskov v vojašnicah. V Tivoli sem prišel z enim samim spremljevalcem, ker sem pričakoval morebitne provokacije. Za vsako ceno sem jih hotel preprečiti, zato nisem dovolil prihoda agresivnejših članov naše stranke. Vseeno pa so me brez vsakršnega povoda fizično napadli.

TRIBUNA: Zaščitila vas je slovenska policija...

MAROEVIĆ: Če menite, da človeka zaščitiš tako, da ga odpelješ na policijsko postajo in ga tam maltretiraš, se strinjam z vami. Po eni uri ugibanj policajev, kdo bo tisti, ki me bo ustrelil, so mi vročili obtožnico in me štiriindvajset ur zadržali v priporu. Pripor v »pravni državi« je videti takole: celica brez sanitarij, fekalije po zidu, postrežena hrana zraven straniščne školjke, načrtno dovajanje smrada v celico, nobenih stikov z družino, odvetnikom ali zdravnikom, skratka skrajno poniževalen in ohol odnos Bavčarjevih plačancev.

TRIBUNA: Prej ste omenili, da je Slovenija s svojo politiko načrtno izzivala in umetno ustvarjala ekscesne razmere. Kaj ste s tem natančno mislili?

MAROEVIĆ: Že nekaj mesecev pred tako imenovano osamosvojitvijo Slovenije smo javnost opozarjali, da je »gospod« Janša razdelil orožje civil-

nemu prebivalstvu, da so teritorialci obkoljevali nekatere mestne četrti v Sloveniji z izgovorom, da se v blokih skrivajo četniki, grozili so nam in nas na vse mogoče načine šikanirali. Vedeli smo, da se pod plaščem demilitarizacije, o kateri se je mnogo govorilo, skriva oboroževanje. Prav tako smo računali na možnost, da bo Slovenija takoj po 26. juniju izzvala nemire, ki jih bo svetu prikazala kot agresijo na mlado slovensko državo, da bi si na ta način kar najhitreje zagotovila mednarodno priznanje.

TRIBUNA: Ali gre po vašem mnenju tudi na Hrvaškem za napad te republike na Srbijo in JLA?

MAROJEVIĆ: Slovenske in hrvaške akcije so, kot vse kaže, usklajene, čeprav sem dolgo verjel, da so slovenski politiki tisti, ki hodijo po kostanj v žerjavico za hrvaške kolege. Izkazalo pa se je, da je bila slovenska politika na čelu s kompleksi polnim človečkom Kučanom tista, ki je razbila Jugoslavijo, da bi se s tem priliznila tujim silam. S tem je posredno povzročila vojno na Hrvaškem, od katere se danes distancira. Celo več, vojno v sosednji »prijateljski državi« izkorišča za frontalni napad na jugoslovanski monetarni sistem in poskuša pokrasti še vse tisto, kar ji v petinštiridesetih letih ni uspelo.

TRIBUNA: Moram vas spomniti, da sta bili Srbija in Črna gora prvi, ki sta uvedli tretjo izmeno v topčiderski tiskarni, da je s to prakso nadaljevala vaša JLA in da je bila NBJ tista, ki je Slovenijo izločila iz jugoslovanskega monetarnega sistema. Zato mislim, da je povsem na dlani, kdo (je) komu krade(l)...

MAROJEVIĆ: Dokler teče ločitveni postopek in delitvena razmerja niso precizirana, je vsaka nestrpnost nesprejemljiva. Slovenija bi se morala zavedati, da v Jugoslaviji ni živela sama in se je zato prisiljena pogovarjati z drugimi subjekti te skupnosti. Ker pa tega osnovnega načela ni spoštovala, je povsem razumljivo, da ji je moral nekdo stopiti na prste. Sicer pa se je bivša Jugoslavija znašla v današnjem položaju v veliki meri po zaslugi Slovenije. Odprto je vprašanje zahodnih meja, položaj bivših pripanikov armade, ki se je umaknila iz Slovenije, je še vedno v dobršni meri nejasen, blokirano je delovanje zveznih organov...

TRIBUNA: Obstaja seveda tudi druga teza, češ da je bila Srbija tista, ki je s terorjem na Kosovu, doslednim izpeljevanjem memorandumske politike, vdorom v monetarni sistem in še z mnogimi drugimi potezami uničila tisto, za kar se je deklarativno sicer zavzemala. Slovenija in Hrvaška sta se prav zato odločili, da se še pravočasno umakneta iz Srboslavije.

MAROJEVIĆ: Vsak se priduša na tisto, kar mu v danem trenutku najbolj ustreza. Slovenija je zelo spretno izkoristila ponovno združitev Srbije, ki je bila po sprejetju ustave leta 1974 razdeljena na tri »države«. Skupaj s Hrvaško je začela podpihovati Šiptarje na Kosovu in v Metohiji, kljub temu, da je Srbija ni z ničemer ogrožala. Srbijo je obtoževala za razbijanje države in na ta način svoja hotenja pripisovala drugim. Taka politika pa se ni začela niti pred dvema ali štirimi leti, pač pa segajo njene korenine daleč nazaj.

TRIBUNA: Rekli ste, da Srbija ni nikoli



ogrožala niti Slovenije niti Hrvaške. Kako pa komentirate današnje napade Srbov in njene JLA na dve tretjini hrvaškega ozemlja? Poglejte, gre tudi za območja, kjer Srbi predstavljajo številčno zanemarljivo manjšino.

MAROJEVIĆ: Vsakomur mora biti jasno, da Srbi na Hrvaškem ne morejo biti nacionalna manjšina, kot je v ustavi zapisal Franjo Tuđman. Dogodki na Hrvškem so posledica fašistične ikonografije in torture nad srbskim prebivalstvom. Če se Srbi ne bi uprli, je veliko vprašanje, koliko Srbov bi čez deset let živelo na tem območju. Nerazumljivo je, da se Slovenci danes zgražajo, ker prostovoljci iz ožje Srbije pomagajo svojim sonarodnjakom. Če so Hrvati angažirali svojo diasporo, poleg tega pa tudi mnoge Kurde,

Romune in Šiptarje, je nelogično zameriti Srbom, ker so v vojni enotni.

TRIBUNA: Kaj pa je BiH storila Srbom, da se na vse načine trudijo, da bi popolnoma spodkopali njeno ozemeljsko celovitost in suverenost?

MAROJEVIĆ: Vedeti moramo, da ne gre samo za državljansko, pač pa v še večji meri za versko vojno. Na ozemlju, kjer živijo pripadniki treh različnih veroizpovedi, nima nihče, niti številčno najmočnejša islamska skupnost pravice izključiti Srbov iz odločanja o usodi in prihodnosti republike, v kateri živijo. Srbi ne morejo pristati na to, da po sedemdesetih letih življenja postanejo nacionalna manjšina. Prav tako je nelogično, da bi bil v primeru odcepitve BiH srbski narod prisiljen živeti v različnih državah. Prav zato so se Srbi odločili za ustanovitev svojih skupnosti na ozemlju BiH, kar bi v primeru ločitve BiH od Jugoslavije

omogočilo izjasnjevanje večinskega naroda na območju »krajn« o svoji nadaljnji usodi. Če že govorimo o številčno šibkejših narodnih skupnostih po osamosvojitvi posameznih republik, nam Slovenija služi kot lep primer. Število Srbov v Sloveniji se je po razglasitvi samostojnosti v Sloveniji razpolovilo, saj so ljudje spoznali, da so bile vse deklaracije, na čelu s tisto o dobrih namerah, le velika skupščinska prevara.

TRIBUNA: Nепrestano namigujejo na to, da imajo Srbi pravico živeti v eni državi. Verjetno pa to velja tudi za Albance na Kosovu, kajne?

MAROJEVIĆ: Vsekakor. Šiptarska država je Albanija. Slovenija in Hrvaška pa hočeta svet na vsak način prepričati, da je Kosovo šiptarska država, ker bi jim odprtje »južne fronte« še kako odgovarjalo. Če Slovenci res tako razmišljajo, zakaj potem ne dovolijo italijanski narodni manjšini, da bi se odločili za življenje v skupni italijanski državi. Številčno razmerje je v Sloveniji in na Kosovu resda bistveno drugačno, toda ali je prav, da Šiptarje na tak način nagrajujemo za najvišjo nataliteto v Evropi? Zakaj bi imeli Šiptarji kot nacionalna manjšina večje pravice od Italijanov, Madžarov ali Rusinov?

TRIBUNA: Torej še vedno trdite, da so Albanci na Kosovu najboljše zaščiteni narodnostna manjšina v Evropi?

MAROJEVIĆ: Šiptarji na Kosovu in Metohiji so najboljše zaščitena manjšina v svetu! Kje na svetu še obstaja akademija znanosti neke nacionalne manjšine, ki jo financira država, v kateri le-ta živi? Res je, da so se na Kosovu pojavili problemi, ki pa so posledica separatističnih idej in ozemeljskih pretenzij šiptarskih liderjev, ki tako kujejo lasten dobiček, pri čemer se ljudje ne zavedajo, da na ta način drvijó v pogubo.

TRIBUNA: Ali ima dvanajst odstotkov Srbov na Hrvaškem pravico do svoje države na hrvaškem ozemlju, glede na to, kar ste do sedaj povedali?

MAROJEVIĆ: Ne glede na to, koliko odstotkov Srbov živi na Hrvaškem

vse bolj ohlajajo odnose s srbijansko uradno politiko Slobodana Miloševića. Mar to pomeni, da je drugo oko v glavi spregledalo?

MAROJEVIĆ: Ne gre za distanciranje od Srbije, res pa je, da gre za pomembno politično potezo. Zavedati se moramo, da sta pred zedinjenjem jugoslovanskih narodov v tem prostoru obstajali le dve samostojni državi - Srbija in Črna gora. Zato je prav, da Črna gora ob razpadu Jugoslavije razmišlja o svoji državnosti in vračanju ozemelj, ki so ji nekoč pripadala.

TRIBUNA: Tudi obnašanje Evrope vam je verjetno trn v peti...

MAROJEVIĆ: Gosposka Evropa se čudno obnaša. Na eni strani priznava notranje meje v Jugoslaviji, na drugi pa pušča vprašanje zunanjih meja odprto. Da bi vnesla kar največjo zmedo, grozi s priznanjem notranjih mej kot državnih, kar pa je glede na to, kako so bile le-te zarisane, nepravilno ne samo do Srbov ampak tudi do nekaterih drugih narodov.

TRIBUNA: Ali ste zaprosili za slovensko državljanstvo?

MAROJEVIĆ: Zaenkrat tega še nisem storil, moram pa opozoriti, da se Zakon o državljanstvu, ki je bil objavljen v Uradnem listu, ne izvaja tako, kot je v njem zapisano. Državljanstvo bom zahteval, vendar pod pogoji, ki jih opredeljuje omenjeni zakon. Če bo Slovenija še naprej teptala sklepe, ki jih je sama sprejela, ne bo nikoli postala država, kaj šele pravna.

TRIBUNA: Kaj s tem konkretno mislite?

MAROJEVIĆ: Vsi zakoni, ki jih ta država sprejme, se že naslednji dan izigravajo.

TRIBUNA: Ali bo v primeru, da državljanstva ne dobite, vaša politična dejavnost zamrla?

MAROJEVIĆ: Ni razlogov, da državljanstva ne bi dobil. V Zakonu o državljanstvu namreč ni nikakršnih kriterijev, na osnovi katerih bi se državljanstvo pridobilo. Zadostuje moja dobra volja, da vložim zahtevo, čeprav se sedaj pojavljajo še dodatni pogoji, kot so: nedefinirana lojalnost, potrditev državljanstva iz matične republike in kasneje črtanje le-tega, prisotnost celotne družine v Sloveniji... Ker pa nobena od teh novih zahtev v

zakonu ni zapisana, je pravno neveljavna.

TRIBUNA: Dragiša Marojević torej še naprej ostaja v Sloveniji?

MAROJEVIĆ: Tako je, probleme Srbov v Sloveniji pa bom poskušal reševati tudi preko haaške konference. Evropo je namreč treba obvestiti, da nacionalno vprašanje v Sloveniji ni optimalno rešeno, kot se je nedavno zlagal Milan Kučan. Obstaja vrsta nerešenih vprašanj, kot je status tistih, ki državljanstva ne bodo dobili ali pa zanj ne bodo niti zaprosili, kopica vprašanj se poraja ob novi lastninski zakonodaji, vsi molčijo o več kot 50 tisoč beguncih, ki so iz Slovenije odšli v druge republike...

TRIBUNA: Glede na to, da omenjate veliko število beguncev iz Slovenije, kot jim sami pravite, se je verjetno močno zmanjšalo tudi število vaše stranke?

MAROJEVIĆ: Res je, še posebej zato, ker so bili naši člani prvi, ki so bili v napoto mladi slovenski državci. Maltretirali so jih, mnogi so ostali brez dela in so bili zato prisiljeni pobegniti iz Slovenije. Slovenska policijska država je porok, da se bodo selitve nadaljevale, vendar pa moramo vztrajati in poskusiti zaščititi vsaj tiste, ki bodo tu ostali. Obveza je še toliko večja, ker je ob potezah vlade, ki smo jim priča, logično pričakovati še večjo revščino, ki bo po vsej verjetnosti spet najbolj prizadela »južnjake«.

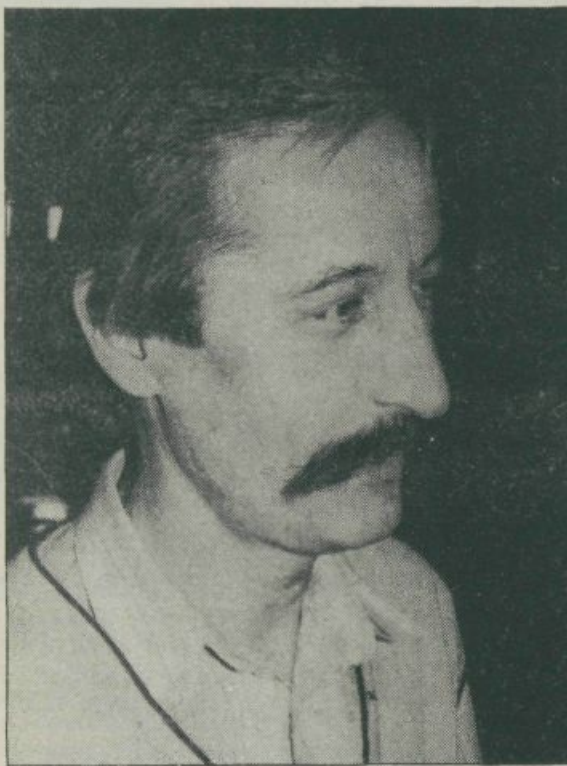
TRIBUNA: Ali pomagate tudi Srbom na Hrvaškem?

MAROJEVIĆ: Preveč imamo svojih problemov, da bi lahko učinkoviteje pomagali sonarodnjakom na Hrvaškem. Z gotovostjo pa lahko trdim, da bi v primeru izbruha vojne v Sloveniji slovenska oblast v umazani igri šla še korak dlje od Hrvaške. Srbi v Sloveniji smo se danes znašli v tragičnem položaju. Smo neke vrste ujetniki, saj ne moremo domov niti preko Hrvaške niti preko tujine, kaj šele, da bi lahko pomišljali o materialnih dobrinah, ki smo si jih z delom v Sloveniji ustvarili. Vsemu temu smo se prisiljeni nepovratno odreči.

TRIBUNA: Ali ste kljub vsemu razočarani s stopnjo nacionalne zavesti svojih sonarodnjakov v Sloveniji?

MAROJEVIĆ: Ne, kajti ljudje so se znašli pred kruto izbiro - zatajiti svojo narodno pripadnost ali pa izgubiti vse možnosti za kolikor toliko normalno eksistenco. Mnogi pritiskov niso mogli več prenašati in so odšli. Tisti, ki smo ostali, pa upamo, da se bodo »vremena tudi nam zjasnila«.

Simon Bizjak



danes, vas moram spomniti, da jih je pred petdesetimi leti tu živelo mnogo več, vendar pa so jih Hrvati poklali. Tudi mrtvi Srbi v Jasenovcu imajo pravico dati svoj glas za državo, v kateri želijo živeti. Kajti, če ne bi bilo ustaških grozodejstev, bi danes na Hrvaškem verjetno živelo petdesete odstotkov Srbov.

TRIBUNA: Lahko torej rečemo, da gre za srbsko maščevanje za dogodke izpred petdesetih let?

MAROJEVIĆ: Ne, gre samo za strah in odločenost, da se to ne bo več ponovilo. Preveč je namreč indicev, ki kažejo, da Tuđmanova Hrvaška ponovno stopa na pot, ki jo je začela leta 1941.

TRIBUNA: Po zadnjih izjavah Momirja Bulatovića se zdi, da tudi vaši Črnogorci

KINGDOM REVISED

Foto: Hera



Ob koncu srbsko-hrvaške vojne bo morala Srbija (najverjetneje pa tudi Hrvaška) korenito spremeniti svojo politično ureditev. Srbska opozicija se je odločila za kraljevino, Slobodana Miloševića pa tokrat tako ali tako nihče ne bo vprašal za mnenje.

Srbska opozicija se je očitno odločila, da bo princa Aleksandra Karađorđevića postavila za kralja, iz Srbije pa napravila ustavno monarhijo. Tej odločitvi je v tradicionalni republikanski maniri nujno oporekati, pa vendar bi bilo vsaj poučno primerjati nekdanjo kraljevino Jugoslavijo in potencialno novo monarhijo na Balkanu. Priznati je treba, da takšne primerjave neizbežno vodijo v anahronizme, ki pa so nični v primerjavi s tradicionalistično navlako, ki trenutno obremenjuje Beograd.

Vuk Drašković obljublja, da bo kraljevina Srbija moderna in demokratična ustavna monarhija, vendar se postavlja vprašanje, ali bo nova država uspela zadovoljivo rešiti problem vojske, ki danes osvaja ozemlja v njenem imenu. Predpostavljamo lahko, da bo po vojni na ozemlju Srbije skoncentrirana ogromna vojaška sila in močan vojaško-militaristični kompleks, kar zaradi samovoljnosti vojaškega vrha ne bo lahko nadzorovati.

Dolgoročno sta ta problem rešili tako vidovdanska kot kasnejše oktroirana ustava kraljevine Jugoslavije, s tem da sta vojaške častnike, podčastnike in vojake izključili iz političnega življenja. Le-ti niso imeli ne aktivne ne pasivne volilne pravice, tako da je bilo ustanavljanje potencialnih »vojaških« strank onemogočeno. Obe ustavi sta vojsko izrecno podredili kralju in narodni skupščini, vendar pa nas izkušnje učijo, da formalna podreitev vojske pristojnemu organu ne predstavlja nikakršne garancije za njeno nevmešavanje v politiko.

Poseben problem (če ne največjega) pa predstavlja rešitev nacionalnega vprašanja na Kosovu. Vidovdanska ustava kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev je formalno priznavala pravice nacionalnih manjšin. Predstavniki le-teh so imeli z ustavo garantirano aktivno in pasivno volilno pravico, torej so lahko volili in bili tudi izvoljeni v narodno skupščino, zakon o šolstvu pa je manjšinam omogočal osnov-

nošolski pouk v materinem jeziku. Za razliko od vidovdanske oktroirane ustava kraljevine Jugoslavije ne omenja nacionalnih manjšin, kar lahko pomeni samoumevnost reševanja nacionalnega vprašanja, najverjetneje pa se v ustavi zrcali kraljeva nepripravljenost za reševanje tega problema. Kljub proklamirani demokratičnosti srbske opozicije je mogoče predpostaviti, da je le-tej bližji slednji, trši koncept (ne)reševanja nacionalnega vprašanja.

Jugoslovanski kralj je imel neprimereno več pooblastil, kot jih imajo današnji evropski monarhi (in kot bi jih moral imeti bodoči srbski kralj), kar je kraljevini Jugoslaviji dajalo značilnost togega predsedniškega sistema. Imel je pravico amnestije in pomilostitve, predstavljal je državo v vseh odnosih s tujino, potrjeval in proglašal je zakone, lahko pa je tudi razpustil narodno skupščino (ob sopodpisu vseh ministrov). Tako je prihajalo do neuravnoveženosti in neskladja med zakonodajo, izvršilno in sodno oblastjo, kar je bilo še posebej opazno v obdobju šestojanuarske diktature in oktroirane ustave. Zaradi številnih pooblastil je položaj nekdanjega jugoslovanskega kralja v nasprotju s sodobnimi trendi v evropskih kraljevinah, kjer se monarhi praviloma enkrat letno pojavijo v parlamentu, občasno pa še na dobrodelnih koncertih in konjskih dirkah, države pa pravzaprav vodijo prvi ministri z njihovimi vladami.

Upošteva je nacionalni značaj balkanskih plemen (s katerim je tako ali tako problematično operirati) sta obe ustavi kraljevine Jugoslavije prepovedali nošnja orožja na kakršnihkoli zborovanjih in v narodni skupščini. Uboj Radića v skupščini je bil torej vsaj neustavno, če ne že kar kaznivo dejanje. Kljub temu, da takšne odredbe predstavljajo precedens v modernih ustavah (saj v Evropi nošnja orožja ni nekaj samoumevnega, zato ustave ne vsebujejo takšnih odredb), bi bilo hvalevredno, če bi ustavodajna skupščina razmislila o umestitvi takšne ali podobne odredbe v bodočo srbsko ustavo. Ostala balkanska plemena bi se nedvomno počutila bolj varna.

Gregor Kozovinc

Diplomacija in obveščevalno delo

Vsakdo bi zanesljivo odgovoril, da sta to Brejčev VIS in Janšev Sektor 9, verjetno pa bi pozabil na novega otroka slovenske države v tej družbi, tako imenovano analitično službo ali sektor za analize pri slovenskem zunanjem ministrstvu, ki je šele v nastajanju.

Takoj po prvih informacijah o vzpostavljanju nove obveščevalne službe smo lahko v delu slovenskega tiska zasledili domneve, da naj bi nova služba služila predvsem promociji »enega kandidata« ter kompromitaciji ostalih v slovenskih političnih združenjih. Tako stališče je brez dvoma pretirano, saj slovenska zunanja politika in diplomacija kot eno izmed njenih sredstev nujno potrebujejo svoj lasten vir informacij in to iz preprostega razloga: VIS in Sektor 9 sta na zunanjepolitičnem področju premalo kvalificirana, za strokovno vodenje zunanje politike pa so potrebne kvalitetne informacije, ki jih lahko zberejo le ustrezni ljudje. Navsezadnje konkurenca ne škodi.

Obveščevalne službe pri ministrstvih za zunanje zadeve (MZZ) pravzaprav naj ne bi bile »klasične« obveščevalne službe, kot si jih predstavlja povprečen državljani, v smislu vohunstva, špijonaže... Delati bi morale v skladu z mednarodnim pravom, saj večino informacij zbirajo diplomatsko-konzularna predstavništva. Kljub temu pa je meja med obveščanjem in špijonažo tudi tu zelo zabrisana in če hočemo bolje spoznati delo obveščevalnih služb pri MZZ, je najbolje, da vzamemo pod lupo osnovni vir obveščanja teh ustanov - diplomatsko konzularne predstavnike ter samo skrivnost funkcije diplomatskega obveščanja.

Skozi bežen pregled zgodovine vidimo, da je bila že v stari Indiji, Egiptu in Grčiji temeljna naloga diplomatskih predstavnikov obveščanje svojega gospodarja o namerah in planih tujih vlad ter s tem čuvati svojo državo pred nevarnostjo. Že v času Filipa II. Makedonskega srečamo umazane metode odposlancev, kot so: podkupovanje, nasilje, cenzura pošte..., vendar so obveščanje na področju



Petnajstega septembra je Miha Brejc, direktor VIS-a, na zasedanju skupščinske komisije za nadzor nad zakonitostjo dela varnostno-informativne službe (Bekeševa komisija) sprožil zanimivo vprašanje: »Koliko tajnih služb deluje v Sloveniji?«

diplomacije razvili šele Bizanc, Nemško cesarstvo in Papeška država (intrige, plasiranje dezinformacij tujim predstavnikom, papeška diplomacija pa je za obveščevalno dejavnost uporabljala tudi množice vernikov).

V preteklosti je imela diplomacija predvsem reprezentativno-pogajalsko vlogo, njen sodobni značaj pa je zelo spremenjen, zlasti z dodatkom obveščevalnih nalog, kajti sestavni del sodobne diplomatsko-konzularne prakse sta tudi subverzivno-propagandno ter obveščevalno delo, tako da se diplomacija ter obveščevalna služba kot dva važna dejavnika zunanje politike med seboj prepletata. Funkciji obveščanja naj bi šle v dve smeri:

- obveščanje lastne države o situaciji v drugi državi,
- obveščanje javnosti drugih držav o zunanji politiki svoje države,
- vpliv na mišljenje širše javnosti do določene države.

Šele l.1961 je prišlo do mednarodno pravne regulacije statusa diplomatov in konzulov z Dunajsko konvencijo o

diplomatskih odnosih in Dunajsko konvencijo o konzularnih odnosih 1963 leta, kajti tudi glede obveščevalnih nalog bi se morali diplomati ravnati po mednarodnem pravu. Meja med obveščanjem in vohunstvom je namreč na tem področju zelo tanka, zato je prva izmed konvencij med ostalimi funkcijami diplomatov tudi izrecno zapisala, da je naloga vsakega diplomata »obveščanje z vsemi dovoljenimi sredstvi o pogojih in razvoju dogodkov v državi, pri kateri se akreditira, in pošiljanje poročil vladi države, ki akreditira«. Zato diplomata imenujejo tudi »espion honorable« ali poštene špijon.

Praksa pa seveda kaže, da vlade posameznih držav nalagajo svojim diplomatom tudi naloge, ki niso v skladu z mednarodnim pravom ter pomenijo negativno funkcijo obveščanja o tajnih dokumentih, dogodkih,... kar vse pomeni vmešavanje v notranje zadeve neke države in s tem vohunstvo. Država gostiteljica mora torej omogočiti dejavnost legalnega obveščanja (z vsemi dovoljenimi sredstvi), v primeru špijonaže

pa lahko le-ta odreče diplomatmu gostoljubnost in ga proglasi za »persono non grato«. Za razliko od diplomatov je mednarodno pravo zožilo funkcijo obveščanja konzularnih predstavnikov le na obveščanje o pogojih in razvoju trgovinskega, gospodarskega in kulturnega življenja države gostiteljice, pa tudi imuniteta je manjša.

Mednarodno pravo je tudi tisto, ki diplomatom olajšuje in ne le omejuje funkcijo obveščanja, predvsem s podelitvijo diplomatske imunitete odposlancem in diplomatskim predstavništvom, zato se v teh predstavništvih pogosto organizirajo prvi obveščevalni centri ali pa se v njih nameščajo profesionalni obveščevalci z diplomatskim statusom, tako da so kršitve imunitete zelo pogoste, zlasti v obveščevalnih in propagandno-subverzivnih dejavnostih.

Najpogosteje je obveščevalna komponenta v organizacijski strukturi diplomatskega predstavništva vgrajena v politični sekciji, v kateri lahko srečamo celo ilegalni obveščeval-

ni center, ki je povezan s centralno obveščevalno službo v matični državi in zbira informacije tudi nelegalno. Verjetno največ obveščevalnih podatkov zberejo vojaški predstavniki z diplomatskim statusom v sestavu misije, tako imenovani vojaški atašeji. Ker so le-ti v sestavu misije imajo tudi ustrezno imuniteto in privilegije, kar jim omogoča lažje zbiranje podatkov. No, seveda tudi ostalo osebje ni nedolžno.

Govoriti o odnosu med diplomacijo ter obveščevalno službo in dejavnostjo je težko, saj so obveščevalne službe sestavljene iz različnih organov, pa tudi institucionalna organiziranost teh služb je od države do države različna, vendar obstajajo nekateri splošni principi organizacije: obveščevalne službe se praviloma nahajajo v okviru ministrstev za notranje in zunanje zadeve ter obrambo in iz teh centrov se tudi rekrutirajo uslužbenci v diplomatsko-konzularna predstavništva. Obveščevalni organi MZZ imajo svoje vodstvo in izvršne organe. Tako je tudi ambasador lahko šef obveščevalnega teama v predstavništvu v tujini. Strokovne posle v MZZ pa vodijo starešine obveščevalne službe.

Zelo zanimiv je položaj ameriških veleposlanikov v obveščevalnem procesu. Veleposlanik ZDA je namreč v vsaki državi, s katero imajo ZDA diplomatske odnose, tudi šef vseh vladnih agencij in tudi CIA-e, in to od Eisenhowerja dalje. Nadzorstvo ambasadorja nad vladno agencijo je seveda odvisno od njega samega (nekateri dosledno kontrolirajo CIA-o, drugi zahtevajo le informacije, tretji pa ji prepuščajo proste roke). Diplomacija ZDA in obveščevalna praksa sta torej nerazdružljivo povezani in tudi uradno ima State Department funkcijo zbiranja in analiziranja politično-ekonomskih podatkov za potrebe celotne ameriške obveščevalne skupnosti, diplomati pa zberejo v tujini večino potrebnih informacij za kreiranje zunanje politike ZDA. Danes je seveda CIA tista, ki koordinira obveščevalno delo vseh zveznih agencij, State Department pa ima le svojo obveščevalno organizacijo, ki se imenuje Urad za obveščevalno delo in preučevanje (Bureau of Intelligence and Research), katere glavni viri obveščanja so diplomati, ki pa poleg zbiranja podatkov ustvarjajo tudi pogoje za in-

filtracijo ameriškega kapitala v tuje države. Kljub temu, da ima State Department svojo obveščevalno organizacijo, paseveda vanjo svojo kadro pošilja tudi CIA (tudi v diplomatska predstavništva) in tuse pokaže skupen cilj diplomacije ter obveščevalne službe: podrejanje uradni politiki in strateškim interesom države. V ZDA celo pravijo, da največ obveščevalnih podatkov dobijo iz diplomatsko-konzularnih predstavništev, saj od diplomatov zahtevajo opazovanje, analiziranje in poročanje o vsem, kar je v interesu vlade, torej je diplomat tudi vohun. Predstavništva te vrste namreč vršijo poleg legalne funkcije obveščanja ilegalno-vohunske dejavnosti. Za ZDA torej velja, da so obveščevalne službe eden najpomembnejših faktorjev realizacije zunanje političnih ciljev, hkrati pa s svojo močjo tudi sokreirajo in vplivajo na celotno zunanjo politiko in ključne osebnosti v njej.

O obveščevalno-informativni dejavnosti diplomatskih predstavništev lahko govorimo le tedaj, ko so diplomatske misije podaljšek obveščevalne službe svoje države ali če so v njihovi sestavi obveščevalci prikriti z diplomatskim statusom. Ker se podatke večinoma zbira legalno (analiza tiska, TV, opazovanje terena in objektov), je zelo težko odkriti obveščevalno delo v misiji, saj podatkov ne zbirajo le diplomati, temveč tudi osebje misije. S pravega stališča je prekoračitev dovoljenega zanimanja diplomata šele takrat, ko le-ta poskuša z nedovoljenimi sredstvi ali načini priti do tajnih podatkov. Vse ostale legalne poti so dovoljene. Mednarodno pravo je torej zelo ohlapno in je tudi kršitve težko ugotoviti.

Pogosto pa cilj obveščevalne dejavnosti v diplomatskem predstavništvu ni le zbiranje podatkov temveč tudi vpliv na javno mnenje v državi gostiteljici, podtikanje dezinformacij, propagandno-subverzivno dejavnost in agenturno delo. Tako opravilo je seveda zelo nevarno, saj lahko kompromitira celotno misijo ter zunanjo politiko države, zato se mu diplomati izogibajo in ga vodijo izrecno obveščevalne službe, pa čeprav preko diplomatskih predstavništev. Dandanes se seveda prav zaradi tega največji del diplomatskega obveščanja realizira na »odprtih virih«, torej legalno, s selekcijo dejstev in sistematskim delom. Tako se lahko dobi tudi najboljše

obveščevalne podatke za vodenje zunanje politike.

Ker so podatki te službe nujni za kvalitetno zunanjo politiko, tudi Sloveniji taka služba ne bo odveč, četudi ne bo mogla razviti tako kvantitativne obveščevalne organizacije, kot jo imajo večje in močnejše države z globalnimi interesi.

Nevarnost vseh obveščevalnih služb je njihova osamosvojitev in zato bi morala bodoča Slovenska analitična služba biti pod stalnim nadzorom (pooblastila, monopol nad informacijami), morala bi biti strokovna služba, ki ne bi smela politično odločati. Funkcionirati bi morala le kot servis zunanje politike, se pravi da bi srkbela za strokovno in operativno izvajanje zunanje politike ter spremljanje mednarodnega varnostnega in gospodarskega dogajanja ter uveljavljanje slovenskih interesov v tujini. Viri informacij in načini njihovega zbiranja bi morali biti javni in legalni (analize svetovnih medijev, poročila slovenskih predstavnikov in obiskov v tujini, dovoljeno opazovanje, preučevanje uradnih stališč, deklaracij tujih držav). Predvsem pa ne bi smela prevzeti lastnosti stare zvezne obveščevalne službe pri ZSZZ (Služba za raziskovanje in dokumentacijo), ki je bila precej ideološka in tako tudi obarval našo emigracijo v tujini. Služba ne bi smela biti ideološka, strankarska, temveč bi morala uveljavljati interese vseh Slovencev, tudi tistih, ki živijo v emigraciji, teh pa seveda ni malo. Cilji njenega delovanja pa bi morali biti v sozvočju z bodočo strategijo nacionalne varnosti Slovenije.

Taka služba bo torej za slovensko zunanjo politiko nujnost, potrebna pa bi bila že sedaj, v tem zapletenem mednarodnem položaju Slovenije. Že sedaj bi morala spremljati trende v zvezi z mednarodnim priznanjem Slovenije, varnost Slovenije in odnos naših sosed do nje, zahteve italijanskih političnih strank po reviziji Osimskih sporazumov, predvsem pa bi morala oblikovati svoj lasten informacijski sistem v sklopu Slovenskega zunanjega ministrstva.

Za konec pa še enkrat opozorilo: tudi nad to službo je potrebna kontrola!

EGS + EFTA =



EVROPSKI GOSPO- DARSKI PROSTOR

Z dogovorom v Luksemburgu med dvanajstimi državami Evropske skupnosti in sedmimi državami Evropskega združenja za prosto trgovino (EFTA) je prišlo do oblikovanja dolgo načrtovanega Evropskega gospodarskega prostora (EES). S tem je nastal največji svetovni gospodarski blok.

Združena Evropa

Če pogledamo na evropski zemljevid, potem lahko ugotovimo, da je v novi skupnosti skoraj vsa Evropa: Švica, Švedska, Avstrija, Norveška, Finska, Islandija in Liechtenstein (EFTA) ter Nemčija, Francija, Velika Britanija, Italija, Nizozemska, Belgija, Luksemburg, Španija, Irska, Portugalska, Danska in Grčija (ES). V teh državah živi nekaj več kot 358 milijonov ljudi, kar znaša 6,9 odstotkov svetovne populacije. Delež teh držav v svetovnem izvozu blaga znaša kar 42,5 odstotka. Ob tem je treba povedati, da kar 56,4 odstotka EFTINEGA izvoza odpade na ES, uvoza pa 60 odstotkov.

Luksemburški sporazum predvideva, da prosta trgovina preraste v prostocarinsko območje, na katero bodo odpravljene vse carinske in necarinske restrikcije. To zadeva kroženje ljudi, denarja, blaga in storitev. Dejansko pa to pomeni, da se države članice EFTE podredijo načelom ES in sprejmejo okrog 1500 zakonov, ki jih bo ES sprejela do konca leta 1992.

Pogajanja, ki so trajala skoraj dve leti, so bila zelo težavna in so na trenutke kazala, da do sporazuma ne bo prišlo. Potekala so v petih ekspertnih skupinah: za prosto gibanje blaga, kapitala in storitev, prosto gibanje oseb, za institucionalna vprašanja in družbene dejavnosti. In kako so razrešili najbolj sporne točke?

Zelo se je zapletalo pri vprašanju ribolova: Portugalska in Španija sta zahtevali pravico do ulova 27 tisoč ton rib v islandskih in norveških vodah, dobili pa sta le 11 tisoč. Poleg tega se bosta vzdržali investiranja v ribiško industrijo Norveške in Islandije. Države EFTA bodo Španiji, Portugalski, Severni Irski in Grčiji dale 1,8 milijarde dolarjev ugodnih posojil in podarile 600 milijonov dolarjev. Prvotni Španski načrt je predvideval darilo v vrednosti kar 4,8 milijarde dolarjev. Dogovorili so se tudi o ohranitvi avstrijskih in švicarskih restrikcij pri prehodu tovornega prometa čez Alpe. Skratka, na koncu se je pokazalo, da so ceno vstopa EFTE v EES plačale predvsem države ES, čeprav so bile prvotne zahteve drugačne.

Zgodovina združevanja

Ideja o Evropskem gospodarskem prostoru datira iz leta 1984, ko je bil prav tako ministrski sestanek v Luksemburgu. Po obojestranski ukinitvi carin za industrijsko blago je prišlo do dogovora o razširitvi obstoječih prostotrgovinskih sporazumov. Možnost novega pristopa se je pokazala po nastopu Jacquesa Delorsa, predsednika Evropske komisije v Evropskem parlamentu januarja 1989, ko je predlagal novo obliko partnerstva. Ta naj bi vključevala skupna administrativna in zakonodajna telesa. Šefi vlad so na ta predlog hitro odgovorili s srečanjem na vrhu v Oslu marca 1989. Teden kasneje so v Bruslju začeli neformalni pogovori. Formalna pogajanja so se začela šele lanskega junija.

Kot kažejo za dnji luksemburški sklepi, so se pogajanja kljub predhodnemu pesimizmu končala, srečno in uspešno. Predvsem za države članice EFTE, saj jim je večja skupnost v mnogočem popustila in dala precej koncesij. Vprašanje, kaj so pri tem tehtali, je nepotrebno.

Za poznavalce je najbolj presenetljivo dejstvo, da je do sporazuma sploh prišlo. Ob pregovorni nepopustljivosti močnejšega evropskega bloka je njihovo pogajalsko popuščanje nerazumljivo. Nekateri menijo, da so s tem sporazumom dali obliž na rano Evropske skupnosti, ki jim jo je povzročila jugoslovanska kriza. Po diplomatskih uspehih, ki se vrstijo eden za drugim, po ekonomskih in političnih grožnjah, ki so strelji v prazno, po številnih ponižanjih, ki jih doživljajo evropski opazovalci v Jugoslaviji, je Luksemburški sporazum nekakšno opozorilo, da se Evropa kljub vsemu združuje.

Če je s tem dejstvom postala najmočnejša ekonomska skupnost na svetu, pa so razmerja znotraj njenih geografskih meja manj evforična. Po razpadu socializma v vzhodni Evropi leta 1989 in z odpiranjem Sovjetske zveze, da o Jugoslaviji niti ne govorimo, se znotraj njenih ograd vzpostavlja ekonomski prepad, ki je lahko že čez pet let nepremostljiv. Obljubljene finančne injekcije, kot nagrade za demokracijo, ni. Slabo kaže, da bo kaj kmalu prišla. Že združena Nemčija, ki je po svoji strukturi pomanjšana Evropa, doživlja reči, ki jih ob berlinski evforiji ni bilo moč predvideti. Vzhodni del države se gospodarsko, socialno in kulturno počasi spreminja, investicije so pod pričakovanji, budijo se neonacistične strasti, socialna bomba je vedno bližje eksploziji...

Če bo Evropa želela razrešiti pereče probleme, potem bo verjetno moralo priti do nekakšnega evropskega dogovora Zahod-Vzhod, s katerim bi določili medsebojna razmerja. Stabilnost za denar in obratno.

Marko Končar

ITALIJA OD BLIZU



Foto: Janez V Italiji zanimiv dialog med katoliškim »Il sabato« in Stranko demokratične levice.

V Italiji obstaja gibanje, ki ima naziv »Comuione e liberazione« (občestvo in svoboda). Predstavlja nekakšno katoliško avantgardo, ki po političnem profilu spada med Katoliško akcijo in Krščansko demokratsko stranko. Zavzema se za odločnejše takorekoč socialne akcije, ki da jih tudi cerkev žal pogosto zanemarija.

Glasilo gibanja »Občestvo in svoboda« je časnik »Il sabato« (Sobota), ki se neredko oglašča, kakor ugotavljajo v številnih političnih krogih, s sestavi, ki, ki navidezno imajo kaj malo opraviti s to organizacijo, v bistvu pa se pogumno lotevajo tem »globokega pomena za ves živelj«, kakor jim je nedavno priznal vodja krščanske demokratske levice Ciriaco de Mita.

Tako se je zgodilo, da je ta časnik svojo zadnjo številko posvetil reci in piši Karlu Marxu, vendar ne s tem, da bi ga grajali; v uvodniku v bistvu ugotavljajo, da je bil Karel Marx še kako pomembna osebnost v zgodovini, da je zasnoval teorijo, ki je navsezadnje veljala celo stoletje, da je svoje »materialistične« poglede razvijal pošteno in dialektično nesporno, da pa so ga v praksi skoraj povsod »izdali«.

Komunistične partije niso uveljavljale, kar je poudarjal Marx, marveč so to osebnost izkoriščale za to, da so si utrdile »svojo« oblast. Dejstvo pa je, da se je Marx utemeljeno zavzemal za odpravo resnično prepadnih socialnih krivic, in kar drži, da

so si prizadevanja Marxovih pristašev in katolikov za novo socialno stanje konec koncev precej podobne, toda seveda s tem, da je Marx žal domala ignoriral duhovno plat človeka.

Kakorkoli, trdi »Il sabato«, pa je absurdno, da nekateri danes spravljajo Marxa na raven kakega provincialnega politika. Časnik vodi kot odgovorni urednik Paolo Liguori, mož, ki ima političnih izkušenj na pretek, saj je bil najprej v vrstah skrajne levice (Lotta continua), s katere je prešel v list »Il giornale«, ki ga je vodil Montanelli, njegova takorekoč tretja faza pa je zdaj »Il sabato«.

V omenjeni številki je časnik tudi »z razumevanjem« ocenil sedanjo politiko italijanske Stranke demokratične levice (bivših komunistov), ki jo vodi Occhetto. O njej pravi, da ji gre za »sodobno levičarsko/vlogo« in da je resnično obračunala »z umetnim balastom komunistične ideologije«. Pa tudi Valter Veltroni, ki v Occhettovi stranki skrbi za stike z javnostjo priznava, da je med to stranko in »Il sabato« pričel obojestransko koristen dialog, da bi se »ne zaprli, marveč še bolj odprli«.

Problem »privatizacije« je žgoč tudi v Italiji

Poskus, da bi z njo uravnovesili proračun. Ne gre vse gladko.

Privatizacija podjetij je problem, ki za-

piše: Miro Kocjan

deva tudi Italijo, državo, ki ni več na petem, marveč na šestem mestu v lestvici industrijsko najbolj razvitih držav na svetu. Zdaj pa tudi na tem mestu ni več trdna, saj bo med drugim njena inflacija kmalu dosegla 6 odstotkov medtem ko po računici Evropske gospodarske skupnosti ne bi smela preseči 4,8 odstotka. Nekateri zbadljivo pravijo, da Italija žal ne spada več v prvo ligo.

Zato da bi si opomogli, konkretno, da bi si popravili tudi proračunsko podobo, kjer beležijo deficit od okrog 60 tisoč milijard lir (italijanski proračun sicer znaša okrog 170 tisoč milijard lir) je prišla vlada na dan s predlogom, da bi »privatizacija« zaobjela tudi pomembna paradržavna podjetja, kot je na primer IRI. To podjetje zaposluje blizu milijon delavcev.

Finančni predstavniki v vladi, med njimi zlasti zakladni minister Guido Carli, so namreč mnenja, da bi jim ta dodatna »privatizacija« prinesla dodatnih 20 tisoč milijard lir, s čimer bi za dobro tretjino pokrili proračunsko praznino. V privatizacijsko »krožnico« naj bi prišla tudi podjetja ENEL (okrog 300 tisoč delavcev), EFIS, ENI (ta ima okrog 550 tisoč delavcev) ter nekatera druga, ki še zmeraj predstavljajo glavno ogrodje italijanskega »državnega kapitalizma«.

Zakon o tej dodatni privatizaciji (pravzaprav gre za »dekret«) je te dni v razpravi v italijanskem parlamentu. Carli trdi, da predstavlja predlog zakona »gospodarsko revolucijo« v Italiji ter da bodo, če ga bodo sprejeli, v Italiji z njim odpravili zadnje ostanke »real-socializma«. Niso pa vsi enakega mnenja, tudi za to ni povsem gotovo, da bo zakon sprejet. Znani gospodarstvenik Riccioli meni, da bo že veliko, če bodo uspeli z naslova »privatizacije« pridobiti okrog 3 tisoč milijard lir.

Marsikaj namreč še ni jasno. Predlagatelji zakona med drugim še niso uspeli pojasniti, odkod naj bi prišel in kdo naj bi predstavljal tako imenovani družbeni kapital v novih delniških družbah, ki naj bi nastale. Vprašljiva je tudi, sodijo številni gospodarstveniki, vloga države, ki bi imela v dosedanjih paradržavnih firmah povprečno od 65 do 90 odstotkov kapitala, bržčas pa ne bi bilo prav, če bi se mu popolnoma odpovedala. Proti »popolni« odsotnosti državnega kapitala so tudi nekateri ministri, med njimi prav minister za pro-

račun Cirillo Pomicino.

Skratka, še zmeraj so rebusi. Vlada pa v vsakem primeru vztraja na tem zakonu o privatizaciji in je šla že tako daleč, da je na primer napovedala razpust ministrstva za tako imenovane »državne udeležbe«, ki je v bistvu ščitilo poldržavna podjetja in si hkrati prizadevalo za širjenje paradržavne gospodarske sfere. Razpust tega ministrstva naj bi omogočil vključitev velikih italijanskih poldržavnih podjetij »v igro trga«. Roko na srce -to ministrstvo je bilo že nekaj let predmet kritike, češ da gre zgolj za »državno birokracijo«, da je simbol gospodarske togosti«, da je sedež »samo strankinih interesov« in podobno.

Ministrstvo za državne udeležbe (prvo te vrste v zahodni Evropi po drugi svetovni vojni) je v Italiji zagledalo svetlobo dneva decembra leta 1956. V njegova nova jadra je tedaj zapihal reformistični veter na pobudo prve sredinsko-levičarske vladne koalicije. Med njegovimi tvorcji je bil tudi sloviti podjetnik Enrico Mattei, ravnatelj ENI-ja (največjega naftnega podjetja), sodoben socialist, ki se je javno bojeval proti »konzervativizmu« Zdrženja italijanskih industrijcev in se zavzemal za ustanovo, ki naj bi ščitila »javno podjetje«. Ni naključje, če je eden prvih ministrov za »državne udeležbe« Carlo Bo, mož, ki je vodil pravni oddelek ENI-ja pod vodstvom Matteija.

Toda »rožice niso dolgo cvetele«, kakor je te dni rekel v italijanskem parlamentu minister Formica, socialist. Mattei se je vmešal v »velike naftne posle mednarodne politike«. Hotel je, da bi bila tudi Italija prisotna na bližnje in srednje-vzhodnem področju, vendar ji mednarodni karteli tega niso dovolili. Možje umrl v skrivnostnih okoliščinah, »njegovo« ministrstvo je začelo šepati. V začetku je imelo okrog tisoč uslužbencev, danes jim ima 160.

Skratka, v Italiji so pričeli odstranjevati zadnje prepreke, da bi privatizacija zaobjela tudi največja poldržavna podjetja. Toda razprava v parlamentu zagotovo ne bo gladka, te dni pa se zmeraj bolj dviga glas številnih ekonomistov, ki menijo, da skuša Italija ubrati pot »reaganizma«, toda na rovaš lastnega razvoja in bodočnosti. Gospodarstvenik Rolli opozarja, da Busheva administracija v ZDA danes »tihoma« popravlja napake Reaganovega gospodarskega liberalizma.

Privatizacija osrednjih poldržavnih podjetij bržčas da ni »posrečen gospodarski korak«, kakor trdi Eugenio Scalfari v časniku »La republica«. Med drugim ugotavlja, da je »privatizacija« v glavnem stvar »lastnine«, ne pa tudi soustvarjanja »novega kapitala«. Tudi »stališča novih možnosti davčnih posegov« »privatizacija« ne bo dala posebnih rezultatov. Prav tako, pravi

Scalfari, ni najbolj umestno trditi, da je ta dodatna »privatizacija« prispevek k »moralizaciji« življenja.

V Arezzu so imeli »Razstavo hrvaške narodne umetnosti.

Svarilo Evropi, da zaščiti kulturne prvine.

V znanem italijanskem mestu Arezzo, v deželi Toscana, ki že desetletja slovi kot organizator pomembnih mednarodnih prireditev in razstav in so mu pred leti podelili tudi priznanje »mednarodnega kulturnega mesta«, je te dni gostovala »Razstava hrvaške narodne umetnosti«. Primeren prostor so ji namenili v cerkvi Sv. Frančiška, njene eksponate (bilo jih je nad 300) pa si je ogledalo nad 15 tisoč obiskovalcev, kar je brez dvoma visoko število.

Razstava je bila odprta mesec dni, kar je spet dolg rok, toda, kakor je napisala »La nazione« iz Firenc, »prepotreben, da se je domača kulturna in umetniška srenja поблиže seznanila s tem delom Balkana, ki ima izrazite evropske konotacije in s civilizacijskimi težavami, ki jih zdaj doživlja«. Vsak dan so namreč organizatorji seznanjali obiskovalce z nepopisno škodo, ki jo je vojna povzročila kulturnim središčem Hrvaške.

Razstavo so pripravili tako, da je prvi del opisoval takorekoč balkansko prazgodovino, drugi pa čas, odkar so področje naselili Hrvati. Kritik Giorgio Cimino je napisal, da so razstavo organizirali pregledno in prepričljivo«, skratka z njo so uspeli dokazati, da je Hrvaška dežela, kjer je zgodovinskih spomenikov in umetnin na pretek, razen tega pa je to država, v kateri se »živo prepletajo ljudje in stvaritve, ki so, in impresivno zaznamujejo ta del Evrope«.

V samem Zagrebu hranijo dobršen del evropske zgodovine. Na razstavi so izstopala božanstva in druge podobe, izdelane iz lesa in železa že pred dva tisoč leti, vse do bronastih prstanov in drugih »lepotnih« predmetov do in kmalu po Kristusovem rojstvu; poseben predel so namenili prodoru krščanstva na Hrvaškem, kar je ponazarjala vrsta križev in drugih cerkvenih stvaritev, ki so pogosto pomembno umetniško delo.

V drugem delu pa so spet okrasni predmeti (igle, sponke, verižice in drugo) potrjevali prvo prisotnost Slovanov v tem delu Evrope (od 6. do 7. stoletja po K.r.), takorekoč hišna ali pa sodobna oprema (omare, stoli, stolice, okvirji, ure in drugo) pa je v nadaljevanju pričarala naslednje obdobje hrvaške civilizacije in kulture. Gre za obdobje od 15. do 19. stoletja. Res pa je, kar je potrdila tudi razstava, da najbolj izvirno predstavlja prvo obdobje hrvaške

ga življenja pisava na vratih cerkva in drugih cerkvenih objektov.

Tudi ta razstava je nazorno izpovedala, kako so ta del balkanskega sveta oplajale latinska, germanska in slovanska kultura. Slednja pa ni prav nič zaostajala. Gre za dela, je napisal gost v knjigi obiskovalcev, katerih umetniška vrednost je različna, pa tudi močno niha, vendar imajo zmeraj dragoceno »mednarodno znamenje«. Izjemno zgodovinsko vrednost je na razstavi imel »vrč« iz Vučdola v obliki goloba, ki je nastal v tretjem tisočletju pred K.r. in je bil »ugleden ambasador keramičnih proizvodov narodov v prazgodovini, ki so živeli, kjer so zdaj Hrvati«, kako je to ocenil časnik »La nazione«.

Del razstave je bil namenjen grško-rimskemu klasicizmu, ki je bil opazno navzoč tudi v tem delu Balkana, zlasti velja to za rimsko kulturo. Verskih motivov je bilo na razstavi veliko, toda hkrati tudi posvetnih, danes bi rekli laičnih, zagotovo ni manjkalo. S posebno pozornostjo je razstava prikazala renesančna dela. Obiskovalcu so eksponati sproti odkrivali, kako je v ta del Balkana pozneje čedalje bolj prodirala dunajska kultura, ki ima kajpak še danes, kar velja tudi za Slovenijo (kakor je napisal kustos Vittorio Mallegrì) »bogato in neizbrisno dediščino«.

Eksponate za razstavo v Arezzu je med drugimi prispeval arheološki muzej v Zagrebu, katerega ravnatelj Ante Rendič Mijočević je pripravil pregleden katalog. Privlačne za obiskovalca pa so seveda bile tudi stvaritve, ki jih je poslal v Arezzo zagrebški muzej dekorativnih umetnosti. Dragoceno umetniško blago, ki so ga ponudili obiskovalcem, je bilo slišati na razstavi, je bil očarljiv prikaz umetnin, ki so jih navdale vera, običaji, različne dejavnosti in vsakodnevno življenje ljudi, ki so prispevali k razvoju evropske kulture.

Čas razstave pa je bil na žalost tudi čas, ko je na Hrvaškem divjala (in še divja) vojna. Tragičnost je ležala nad eksponati in mukoma zastavljala vprašanje, ali bo od te kulture še kaj ostalo. Ljudje so brali časnike, pa tudi sočutno spraševali vodiče. Odgovori pa so bili prav tako tragični kakor ozračje, ki je prevevalo eksponate. Do konca septembra so na Hrvaškem poškodovali (tretjino spomenikov pa povsem uničili) okrog 140 objektov izjemne zgodovinske vrednosti. Štirideset spomenikov je spadalo v svetovno kulturno dediščino. Nezaceljene rane so smrtno prizadele Osijek, Varaždin (z znamenitim baročnim naseljem), Šibenik, Zadar, Split, kajpak Dubrovnik, naposled pa tudi Zagreb.

Razstava v Arezzu je bila, kakor je dejal tudi komentator prvega programa italijanskega radia, »kulturna manifestacija prve

vrste, ki je posvarila Evropo, naj stori vse, da ne bi na Hrvaškem propadla kultura in človek».

Italijanska škofovska konferenca je sprejela sklep o »enotnem obnašanju vernikov v politiki«. Napovedujejo odpore, med prvimi nasprotniki pa so jezuiti.

Kardinal Camillo Ruini, predsednik italijanske škofovske konference, je pred dnevi na zasedanji te konference zavzel stališče, ki so ga večinoma podprli, da bi morali odslej katoliki na volitvah glasovati enotno, se pravi za eno stranko; v Italiji naj bi to kajpak bila Krščanska demokratska stranka, ki je na oblasti že od konca druge svetovne vojne.

Sklep je vzbudil ne le zanimanje, marveč tudi ostro nasprotovanje, ki ga je podprla domala vsa laična sfera v sosednji republiki. Nekatere stranke v levici, deloma pa tudi sredini, so kar javno napadle kardinala, škofovsko konferenco in cerkveno hierarhijo, češ naj se ne brigajo za versko življenje, v posvetnega pa naj se ne vtikajo. Najvišji predstavniki socialistične stranke Craxi in Martelli so poslali naravnost papežu protestno pismo s svarilom, da je po italijanski ustavi cerkev ločena od države; številni politiki te dni poudarjajo, da je sklep škofovske konference oziroma stališče kardinala Ruinija v nasprotju z določili tako imenovanega Konkordata med cerkvijo in državo.

Toda proti sklepu, da naj bi se kristjani na volitvah ali pa na javnih shodih opredeljevali enotno, to je za eno stranko, se je postavil tudi del katoliške cerkve. Zoper sklep so se med drugimi izrekli tudi nekateri pomembni predstavniki jezuitskega reda, »duhovne avantgardne cerkve«, kakor ga je pred leti imenoval Pavel VI. Sloviti jezuit Bartolomeo Sorge je dejal, da ga ne čudi, če je široka javna anketa, ki so jo brž organizirali v Italiji, pokazala, da se je kar okrog 48 odstotkov vernikov izreklo proti stališču škofovske konference.

Bartolomeo Sorge je eden pomembnejših mož jezuitskega reda, pobudnik številnih jezuitskih akcij v Italiji in po svetu. V Vatikanu ga, ne glede na njegova včasih drugačna stališča od tistih, ki jih obelodanja uradna cerkev, imajo za stebel katolicizma. Dolga leta je bil ravnatelj časnika »Civiltà cattolica« (Katoliška civilizacija); v Palermu, glavnem mestu Sicilije pa je pred nekaj leti ustanovil prvo jezuitsko »politično« šolo v Italiji.

Ta jezuitski predstavnik javno pritrjuje glasovom, da pomeni sklep škofovske kon-

ference kar grobo vmešavanje cerkve v politiko in da je kritika italijanskih laikov utemeljena. Italija, pravi Sorge, je »politična deželica par excellence«, njena takorekoč politična zrelost pa se kaže tudi v tem, da je »doktrinarno politični pluralizem katolikov že zdavnaj sprejet in potrjen«. Pluralnost velja za vse državljane, se pravi tudi za katolike, oziroma bolj splošno, za vse kristjane, nihče, tudi cerkev ne, pa nima pravice odločati, kako naj kristjani volijo in katera stranka je zanje takorekoč najbolj primerna.

Res pa je, pristavlja Sorge, da je politični razvoj v Italiji takorekoč »blokiran« in je nujno, da se stranke prenovijo. Proces prenove pa naj bi zajel tudi in zlasti krščansko demokracijo, ki da je »stara in ohola«, »dokaj kompromitirana« in preprosto ne zna in ne more ubrati novih poti. Krščanska demokracija ne bi smela več oklevati; nova politika je zanj kakor kruh za človeka. Njena dejavnost je tako okostenela, meni ta jezuit, da bi bilo prav, če bi razmišljali tudi o njenem novem imenu, iz katerega bi lahko brez pomislekov črtali izraz »krščanska«.

Dejstvo je, navaja Sorge, ki so ga te dni intervjuvali številni italijanski, pa tudi tuji novinarji v Rimu, da mora cerkev črpati moč res iz krščanskih vrednot, navdajati pa bi jo morali »laični motivi«, iskreni, pošteni, takorekoč »nekonfesionalni«. Krščanska demokratska stranka v Italiji pa je žal



nosilka starih vrednot in pogledov. V njej bi morali smelo pristopiti k formiranju nove vodilne skupine, mlade in željne prenove. Zdajšnji vodilni kader v tej stranki ima brez dvoma dragocene »zgodovinske zasluge« pri njenem vodenju, ni pa v stanju, da bi se lotil resnično nove politike.

Bartolomeo Sorge omenja zdajšnjega tajnika Krščanske demokratske stranke Forlanija, predsednika vlade Andreottija in druge, ugotavljajoč, da peljejo stranko, ne glede na občasne razvojne napore, v slepo ulico. Njegovo mnenje je celo, da bi ustrezalo, če bi italijanska krščanska demo-

kracija čla vsaj določen čas v opozicijo, kar bi nanjo zanesljivo delovalo kot »zdravilo«. Dialektično nepojmljivo je biti kar skoraj pol stoletja nenehno na oblasti, razmišlja Sorge.

Znano je, med drugim, da je ta jezuitska osebnost na Siciliji podpirala nekdanjega palermitanskega župana Leoluco Orlando, ki je pred časom zapustil krščansko demokratsko stranko, češ »da ne omogoča trohice razvoja« in nastopil na letošnjih siciljskih volitvah z novo stranko »Mreže«, ki je prejela kar 22 odstotkov glasov. Sorge je mnenja, da bi pridobila še več glasov, če bi se bil Orlando odločil za še bolj takorekoč »transverzalno« (prečno) politiko.

Te dni se sliši, da namerava Orlando navezati stike s Stranko demokratične prenove (z bivšimi komunisti, ki jih vodi Occhetto) ter se z njo celo dogovoriti o skupni politiki pri »bistvenih socialnih vprašanjih«. Sorge, ki mu prozorno pritrjujejo tudi drugi jezuiti, ne samo da ne nasprotuje tej smeri, marveč ugotavlja, da je v Italiji dejansko potrebna »nova in združena levica«, brez ideologije in resnično demokratična, ki naj pomaga »deblokirati politični zastoj«.

Njegova ocena je, da so v Italiji in kajpak tudi drugod stranke potrebne, da pa bi bilo treba res obračunati s tako imenovano »partitokracijo«, ki je pričela vedriti in oblačiti v političnem življenju. Dovzeten je za ustanavljanje »gibanj«, ki pa ne bi smela imeti politične oznake.

Skratka, Bartolomeo Sorge je odločno na strani »krščanskega političnega pluralizma«. Med drugim trdi, da je jezuitov na svetu 25 tisoč in vsakdo od njih ima navsezadnje »svojo« politiko, se pravi, da ima možnost, da razmišlja s svojo pametjo. Po njegovem so podprli pluralizem že na drugem vatikanskem ekumenskem koncilu. Zanj so se izrekli z vatikansko listino »Gaudium et spes«, zanj se je odločil papež Pavel VI, prav tako so zanj glasovali na italijanski škofovski konferenci leta 1981.

Bistveni pri sodelovanju med strankami in kajpak tudi pri morebitnem povezovanju med katoliki in levico, za katerega se ogreva Sorge, so »programi«. Stvarni programi naj postanejo rezultat pluralističnega odnosa državljanov in vernikov do politike. Marsikje v Italiji je te dni slišati, da »Ruini ruina« (v bistvu, da Ruini ruši) in da je škofovska konferenca s sklepom o »enotnem« političnem ravnanju vernikov napravila medvedjo uslugo demokraciji, katere pa naj bi verniki bili čedalje bolj sestavni del.

Nobelova nagrada za mir:



AUNG SAN SUU KYI

V sebi združuje krhkost in modrost vzhodnjakinje, tradicionalizem burmanske vzgoje in svetovljanstvo diplomantke z Oxforda. V svoji domovini je bila karizmatična osebnost, še preden je

postala osma ženska v zgodovini, ki so ji podelili Nobelovo nagrado za mir (prva dobitnica nagrade je bila leta 1905 avstrijska baronica Bertha Sophie Felicita von Suttner, avtorica knjige *Položite orožje*, leta 1931 jo je dobila Američanka Jane Addams, predsednica mednarodne ženske lige za mir in svobodo, leta 1946 Američanka Emily Green Balch, častna predsednica iste organizacije, leta 1976 sta nagrado delili Betty Williams in Mariead Corrigan, voditeljici organizacije za ustavitev nasilja na Severnem Irskem, 1979 jo je dobila Mati Tereza in leta 1982 Alva Myrdal, švedska ministrica za razorožitev). Vsem tem ženskam je verjetno skupen pogum, vendar ko so vprašali Aung San Suu Kyi, če se ji zdi, da je to tisto, zaradi česar lahko vztraja, je dejala: "Strah je, tako kot mnoga druga občutja, le navada. Če zelo dolgo živite v strahu, postanete prestrašeni. Ljudje sicer govorijo, da sem pogumna, vendar sama mislim, da preprosto nisem bila prisiljena živeti v strahu."

Aung San Suu Kyi je hči slovitega burmanskega generala Aunga Sana, voditelja fronte za nacionalno osvoboditev in ustanovitelja moderne Burme, ubitega leta 1947. Rojena je bila v Rangoonu ob koncu druge svetovne vojne. Leta 1960, ko je bila njena mati imenovana za ambasadorico v Indiji, je Aung San Suu Kyi s petnajstimi leti zapustila Burmo. Sedem let kasneje je na Oxfordu diplomirala iz filozofije, političnih znanosti in ekonomije in leta 1969 postala pomočnica sekretarja za administrativna in proračunska

vprašanja pri ZN. Leta 1985 je z enim od svojih dveh sinov, ki ju je rodila v zakonu z angleškim profesorjem Michaelom Arisom, odšla na Japonsko, da bi se na Univerzi v Kyotu učila japonsščino. Po vrnitvi v London je na Inštitutu za afriške in orientalske študije začela pripravljati doktorsko disertacijo o burmanski literaturi med leti 1920-1940. Pred tremi leti se je po skoraj tridesetletni odsotnosti vrnila v domovino v času, ko se je burmansko gibanje za demokracijo dušilo v krvi.

Leta 1962 je v Burmi prišel z vojaškim udarom na oblast general Ne Vin. Uradno je šlo le za "burmansko pot v socializem", za njeno nekoliko bolj krvavo verzijo. Aung San Suu Kyijin prihod je sovpadal z odstopom Ne Vina in oblast v državi je prevzel "svet za obnovo državne zakonitosti in reda" z angleško kratico SLORC, ki pa ni sposoben izvleči ubožožane države iz globoke gospodarske krize. Burma živi letno z 278 dolarji povprečnih dohodkov, večino državnega proračuna pa obremenjujejo izdatki za oboroževanje. SLORC namreč okrog sebe nezadržno širi nezaupanje in sovraštvo do tujcev, ki po mnenju uradnih burmanskih oblasti nosijo v sebi potencialno nevarnost, da si Burmo podredijo in zasužnjijo. Vzhodnjaški tradicionalizem in miselnost, nenaklonjeno vsemu, kar ni burmansko ali pa se je okužilo z zahodnim liberalizmom, je motilo, da je Aung San Suu Kyi dolgo živela v tujini in je poročena s tujcem. Ko je stopila na čelo Nacionalne lige za demokracijo, so jo nenehno preganjali in nazadnje vtaknili v hišni pripor. Kako prestrašeni so morali biti, govori dejstvo, da so državne uradnike prisilili izpolniti vprašalnike s številnimi vprašanji, med katerimi je bilo tudi naslednje: »Ali lahko oseba, poročena s tujcem, postane burmanski voditelj?« S takšnim ravnanjem so želeli preveriti dejanski politični vpliv Aung San Suu Kyi in preizkusiti lojalnost državnih uslužbencev. Kar se tiče uradniške lojalnosti, rezultati niso nikoli prišli v javnost, dejstvo pa je, da je na lanskih volitvah zmagala Nacionalna liga za demokracijo. Toda SLORC po porazu ni popustila. Novoizvoljeni parlament se ne sme sesati in nobelova nagrajenka je še vedno v priporu.

Svojo vpletenost v politične tokove pojasnjuje z dolžnostjo nadaljevanja družinske tradicije in odgovornostjo intelektualke in humanistke. »Rajši bi bila pisateljica«, je izjavila ob neki priložnosti, »toda nasilje, ki se dogaja okrog nas in vojaška diktatura v moji državi so me prisilili, da sem se zapletla v politiko.«

Erika Repovž



**Sovjetska zveza
in
Jugoslavija:**

DOUBLE TROUBLE

Od vseh svetovnih političnih subjektov se je sovjetsko stališče o jugoslovanski krizi doslej med vsemi najmanj spreminjalo. Pravzaprav bi težko govorili o kakršnihkoli spremembah, kajti zaznani so bili dobesedno le milimetrski premiki od tega, čemur mi pravimo prosrbska stališča, ki pa so, vsaj s sovjetskega zornega kota,

povsem razumljiva. Sovjetska

zveza in Jugoslavija namreč druga drugi kažeta svojo kaotično zrcalno podobo, ki ne ugaja nobeni od njiju. Naši južni sosedje imajo za takšne primere odličen rek, ki zelo ilustrativno odraža dejanske razmere in se glasi: " Isto s....e, drugo pakovanje." Obe si zato najmanj želita, da bi Evropa in Amerika to njuno s... pač primerjali in delali loγιčne, vendar nepotrebne zaključke.

ali kar je še huje, svojo potencialno Hrvaško. Če opazujemo stvar po takšni analogiji, ima Kremelj povsem razumljive razloge, da ostro nasprotuje vsakršni dezintegraciji in ločitvi državnih porok navkljub dejstvu, da so vpletene strani v vojni ali pa so že naredile korake po poti, po kateri se ni mogoče vrniti.

V neuradnih sovjetskih krogih, med opazovalci, komentatorji, politologi itd. že krožita dva scenarija razpleta jugoslovanske krize v primeru, če vanjo, bolj dejavno kot doslej, ne bi posegle zunanje sile. Po nekaterih predvidevanjih sovjetskih opazovalcev bo v Jugoslaviji nastal podoben položaj kot v Libanonu, v nedogled trajajoča pozicijska vojna brez prave strategije in bližajočega konca. Zaradi izgube avtoritete jugoslovanske vojske in njenega "argumenta moči", ki so ga zastavili v Sloveniji, naj bi JA kmalu razpadla (na kar ne kažejo le sovjetski opazovalci), sovraštvo med narodi bi naraščalo, medsebojne krvave spopade



pa bi prekinila kratkotrajna premirja na majavih nogah. Rezultattakšnih dolgotrajnih etničnih nemirov bi bili tisoči beguncev, ki jih večali manj mobilizirale njihove nacionalne vojske. Ščasomabi se militantno razpoloženje in vojaški potenciali izčrpali, nove meje pa bi potegnili po liniji trenutne prekinitve ognja. Drugi

scenarij naj bi potekal v smeri popolne mobilizacije Srbov. To bi pomenilo številčno močno armado, ki bi bila morda maloslabše oboroženakot jugoslovanska, toda minus na tem področju bi nadomestilav večjo enotnostjo in borbenostjo. Motiv bi bil vsekakor jasnejši. Po mnenju nekaterih sovjetskih opazovalcev bi bila takšna vojska sposobna premagati separatistične republike, katerih vodstva bi pobegnili v tujino. Takšna so torej črna sovjetska predvidevanja, ki na trenutke že skorajda mejijo na znanstveno fantastiko. Rusom bi bilo pravzaprav vseeno, kaj se dogaja z neko balkansko federacijo v razsulu in verjetno tudi ne bi toliko premišljevali o njeni prihodnosti, če jih ne bi močno skrbel njen nevaren zgleđ. V luči takšnih razmišljanj pa bi bilo zanimivo vedeti, s kakšnimi občutki se je na svoje potovanje v SZ podal hrvaški predsednik v družbi nekoga, ki sovjetske probleme resnično razume.

Erika Repovž

Tovrstne politične komparacije namreč niti Jugoslaviji, še manj pa Sovjetski zvezi prav nič ne koristijo, le svet opozarjajo na potencialno nevarnost, ki jo v sebi nosi razpad večnacionalnih držav in rušenje težko vzpostavljenega ravnotežja. Mednarodna javnost ni toliko zaskrbljena zaradi Jugoslavije kot zaradi SZ in to je pravzaprav začetek začaranega kroga, kajti ameriško stališče do Jugoslavije je pogojeno s sovjetsko paradigmo, prav tako pa tudi stališče Sovjetske zveze do krize v Jugoslaviji. Veliko več razlogov za natikanje plašnic ima torej Moskva, ki se, gledano s svojega zornega kota, povsem upravičeno boji "jugoslovanskega sindroma" in balkanizacije sovjetske utrdbe na razmajanih temeljih. Še bolj od vsega tega pa priznanja Slovenije in Hrvaške, ki bi bili lahko slab zgled za tisti del SZ, ki komaj čaka, da se strga z verige.

Iz dneva v dan postaja vse bolj jasno, koliko vzporednic med državama bi dejansko lahko potegnili, ne glede na to, ali začnemo pri Ruski federaciji in Srbiji, Litvi, Hrvaški in Sloveniji, ali pri Gorbačovu in Markoviču, ki se oba trudita za iste proslule ideale in krpata nekaj, kar je počilo že po vseh zunanjih in notranjih šivih. V Litvi, Letoniji, Gruziji in Estoniji vidi SZ svojo Slovenijo,

Igor Lukšič

4. POSPEŠENO ISKANJE ALTERNATIVE IN NOV VAL USTANAVLJANJA ŠTUDENTSKIH DRUŠTEV

(AVTONOMIJA ŠTUDENTSKJE ORGANIZACIJE SE KREPI)

20. marca 1949 je začel izhajati Študentski list. Prinesel je poročila in probleme v zvezi z združevanjem SKOJ in LŠM na univerzi. III. kongres LMS je za svoj program sprejel program KPJ. Na vseh fakultetah in oddelkih združitve imenovanih organizacij ni bila enoglasno sprejeta. Tako se številni študentje niso vključili v novo LŠM.

²⁹ Kartelj je o novi organizaciji dejal: "Ljudska mladina Jugoslavije predstavlja danes nov tip enotne množične revolucionarne organizacije. LMJ predstavlja danes zelo množično oporo naše Partije in naše ljudske oblasti pri graditvi socializma in imeli pomisleke glede njene komunistične usmeritve."²⁹

Ena od glavnih nalog LŠM so bile še vedno delovne akcije predvsem v študentskem naselju. Za uspehe na delovnih akcijah so se funkcionarji ob številnih prilikah mladini zahvaljevali.³⁰

³⁰ primer: Miha Marinko je na IV. kongresu LMS dejal: "Zahvaljujem se vam za velik trud, za vse delovne podvige, ki jih je storila naša mladina, da je bil njen delež pri graditvi socializma tako velik." (Študentski list, 20. april 1949, str. 3)

Jeseni je Študentski list prinesel kritiko dela v društvih in v LŠM. Vodstva so v svoji togosti dušila iniciativo članstva in s šabloniziranjem direktiv zoževala delo aktiva. Nekateri pa so ugotavljali, da dirigiranje od zgoraj ni več splošen pojav in se še nadalje zavzemali za večjo samostojnost aktiva. Aktiv naj bi se usposobil za hitro in samostojno reagiranje na mednarodne dogodke, da mu ne bi bilo treba čakati direktiv od zgoraj. Študij je bil postavljen v ospredje: študij je prva dolžnost študentov do skupnosti. Hkrati pa so se v LŠM zavzeli za boj proti apolitičnosti, ker graditev socializma zahteva politično zgrajene ljudi. Tako sta bili strokovni študij in ideološki dvig članstva poglavitni nalogi LŠM v novem šolskem letu³¹. Za realizacijo prve naloge so študentje predlagali ustanovitev Društva za znanstveni dvig študentov.

³¹ Le ob izpolnjevanju obeh nalog bo študentska organizacija "resnična rezerva Partije." (Študentski list, 31. okt. 1949, str. 2)

Študentje so ustanavljali univerzitetna društva: televodno društvo, ki je sicer že obstajalo kot društvo "Edinost", vendar ni imelo uspehov, in študentsko ljudsko tehniko, ki je začela z delom s skromnimi koraki že leta 1947. Ob koncu leta so ustanovili še Planinsko društvo.

Univerzitetna konferenca KPJ je v začetku novembra ugotovila, da se je njena struktura utrdila in da se je dvignila za vest članstva po sporu z IB. Zavzela se je za osamosvajanje OO KPJ in za sprostitev samoiniciative, za ideološko politično vzgojo članov KP in LM, za aktiviranje članstva LM (preko društev) pri nalogah, "ki jih naša Partija postavlja pred univerzo".³²

³² Ljudski študent, 12. nov. 1949, str. 4

Na konferenci LŠM koncem novembra 1949 so študentje obravnavali informburo, mladinske delovne akcije, fizkulturo in oddih. Osrednje mesto pa je zavzemala tema spajanje SKOJ in LMJ ter kritika starega sistema vodenja. Študentje so se zavzeli za:

- politično poglobljanje procesa spajanja SKOJ in LMJ ter za borbo za komunistični karakter nove organizacije, za razvijanje ljubezni do Partije in narodov Jugoslavije

- razvijanje lika člana LM, "požrtvovalnega borca za socializem, ki ga odlikujejo lastnosti komunista",³³

³³ Študentski list, 28. nov. 1949, str. 3

- razbitje "starega direktivarskega sistema dela", za osamosvojitve fakultetnih vodstev in njihovo organizacijsko učvrstitev,

- razvite pestrosti dela v okviru LŠM,
- dvigovanje kadrov in njihovo utrjevanje v samostojnosti,

- mobilizacijo za MDA,

- predvojaško vzgojo,

- odpravo kršitev statuta LMJ in za njegovo dosledno izvajanje

- strokovni študij kot osnovno politično nalogo.

Kot osnovna linija je bilo sprejeto prizadevanje za sprostitev sil od spodaj, osamosvojitve osnovnih grup in razvoj najširše

³⁴ Zavora je bil "star način dela, ki je imel obeležje dirigiranja z vrha navzdol, dalje: zaviranje samoiniciative, kršitve samostojnosti osnovnih organizacij, zaviranje pravega razvoja demokracije." (Študentski list, 28. nov. 1949, str.

Do konca leta je tekla propaganda sklepov, ki jih je sprejela konferenca LMS na univerzi. V središču je bila zahteva po aktivdemokraciji. Prav zaradi neupoštevanja teh načel³⁴ je bila organizacija v preteklem letu neuspšna.

³⁵ "Masovne institucije predstavljajo transmisijo LMS, preko katerih se bodo vzgajali tisoč ljudskih visokokolev." (Študentski list, 29. dec. 1949, str. 1)

LMS v društvih³⁵, pojavljala pa so se tudi gesla, da je osnovna naloga LMS na univerzi borba za komunistični značaj članstva LMS.

Januarja 1950 je bilo ustanovljeno Društvo za znanstveni dvig študentov, za katerega ustanovitev sta dali pobudo partija in LMS

³⁶ Študentski list, 13. jan. 1950, str. 2

"pravilno ocenjujoč iniciativo študentov".³⁶ V januarju se je na univerzi vodila obsežna razprava o sklepih III. plenuma CK KPJ o visokem šolstvu. Aprila Študentski list poroča, da je bila izvedena reorganizacija visokega šolstva, pred tem pa o nameravanih spremembah študentski tisk ne prinaša nobene vesti. To je tipična ilustracija oddvojenosti študentske organizacije od možnosti vpliva na zakon, ki bistveno določa položaj študentov na univerzi. Oblastni organi so povsem obšli študentsko organizacijo.

Za razumevanje odnosa med KP in mladinskimi organizacijami na univerzi za obdobje iskanj je najbolj zgovorno poročilo na konferenci UK KPJ iz leta 1950. V poročilu partija predpisuje sebi in mladinski organizaciji, kako naj ravna. "Naloga naših partijskih in mladinskih organizacij na univerzi je, da pri političnem delu ... izhajajo iz ... našega družbeno-ekonomskega dogajanja..."³⁷ Odnos do študentov in njihove organizacije je opredeljen tudi bolj posredno. "Stalno moramo obveščati vse člane

³⁷ prav tam

³⁸ "Želim opozoriti na dejstvo, da je KP striktno govorila o LM in ne o študentski mladini. Zaradi pomanjkanja virov je težko od tu sklepati na resnejše tendence v KP na univerzi po zlitju študentske organizacije z mladinsko ali vsaj na iPartije in preko njih člane Ljudske mladine", kako se razvija borba naše partije..."³⁸

³⁹ prav tam

V poročilu se spominja plan za obdobje 1948/49, kjer je bila pod tretjo točko navedena naloga KP v zvezi z LM: "vodil-

no vlogo v organizaciji LMS utrjevati ne z dekretiranjem, temveč z vsakodnevno politično aktivnostjo v celici in v LMS.⁴⁰ Vendar se planirano delo ni uveljavilo. Osnovne celice KP niso znale oceniti razporeditve članov KP in članov LM. Avtor poročila se sprašuje "od kje sovražne parole, kako močan je vpliv KP v LM, zakaj LM nima pravega zaupanja v Partijo itd."⁴¹ Poročilo ugotavlja, da je organizacija LM dosegla širok razmah prav tam, kjer se je razbil zid med Partijo in LM. "V takih organizacijah je potekalo delo po principu, da mora vsaka organizacija samostojno spoznavati svoje področje dela tako celote kot posameznikov in takemu spoznavanju se je treba stalno elastično prilagajati in sprovajati generalno linijo našega CK-ja in vseh ostalih nadrejenih forumov."⁴²

Poročilo nadalje ugotavlja, da KP ni uspela stabilizirati kadra v vodstvih KP in LM kot v vseh ostalih institucijah mladinske organizacije. Pri tem pa navaja naslednje podatke o vodstvih študentskih organizacij:

Poročilo ugotavlja, da je KP dosegla lepe uspehe v kadrovanju, da pa mora v prihodnje temu posvetiti še večjo skrb zlasti vodstvom v "institucijah" LM, "kajti na teh področjih bomo lahko zajeli prav vso mladino, jo aktivirali in vzgajali."⁴⁴

Precejšen del poročila se ukvarja s podrobnim pregledom dela študentske organizacije. Ugotavlja se, da so organizacije LM že tako močne, da so izločile iz svojih vrst vzhodne in zahodne sovražne elemente. Na ideoloških kursih je sodelovalo 80% študentov. Prostovoljnega dela v študentskem se je udeležilo 90% študentov s po 30 prostovoljnih ur. Ustanovljeno je bilo Študentsko kulturno umetniško društvo (ŠKUD). Na področju fizikulture je bilo vrsto tekmovanj in tečajev.

Poročilo evocira zastavljene naloge iz leta 1948/49, ko se je UK KP zavzela za izvedbo volitev v organizaciji LM v širši obliki in ob tem za široko aktiviranje LM, za razbijanje starega sistema dela in osamosvajanje fakultetnih vodstev tudi po mladinski liniji, za politično poglobitev procesa spajanja v obeh organizacijah, za odpravo nezdravih odnosov, ki so vladali med partijsko in mladinsko organizacijo. Poročilo ugotavlja, da je ukvarjanje KP s samo sabo imelo pozitivni odmev v LM.

Na prelomu 1948/49 je potekalo združevanje SKOJ z LM tudi na univerzi. Glavne usmeritve so bile:

1. borba za politično vsebino dela in s tem za komunistični karakter nove organizacije
2. aktivizacija članstva z novim sistemom dela
3. organizacijska utrditev in ustanovitev vodstev.

Poročilo ugotavlja, da so uspeli izvesti drugo in tretjo nalogo, ne pa tudi prve. Kjer se je "uveljavil nov sistem dela v Partiji, prišlo do osamosvojitve organizacij LM, tam so se pokazali tudi rezultati."⁴⁵

Partijske organizacije so delovale po direktivnem sistemu in so "smatrale LM

	1947/48		1948/49		1949/50	
	čl.	KP %	čl.	KP %	čl.	KP %
mladinski funkcionarji	262	193 73	495	366 73	908	571 62
kult. umetniško delo			28	11 39	35	25 71
fizikultura			27	9 33	38	36 98,2
ljudska tehnika					20	14 70
društvo za znan.						
dvig študentov					15	13 87

kot "sektor dela", "tehnični pripomoček", namesto da bi bile te osnovno poprišče prenašanja in izvrševanja linije, ki jo je nakazala Partija. Tak odnos se je kazal v odtrganosti LM od Partije, v kateri je videla mladina le neko organizacijo, ki komandira, ki od za njih piše ocene, ne pa vodi in vzgaja."⁴⁶

Nadalje poročilo ugotavlja, da kampanjsko delo LM izvira iz tega, ker organizacije Partije ne postavljajo vprašanje Partije in LM kot vprašanja vodstva Partije v LM, temveč se govori o odnosih med Partijo in LM, iz česar izvira nezdravo razdeljevanje kompetenc obeh organizacij. Partijske organizacije se morajo zagotavljati "vzgojo na primeru lika skojevca" in se boriti "za komunistični karakter LM."⁴⁷

V LM je treba vnesti pravo politično vsebino, članom LM je treba razlagati in jih učiti, kaj pomeni veličastna borba Partije proti kontrarevolucionarni gonji iz vzhoda, kaj pomenijo uspehi Jugoslavije, kaj od komunistov pričakuje domovina in kakšne so njihove dolžnosti.

"S te plati Partija še mnogo dolguje članom LM."⁴⁸ Poročilo ugotavlja, da se moč partije izkazuje v rezultatih dela LM. Nato poudarja, da mora partija prenesti vsakodnevne operativne malogone na LM, ji pri tem pomagati in redno kontrolirati.

⁴⁸ prvo tam

Hkrati pa apelira na organizacije KP, da "ne smejo dušiti samostojnosti organizacij LM. Potrebno je, da se posebej zdaj, kose formirajo manjši aktivni po letnikih, Partija bori za čim večjo osamosvojitve teh aktivov, dviga njihovo avtoriteto, da vzbudi v teh aktivih čim širšo samoiniciativo, čim večjo odgovornost, skratka da vse prednosti samostojnega dela sprostite sil od spodaj, kjer je Partija na univerzi napravila korak naprej, prenese tudi v organizacijo LM."⁴⁹

⁴⁹ prvo tam

Poročilo se zavzema za krepitev LM s pomočjo bivših članov SKOJ, ki niso bili sprejeti v KP, in med njimi vršiti nabor

za Partijo. "Institucije", ki so bile večkrat same sebi namen, morajo postati last mladinske organizacije, člani KP morajo agitirati za včlanjevanje članov KP in LM v telovadne, znanstvene, tehnične idr. organizacije.

V tem obdobju se je avtonomija študentske organizacije ponovno okrepila. Organizacija je dobila svoj list, ki ni imel več programskega imena kot v letu 1946. Pojavili so se poskusi zamenjave ukazovalnih metod z demokratičnejšimi, obikovalne so se demokratične vrednote, kar je sprostito diskusijo in in z njo tudi procese osamosvajanja študentske organizacije. To obdobje je zaznamovano s protislovjem med poskusi uvajanja samostojnosti temeljnih enot ter posameznih subjektov in dirigentskim načinom, s katerim se je poskušalo uvesti samostojnost. Ta dialektika se je najbolje kazala v odnosu med KP in študentsko organizacijo. Ta napetost je porodila zahtevo po novi študentski organizaciji. Študentska organizacija je ustanovila vrsto društev in združenj in s tem razširila svoj institucionalni okvir in notranjo strukturo. Študentska organizacija je nadaljevala z okrepljeno mednarodno dejavnostjo.

Tako lahko ugotovimo, da je avtonomnost študentske organizacije v tem obdobju dosegla najvišjo raven v povojnem času in tudi s stopnjo njene povezanosti vzpostavila kontinuiteto potencialov za razvoj avtonomije in povezovanja iz leta 1946.

Minister Vencelj ob vsakem obisku v slovenski fari, vasici ali trgu ustanovi vaški cerkveni odbor, ki je filijala Slovenskih krščanskih demokratov. Tako je žegnal že 123 odborov.



TRUBUNIN DIO ADOK

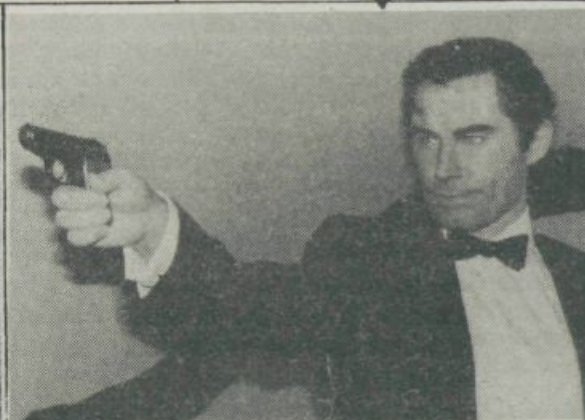
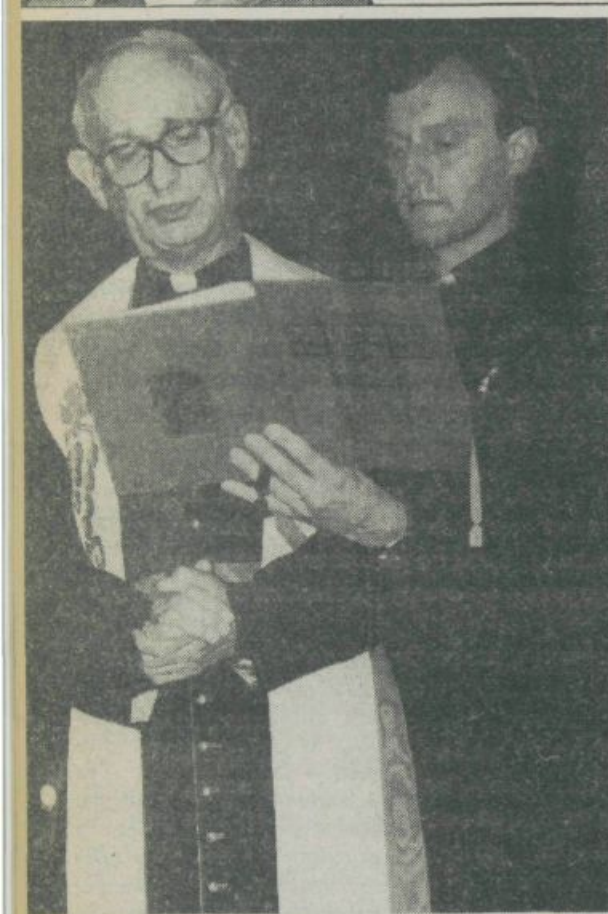


K strankarski zmagi dr. Pirnata je največ prispevala njegova soproga Sigrid, ki je znana zvezda koprške odvetniške in še kakšne druge estrade.

Hrvati so končno odkrili, kdo je superagent, ki je jugo soldateski prodal koordinate Banskih dvorov.



Tudi Kocijančič (Adria) ne more odvrniti Labernika (TV) od nameravanega prestopa k Slovincu (bankrot).



V tem zgodovinskem trenutku je med zakoncema Peterle in odločitev, da samostojnost Slovenije slavita še z enim novorojencem. Ime mu je mlajši jr.



Študentsko vlado je zapustila najboljša in najlepša članica.

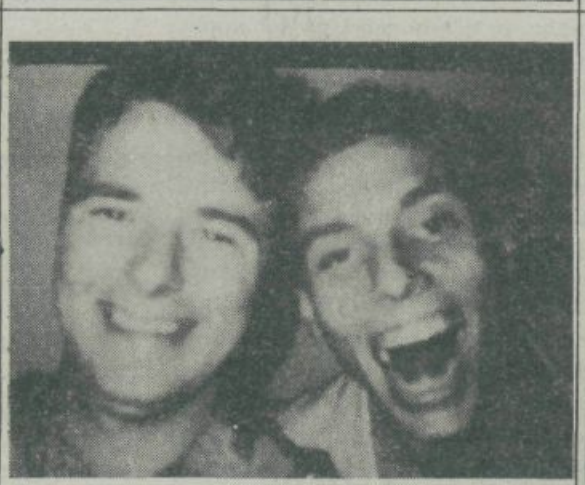
Tudi v tej knjigi piše, da je z Demosom konec.

PRESS center

»Vidiš, draga. Tu je pa naša protiletalska abramba.«



Radost članov študentske vlade ob zadnjih dogodkih na ŠOU v Ljubljani.



Na vprašanje, če bo res postal novi slovenski zunanji minister, je dr. Drnovšek potegnil usta in oči vkup. Slabo znamenje. Za dr. Rupla, namreč.

Tako debelo in široko je pogledal Igor Bavčar, ko je zvedel, da bo spomladi novi premier.

SEJA ŠTUDENTSKEGA PARLAMENTA

Kako so razrešili direktorja Toneta Bricmana

Študentski parlament Študentske organizacije Univerze v Ljubljani se je sešel na svoji enajsti redni in hkrati zadnji seji v tem mandatu. Že dnevni red je napovedal dolgo in zanimivo srečanje, saj so bila v ospredju kadrovska vprašanja.

Študentska vlada je namreč parlamentu podala predlog za razrešitev direktorja ŠOU Toneta Bricmana, predvsem zato, ker ni "izdelal vizije razvoja, ker je pravo on edini, ki si jo lahko zamisli, čeprav morda res v sodelovanju s študenti. Študentska vlada meni, da je to poleg vodenja tekočih poslov najvažnejša naloga direktorja, saj organizacija, ki ne zna sama pogledati v prihodnost, prihodnosti nima." Že pred sejo parlamenta je prišlo do sporazuma med direktorjem in študentsko vlado o tem, kako naj razrešitev poteka. Dogovorili so se, da bodo Bricmana razporedili na novo sistematizirano delovno mesto samostojnega svetovalca ŠOU, ob razrešnici dobi odškodnino v višini 18 mesečnih osebnih dohodkov, (bivšega) direktorja pa se napoti tudi na šolanje na visoko stopnjo ekonomske fakultete. Če parlament ne bi sprejel takšnega predloga, je študentska vlada nameravala ponuditi odstop.

Podobna stališča je na parlamentarnem zasedanju ponovil tudi Tone Bricman, ki je poslance prosil, naj predlog vlade sprejmejo, saj se z njim omogoča kontinuirano delo organizacije. Vendar glasovanje o razrešnici direktorja ni potekalo gladko. Pred njim so se vrstila številna vprašanja poslancev, na katere niso dobili vseh in popolnih odgovorov. Več kotočitno je bilo, da obe strani (direktor in študentska vlada) na vsak način želita, da do razrešitve pride. Ker je bil rezultat prvega glasovanja "neprimeren" - 11 glasov za razrešitev, 8 proti in trije vzdržani - so glasovanje ponovili. Medtem sta sejo zapustila dva poslanca in v drugo je parlament predlog vlade o razrešitvi direktorja ŠOU Toneta Bricmana sprejel s potrebno večino. Hkrati so dosedanega direktorja imenovali za vršilca dolžnosti direktorja, dokler parlament v novi sestavi ne bo imenoval novega. Vlada pa se je obvezala, da bo v



roku 45 dneh dobila novega, primernejšega kandidata.

Na koncu je parlament sprejel odstopa pomočnika ministra za zunanje zadeve Stanislav Raščana (študijske obveznosti) in ministrice za socialo Petre Globočnik (nekorektni odnosi v vladi). Parlament je med drugim zahteval od direktorice Študentskega centra Ksenije Preželj, da plačevanje kavcij za letošnje šolsko leto zamrzne, saj te niso natančno definirane. Če direktorica ne bo spoštovala te zahteve, bo študentski parlament pozval študente-stanovalce k splošnemu bojkotu stanarin. Sledilo je še družabno srečanje študentskih poslancev, na katerem so nekateri razmišljali tudi o tem, ali so jim člani študentske vlade natočili čistega vina.

ŠTIPENDIJSKA POLITIKA

Ministrica za delo Jožica Puhar, njena pomočnica Nataša Belopavlovič in svetovalac direktorja Republiškega zavoda za zaposlovanje Janez Zalaznik so pripravili analizo štipendiranja v Sloveniji.

Skupščina Republike Slovenije je januarja letos sprejela Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, ki v členih od 55. do 59. ureja štipendiranje. V 59. določa, da republiški organ, pristojen za delo, določi podrobnejša merila za dodeljevanje in določanje višine republiških štipendij ter dodatkov k

štipendiji. Tako bodo za šolsko leto 1991/92 štipendije podeljene po kriterijih omenjenega zakona in Pravilnika o štipendiranju, ki ga je izdala republiška sekretarka za delo.

Za republiške štipendije v letu 1991 je bilo načrtovanih 1.169.685.000 tolarjev. Na porabo sredstev bodo vplivala predvsem določila o cenzusu za pridobitev štipendije in valorizaciji štipendij. Za lansko šolsko leto je veljal cenzus 55% povprečnega osebnega dohodka na družinskega člana. Za prihodnje šolsko leto pa bo veljal z zakonom določen cenzus 80% zajamčenega osebnega dohodka na družinskega člana. Do sedaj je veljalo določilo o valorizaciji v skladu z rastjo življenjskih stroškov, z uveljavitvijo pravilnika pa se bodo štipendije valorizirale tako, kot se bo spreminjal zajamčeni osebni dohodek.

Cenzus v višini 80% zajamčenega OD je ostrejši od sedaj veljavnega cenzusa (po preračunu znaša okrog 40% povprečnega OD) in sledi ciljem postopnega zmanjševanja udeležbe države pri zagotavljanju materialnih pogojev za izobraževanje in študij posameznikov. Država naj bi v bodoče posegala le tam, kjer gre za izrazite primere premajhnih možnosti. Vendar pa sedanje ekonomske in socialne razmere položaj posameznikov, družin in podjetij v marsičem zaostrejejo. V prvih šestih mesecih letošnjega leta se je iz republiškega proračuna za republiške štipendije porabilo:

	tolarjev	%	št. štipendij
republiške št.	411.504.960	79,4	34.089
razlike h kadr. št.	50.959.562	9,9	9.132
nadarjeni	41.854.100	8,1	4.177
št. za mlade delavce	11.019.682	2,1	500
sklad Munde	2.017.688	0,4	150

V republiškem ministrstvu za delo ugotavljajo, da prehod na republiške štipendije zagotavlja nadaljnje izvajanje sistema štipendiranja, ki se je skozi več let razvoja in dograjevanja izkazal kot uspešna metoda oziroma pomoč pri pridobivanju znanja. Kljub postavljenemu cilju - zmanjšanju državnega sofinanciranja študija - pa se postavlja vprašanje, ali študentje prenesejo tako drastično zmanjšanje štipendij (po obsegu in višini) in če je na drugi strani vlada pripravljena sprejeti tveganje, ki ga lahko povzroči revolt študentov.

FSPN POSTAL FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Pred kratkim je Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo spremenila svoje ime v Fakulteto za družbene vede, saj je s svojimi študijskimi reformami presegla predhodni naziv in kadrovsko zasnovu. Za preimenovanje so izbrali 30-letnico delovanja. Kot je poudaril predsednik fakultetnega sveta dr. Dimitrij Rupel, je rezultat triletnega dela komisij za reformo študija odločitev, ki so jo prvič v zgodovini fakultete sprejeli sami profesorji. Prej se je vsakič vmešavala politika. Dr. Niko Toš, nekdanji dekan, je predstavil razvoj fakultete in omenil, da je uvedba raziskav javnega mnenja ob koncu šestdesetih let prelomnica, katere posledica je bila odstavitev nekaterih profesorjev v začetku sedemdesetih. Spomladi se je po združitvi Raziskovalnega inštituta FSPN in Inštituta za sociologijo Univerze v Ljubljani oblikoval Inštitut za družbene vede. Na fakulteti so 4 programske usmeritve: sociologija, politologija, komunikologija in kulturologija. Na novo uvede smeri so: smer za tržno komuniciranje, menedžment, javno upravo, družboslovna informatika. Znotraj kulturološkega programa pa vodi dr. Tine Hribar seminar za etiko, veroslovje in primerjalno veroslovje. Glede na to, da v Sloveniji ni bilo ustrezne visoke šole za izobraževanje in šolanje diplomatskega kadra, je Dimitrij Rupel povedal, da obstaja dogovor med nekaterimi ljubljanskimi fakultetami o oblikovanju interdisciplinarnega študija za potrebe diplomatske službe Republike Slovenije, ki ga je že podprla republiška vlada. Za zdaj bo osredotočen na postdiplomske študije, treba pa je reči, da že obstaja postdiplomski program z naslovom Evropa 92.

RUSOVE INTERPRETACIJE

Bivši kandidat za rektorja ljubljanske Univerze dr. Veljko Rus v številnih javnih nastopih po neuspelem poskusu imenovanja išče dežurnega krivca in ga največkrat odkrije v študentskih vrstah. Pri tem pa dela kardinalno napako, ko zamenjuje pooblastila in njihov izvor študentov-delegatov v Univerzitetnem svetu, ki voli rektorja, in članov študentskega parlamenta. Ti dve instituciji sta med seboj neodvisni

in načeloma ne vplivata ena na drugo. Tako tudi stališče študentskega parlamenta o neustreznosti dr. Rusa ni za člane US obvezujoče. Izjava dr. Rusa, da za vsem tem tiči predsednik parlamenta Andrej Poznič, sicer študent Teološke fakultete, ki naj bi bil po njegovem mnenju nelegalen in nelegitimen predsednik parlamenta, ker Teološka fakulteta ni članica Univerze, je - milo rečeno - neakademsko. Teološka fakulteta je članica Študentske organizacije, če pa TF še ni v univerzitetni združbi, je to reč, ki je odvisna manj od študentov in bolj od profesorjev. Med



drugim izraža tudi nepoznavanje razmer znotraj Študentske organizacije in brezupno iskanje veje, na kateri bi se dr. Rus še lahko rešil. Namesto nenačelnega obtoževanja bi bilo za dr. Rusa veliko koristneje in pametneje - če seveda želi ponovno kandidirati - da s študentskimi funkcionarji najde skupen jezik. Za to je potrebna - tako pravi dr. Rus - liberalna kultura. Torej: izrazite jo!

RAZVOJ IN POLOŽAJ MEDNARODNE DEJAVNOSTI ŠOU

(nadaljevanje iz prejšnje številke)
8. Sodelovanje v Evropskem Svetu.
V sklopu ESIB-a smo se vključili v izobraževalno dejavnost, ki jo izvaja Evropski Svet za predstavnike študentskih nacionalnih organizacij. Na enomesečnem brezplačnem tečaju nemščine, angleščine,

španščine, francoščine in italijanščine seleti spoznajo tudi z vsemi mehanizmi evropskih institucij, parlamenta itd. Letos sta se tečajev udeležila dva predstavnika iz ljubljanske organizacije.

9. Sodelovanje v mladinski sekciji Evropske Skupnosti (Youth Forum/Student Forum).

Nobena jugoslovanska niti slovenska mladinska organizacija, kaj šele študentska organizacija do današnjega dne ni vzpostavila stika z mladinskim odsekom Evropske Skupnosti, kar se je posrečilo naši organizaciji, ki se je tudi udeležila srečanja Student Forum v Bruslju. Tam sem dosegel to, da smo obravnavani kot polnopravni člani, to je, da nam v bodoče plačujejo vse stroške udeležbe sestankov Študentskega sveta v okviru Mladinskega sveta Evropske Skupnosti, hkrati pa je izredno pomemben vir informacij in neposreden indikator politike ES. Seveda se tudi pri obisku v Bruslju Zunanjemu ministrstvu ni zdelo vredno prispevati kaj več kot odklonilno pismo na našo prošnjo, ne glede na to, da se v teh časih ravno po neformalnih kanalih lahko veliko izzve; in ne glede na to, da so ljudje, ki vodijo to organizacijo v Bruslju, tisti ljudje, ki bodo jutri na odgovornih položajih znotraj lastne države ali ES.

10. Organizacija mednarodne študentske pisarne, ustanovitev slovenskih strokovnih študentskih pisanj.

Pripravljamo ustanovitev enote mednarodne pisarne in kabineta, ki bo koordiniral delo na tem področju ter s tem olajšal delo ŠV na mednarodnem področju, hkrati pa zagotovil kontinuirane povezave s tujino, boljše splošno informiranost študentov, uredil izmenjavo študentskih strokovnih praks itd.

Prav tako pa se tiste strokovne organizacije, ki so prej delovale v sklopu jugoslovanskih organizacij, (npr. YUMSIC, AISEC, IAESTE, JUGOTON), v ev-



ropskih organizacijah, preoblikujejo v slovenske neodvisne organizacije (national committees) ter poskušajo doseči tudi mednarodno priznanje, kar je SLOM-SIC-u, kot nasledniku YUMSIC-a, tudi uspelo.

11. Preoblikovanje Kluba mednarodnega prijateljstva (KMP) v društvo KMP.

Stem dejanjem bi želeli urediti položaj tega kluba, zagotoviti še naprej možnost njihovega kulturnega delovanja ter zagotoviti njihovo neodvisnost, ne da bi jim ob tem zmanjšali svojo dosedanjo podporo.

12. Sprejemanje obiskov predstavnikov tujih nacionalnih študentskih zvez.

V času vojne v Sloveniji, pa tudi v mirnodobnih razmerah smo sprejeli več študentskih organizacij na državni ravni (Britanija, Švedska), v načrtu so obiski delegacij iz pobratene organizacije v Litvi in iz Poljske, najavljen pa je obisk direktorice ESIB-a.

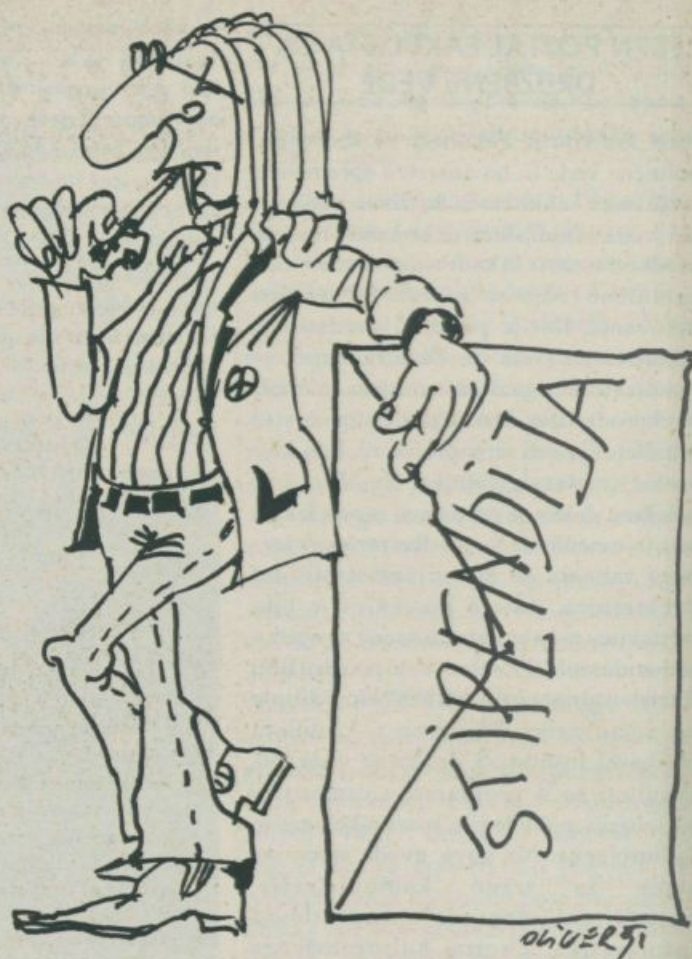
13. Sodelovanje z nekaterimi severnoameriškimi univerzami in institucijami, ki se ukvarjajo s študijsko problematiko. Študentska ustava je narejena po osnutku ŠU iz univerze v Južni Karolini, University of South Carolina. Da bi si pridobili dodatne izkušnje, je šel del študentske vlade na obisk v ZDA, gostitelji pa si zacnkrat še ne drznejo vrniti obiska., Sodelujemo tudi z kanadskim Mini-

strvom za izobraževanje, kateremu smo pomagali pri izvajanju raziskave o pogojih študija v Srednji Evropi.

14. Pridobivanje in posredovanje informacij o jezikovnih tečajih, poletnih šolah in drugih študentskih prireditvah v tujini. Letos smo posredovali informacije o poletnih šolah, izobraževalnih sejmih v sklopu A-A, "job-shop" v Milanu (AEGEE), štipendijah v Avstriji, navezali smo stike s tremi večjimi evropskimi inštituti s področja izobraževanja tujcev, ki nam bodo v prihodnjem letu pošiljali vse informacije o svoji ponudbi in dejavnostih.

Pričakujem, da bo leta 1992 to dejavnost opravljal že informativni odsek Mednarodne pisarne!

Eden od razlogov za razmah mednarodne aktivnosti je tudi to, da je bilo to domala deviško področje, dejstvo pa je tudi, da to področje povsod v svetu in predvsem v Evropi dosega velik razmah, tudi v sklopu projektov, kot so Tempus, Comet, Erasmus, Lingua itd. in da je sedaj skrajni čas, da se tudi mi vključimo v sfero mednarodnih tokov.



**ne črni in ne rdeči,
ne vodijo nas k skupni sreči**

Idejna naslednica
Slovenske Demokratične Zveze

zdaj:

Demokratska Stranka Slovenije

Tomšičeva 5
61000 Ljubljana
tel. (061) 161-036

Vabi tudi Vas, da se ji pridružite

Gorazd Jančar

ANARHO PRIROČNIK / IV.

»Telefon je medij, ki omogoča Japoncu, da se hitro in brez rasnih predsodkov pogovori s svojim črnim prijateljem na drugem kontinentu.«

Edward S. Ramble

Usodni telefoni

Če ste verjeli, da so ta mala čuda tehnike uporabna le za maratonske pogovore najstnik, ki si svojih mozoljavih obrazov ne drznejo pokazati v bližnjem bifeju, se motite. Poleg enostavnih koristnih plati, ki jih nudi omenjeni elektronski medij, vas bomo tokrat поблиže seznanili z njegovo tretjo razsežnostjo, ki je prav tako koristna, kot tudi zabavna - gre za prisluškovanje po telefonu.

Poznavalci specifične tehnike spremljanja javnega mnenja trdijo, da ni nihče tako nepomemben, da mu ne bi bilo vredno sem in tja prisluhniti v njegovem telefonskem pogovoru - po drugi plati je to menda celo dobro delo, saj smo ljudje čuteča bitja, ki sem in tja potrebujemo vsaj kanček pozornosti. Da razmetavanje pozornosti ne bi bilo omejeno le na določene specializirane inštitucije vas bomo v današnjem nadaljevanju priročnika bolj izčrpno seznanili s tovrstnimi prisluškovalnimi napravami. Z omenjeno dejavnostjo se lahko ukvarjate tako profesionalno kot tudi amatersko - razlika je le v tem, da se boste pri prvem načinu zadovoljili z opazovanjem limonastih frisoov vaših sosedov, ko jim boste sporočili kakšne žgečkljive novičke o njih samih, drugi, ki se bodo s prisluškovanjem ukvarjali profesionalno, pa bodo lahko v duhu mladega podjetništva informacije kratko malo prodali...

Eden večjih problemov začetnikov v prisluškovalnem hobiju je zapletenost elektronskih naprav, kar se laikom kot nepremostljiva ovira postavlja pred željo. Ustroj tovrstnih naprav je v resnici kompliciran, kar pa še ne pomeni, da je zapleteno tudi prisluškovanje. Špijonaža sodi med bolj preproste in skoraj gotovo najbolj cenene načine zbiranja informacij. S prisluškovanjem se zelo pogosto ukvarjajo celo otroci, ki za zabavo prisluškujejo telefonskim pogovorom svojih staršev. Nič ni bolj enostavna od inštaliranja vzporednega telefonskega priključka vzdolž žice, ki veže telefonski aparat z naročniško centralo. Žice pogosto najdete na zunanji strani hiš ipd. Ker ima prisluškovanje preko vzporednega telefonskega priključka pomankljivosti kot recimo glasen »klik«, ki se sliši, ko se tretji telefon vključi v zvezo, vam svetujemo nabavo ta-

ko imenovanega by phone priključka, ki ni, preprosto povedano nič drugega kot telefon brez številčnice in mikrofona. By phone lahko naročite na naslovu Continental Telephone Supply, ki ga najdete na koncu tega teksta. Za mlade entuziaste naj omenimo tudi možnost, ki se večkrat ponuja preko Salomonovega oglasnika: miniaturna prisluškovalna naprava, ki ni večja od škatlice vžigalic preko mikrofona spremlja dogajanja v prostoru in ga oddaja na frekvencah, ki jih najdete na vsakem FM radijskem sprejemniku. Za hrošča boste odšteli približno 50 DEM...

Enostavne metode so včasih enako učinkovite kot najbolj zapletene, mednje prav gotovo sodi metoda, ki temelji na indukciji. Žico telefonskega aparata nekajkrat ovijete okoli žebija in isto storite z žico drugega telefonskega aparata. Domači izdelek je večkrat zelo učinkovit, vendar vam priporočamo nakup tovarniško izdelane priprave, saj njena cena ne presega petih dolarjev. V isti razred sodi tudi priprava, ki jo lahko v katalogih spodaj navedenih firm najdete pod imenom »Succer«. Naprava prav tako deluje na principu indukcijske sonde, ki jo položite pod telefon, ki mu želite prisluškovati. Nihanje v elektromagnetnem polju okoli telefona se preko tuljave in ojačevalnika prenese do vaših slušalk oziroma magnetofona. Cena naprave je relativno nizka v primerjavi z nevspečnostmi, ki jih prinesejo klasični načini prisluškovanja »skozi vrata«. Opozorilo: poškodba zaradi padca skozi vrata, govorimo o klasičnih načini prisluškovanja, ki nujno sledi, ko postane telefonski pogovor najbolj zanimiv, ni nič v primerjavi s poškodbami, ki utegnejo nastopiti po končanem telefonskem pogovoru.

Priporočamo vam uporabo linijskega transmiterja, ki ga lahko namestite kjerkoli vzdolž telefonske linije, ki ji želite prisluškovati. Telefonske pogovore lahko poslušate preko FM radia v radiusu cca 500 m. Tuji poznavalci trdijo, da na policijski postaji ni nikdar opaziti večje samovšečnosti kot takrat, ko ugotovijo, da so bile njihove telefonske linije ozvočene; in nikdar tako velike mešanice potrnosti in jeze, ko ugotovijo, da jim ni prisluškovala niti CIA niti KGB niti katera izmed mnogih obveščevalnih služb temveč smrkavci iz sosodnjega bloka, ki so prisluškovalno napravo namestil tako, da je poleg njegove družbe telefonske pogovor preko radia v živo spremljala še cela Krajevna skupnost. Omenjeno aparaturo lahko najdete v katalogih navedenih firm, samograditelji pa lahko pri Tri-Tronu naročijo načrt za samogradnjo za smešno ceno treh dolarjev.

Za tiste z malce globljimi žepi in malce manj odprtimi glavami so vrata trgovin z elektronsko kramo na široko odprta. Ne boste verjeli, toda mogoče je kupiti že ozvočene telefonske aparate, tako da aparata le enostavno zamenjate in se prepustite poslušanju. Za konec se seznanimo še z eno izmed bolj sofisticiranih aparatov za prisluškovanje. Infinity transmitter je priprava, ki omogoča prisluškovanje posameznim telefonskim naročnikom ne glede na oddaljenost. S pomočjo transmitterja odtipirate željeno telefonsko število, transmitter - če linija ni zasedena - s pomočjo oscilatorja deaktivira telefonski zvonec in tako lastniku omogoči, da preko naročnikovega telefonskega mikrofona poslušava vse, kar se odvija v območju dometa mikrofona.

Cena teh malih čudežev znaša tisoč dolarjev, vendar mislim, da bi bile nekatere firme pripravljene nuditi tudi popust.

K.B.

S.A.C. Electronics, 4818 West Jefferson Blvd., Los Angeles 18, California
Baker Electronics Co., R.R. 3, Greencastle, Indiana
Dehart Electronics, P.O. Box 5232, Sarasota, Florida
Continental Telephone Supply Co., 17 W. 46th St., New York, N.Y.
Martel Electronics Sales, Inc., 2356 S. Cotner Ave., Los Angeles, California
R & S Research, Inc., 2049 Richmond Ave., Houston, Texas
Mittleman Manny, 136 Liberty St., New York, N.Y.
Clifton, 11500 N.W. 7th Ave., Miami, Florida
Consolidate Alucustics, 1302 Washington St., Hoboken, N.J.
Ekkotonics Co., P.O. Box 5334, Milwaukee, Wisconsin
Dectron Industries, Inc., 13901 Saticoy St., Van Nuys, California
Dee Co., Box 7263, Houston, Texas 77008
Tri-Tron of Dallas, 330 Casa Linda Plaza, Dallas, Texas
Security Electronics, 11 East 43rd St., New York, N.Y.
Telephone Dynamics Corp., 1333 Newbridge Road, North Bellmore, N.Y.
Similar Electronics, Inc., 3476 N.W. 7th St., Miami, Florida
Tracer Systems, 256 Worth Ave., Palm Beach, Florida

Namen teksta Anarho priročnik je informiranje in ne navajanje na uporabo navedenih receptur. Zato se avtor odreka odgovornosti za posledice, ki bi jih uporaba receptur navedenih v A.P. lahko povzročile.

ŠTUDENTKE

IN

ŠTUDENTJE

VOLITVE

**POSLANCEV V ŠTUDENSKI PARLAMENT
SO V SREDO, 30.10.1991.**

**(Razen na Medicinski fakulteti v torek, 29.10.1991 in
Ekonomski fakulteti v ponedeljek, torek in sredo.)**

PRIDITE IN (NE)ODDAJTE GLAS ZA SVOJEGA POSLANCA!

export-import

L J U B L J A N S K I K I N E M A T O G R A F I

predstavljajo

črno komedijo
bratov Ethana in Joela Coena



BARTON FINK

*Proi film v zgodovini, ki je prejel tri glavne nagrade na festivalu v Cannesu:
Zlato palmo za najboljši film, režijo in moško glavno vlogo.*

NA SPORED U V K I N U K O M U N A

Čudež se zgodi na Irskem - v letoviškem mestu blizu Dublina se čez poletje petnajstletna Rose (Lorraine Pilkington) zanima za svojega vrstnika Jimmyja (Niall Byrne) bolj, kot se on zanjo. Čas preganjata s tem, da si izmišljata fiktivne zgodbe o turistih, ki jih srečujeta v mestecu. V svojem svetu živita, dokler jima zgodba o skrivnostni svetlolaski (Beverly D'Angelo) ne uide iz rok. Za Rose je dovolj, da Renée, tako je namreč ime tujki, igra glavno vlogo v western musicalu, postavljenem v dublinskem gledališču. Jimmyja pa Renée obsede in ko se zbliža z njo, začne zanemarjati Rose. Delno iz maščevanja in delno iz radovednosti gre Rose z zapeljivim mladeničem, ki dela v cirkusu.

Renée je Jimmyjeva mati, le da on tega ne ve. Njegov oče, zapiti jazz saksofonist, mu je namreč povedal, da je njegova mati umrla, ko je bil on še majhen. Za Jimmyja je tako popolno preseñenje, ko svojega očeta vidi za odrom gledališča govoriti z Renée. Postane ljubosumen nanj, Renée pa se boji, da bi mu oče razkril njeno identiteto. Jimmy hoče spati z Renée tudi potem, ko sam ugotovi, da je Renée njegova mati. Vse skupaj lahko reši samo še čudež.

O Neilu Jordanu se je v Tribuni pisalo par številik nazaj, ko je bila v Kinoteki mini retrospektiva njegovih filmov kot uvod v prikazovanje Čudeža v kinu Kompas. Kljub temu ne bo odveč, če še enkrat povemo par stvari o njem. Rojen je bil na Irskem, svojo prvo nagrado je dobil za zbirko kratkih zgodb **Night in Tunisia**,

ČUDEŽ (THE MIRACLE)



Produkcija: Palace Productions, Film Four International in British Screen, Irsko, 1991.

Scenarij in režija: Neil Jordan.

Kamera: Philippe Rousselot..

Glasba: Anne Dudley.

Igrajo: Beverly D'Angelo, Donal McCann, Niall Byrne, Lorraine Pilkington.

Zadnji film Neila Jordana je imel svetovno premiero na letošnjem Berlinu. Toda na sporedu je bil že prvi dan festivala, ko večine novinarjev, vključno s podpisanim, še ni bilo tam. V množici bolj zanimivih imen, ki so sledila, bi šel Čudež neopažen mimo, če se medtem ne bi razširile govorice o njegovi kvaliteti. K sreči spremlja berlinski festival tudi filmski sejem, ki ima urnik prikazovanj precej različen od festivalskega in pred vrati male kinodvoranice se je pred sejmsko projekcijo Čudeža zbrala kar precejšnja množica. Napetost je dvigovala še starejša gospa na stojnici irskega filma, ki ga je hvalila kot še boljšega od Jordanove *Mona Lise*.

napisal je tudi dve daljši prozni deli. Tudi filmska kariera se mu začne z nagrado: za prvenec, film *Angel* iz 1982 dobi nagrado za najboljši obetavnega začetnika. Kopica nagrad za *Mono Liso* mu omogoči angažma v Hollywoodu, kjer posname *Grajske duhove* (*High Spirits*) in *Mi nismo angeli* (*We're no Angels*).

V dveh filmih, prikazanih v mini retrospektivi, se da opaziti eno izmed pomankljivosti režije, ki ni samo stvar Neila Jordana, temveč večine evropskih režiserjev; pomanjkanje občutka za tempo je precej pripomoglo k dolgočasnosti *Volčje družine*, čeprav bi se temu filmu dalo zameriti vsaj še to, da je samemu sebi namen (učinki preobrazbe ljudi v volkove in par dekapitacij niso ravno idealni prizori za otroke, za odrasle pa je film preveč otročji). Isti problem se pojavlja tudi v *Grajskih duhovih*, kjer monologi Petra O'Toolea delujejo prej uspavalno kot komično.

Čudež je sicer boljši, toda najboljša stvar filma žal ostaja lik Rose, ki pri petnajstih letih ve več o ljudeh kot marsikdo pri tridesetih. Iz zgodb, ki si jih izmišljata z Jimmyjem, pa bi se dalo sklepati, da bi, ko odraste, lahko postala dober scenarist. Njene zanimive opazke, ki prevladujejo na začetku filma, se žal izgubijo v drugem delu, kjer stopi v ospredje razmerje med Jimmyjem in Renée.

Skratka, Čudež je v glavnem za fane Neila Jordana, ostali pa raje počakajte, da se film iz kina Kompas preseli v kak bolj poceni kino.

Uroš Prestor

**SPORED
LJUBLJANSKE
KINOTEKE**

01.11 - 03.11.91

WALL STREET, ZDA, 1987.
Režija: Oliver Stone.
Scenarij: Oliver Stone, Stanley Weiser. Fotografija: Robert Richardson. Glasba: Stewart Copeland. Glavne vloge: Michael Douglas, Charlie Sheen, Martin Sheen, Terrence Stamp, Sean Young, Daryl Hannah, James Spader.

04.11. - 06.11.91

PLATOON - VOD SMRTI (PLATOON), ZDA, 1986.
Režija in scenarij: Oliver Stone. Fotografija: Robert Richardson. Glasba: Georges Delerue. Glavne vloge: Tom Berenger, Willem Dafoe, Charlie Sheen, Forest Whitaker, Francesco Quinn, John C. McGinley.

07.11. - 10.11.91

ROJEN 4. JULIJA (BORN ON THE FOURTH OF JULY), ZDA, 1989.
Režija: Oliver Stone. Scenarij: Oliver Stone, Ron Kovic, po Kovicovi knjigi. Fotografija: Robert Richardson. Glasba: John Williams. Glavne vloge: Tom Cruise, Raymond J. Barry, Caroline Kava, Kyra Sedgwick, Willem Dafoe, Bryan Larkin, Tom Berenger.

Prosimo občinstvo, da ne zamuja predstav.

Biseri za ogrlico

TRAVMA VIETNAMSKE VOJNE

01.11. - 10.11.1991

RETROSPEKTIVA FILMOV OLIVERJA STONEA

Filmi Oliverja Stonea, ki so na sporedu dvorane Kinoteke prvih deset dni v novembru, dobro odražajo značilno »angažiranost« in/ali »družbeno kritičnost«, ki zadnjih šest let preveva njegova dela. Ta scenarist in režiser (rojen l. 1946 v New Yorku) je bil - po tistem, ko je l. 1965 pustil svoj študij na Yaleu - kar dvakrat v Vietnamu, od tega l. 1968 kot vojak v ameriški vojski. Ta izkušnja ga je zaznamovala za vse življenje, vietnamska vojna pa je tudi osnovni motiv dveh njegovih najbolj znanih filmov - **PLATOON IN ROJEN 4. JULIJA**. Po vrnitvi iz Vietnama se je vpisal na *New York University Film School* (njegov mentor je bil Martin Scorsese), prva dva filma, ki ju je režiral, pa bi Stoneovi oboževalci najrajši kar zatajili: šlo je namreč za grozljivki - *Seizure* (1974) in *The Hand* (1981); slednja je »rip-off« klasičnih *Orlacs Hände* (1924) Roberta Wieneja in *The Beast with Five Fingers* (1946) Roberta Floreya. Od konca 70-ih let dalje si je Stone pridobil sloves izvrstnega scenarista; v tej vlogi je sodeloval pri filmih **POLNOČNI EKSPRES** (*Midnight Express*, 1978, r. Alan Parker; oscar za scenarij!), **CONAN** (*Conan the Bar-*

barian, 1982, r. John Milius), **BRAZGOTINEC** (*Scarface*, 1983, r. Brian De Palma), **ZMAJEVO LETO** (*Year of the Dragon*, 1985, r. Hal Ashby). Silovit uspeh je dosegel s filmoma, ki ju je režiral l. 1986, **Salvador** (nominaciji oscar za scenografijo/O. Stone, Richard Boyle/ in za m. glavno vl. /James Woods/) in še zlasti **PLATOON** (štirje oscarji /najboljši film, režija, montaža, zvok/ ter štiri dodatne nominacije za oscarja /dve stranski moški vloge - T. Berenger, W. Dafoe, scenarij in fotografija/); **PLATOON** je imel v ZDA 70.000.000 USD izkupička za najemnino (v Ljubljani je bil l. 1987 s 57.057 gledalci na drugem mestu po obiskanosti). Sledili so **WALL STREET** (M. Douglas - oscar za m. gl. vl.; 13.000.000 USD izkupička). **Talk Radio** (1988), **ROJEN 4. JULIJA** (oscarja za režijo in montažo; 6 nominacij oscar: za najboljši film, gl.moško vl. (T. Cruise), adaptirani scenarij, fotografijo, glasbo in zvok; 36.790.000 USD) in **THE DOORS** (1991), ki prihaja k nam na spored; aprila letos pa je Stone začel snemati film **JFK**, o atentatu na predsednika Kennedyja.

I.K.



Umreti v Vietnamu: Willem Dafoe v Stoneovem PLATOONU.

O »REALNEM« IN »FANTAS- TIČNEM«

V uvodu k svoji knjigi *New Model of the Universe* se P.D. Ouspensky spominja tistih dni l. 1907, ko je delal za moskovski dnevnik *Jutro* in bi moral sestaviti članek o haaški mirovni konferenci. Tuji časopisi so bili vsi polni najrazličnejših fraz, od kritičnih, irončnih, ignorantskih, pompozni, lažnivih in (kar je najslabše) tistih »avtomatičnih«, ki so bile tolikokrat uporabljene pred tem in bodo še nešteto krat ponovno prišle prav ob morda povsem drugačnih priložnostih. Namesto da bi vse to pisanje vzel resno in potem - prav tako resno - še sam nekaj napisal, je Ouspensky odrinil časopisje na stran in segel v enega od predalov svoje pisalne mize. Ta je bila nabito polna knjig z nenavadnimi naslovi: *The Occult World*, *Life after Death*, *Atlantis and Lemuria*, *Dogme et Rituel de la Haute Magie*, *Le Temple de Satan*, *The Sincere Naration of a Pilgrim* in podobnimi. Na slepo je odprl eno od njih; svet »visoke politike« je vedno bolj blede in postajal vse bolj neresničen, dokler se mu ni zazdelo ne samo, da bo moral človek počakati, ampak da nikoli ne bo napisan.

Če odštejemo »legitimno« zanimanje za okultno, parapsihologijo in fantastiko, kamor spadata »znanstveno« raziskovanje in - pogojno - iskanje »umetniško-filozofskega« navdiha, se nagnjenost do poglobljanja v tovrstno tematiko običajno označuje kot čisti eskapizem, beg pred »realnostjo« ali kot posledica dekadentnega »gnusa« («la nausée») v Sartrovem smislu. To izrazito odklonilno stališče do »paranormalnega« je odsev prevladujočega, značilno plebejskega svetovnega nazora, katerega najglasnejši zagovorniki so tisti, ki sicer na eni strani zagotavljajo, da »verjamejo samo tistemu, kar vidijo na lastne oči«, po drugi strani pa brez najmanjših zadržkov »požirajo« vse, kar jim servirajo »uradne« institucije (moderna »ljudska duhovnost« kot odraz neustrezne »prebave« - bi rekel Nietzsche). T. im. »reaini svet« (svet »haaških konferenc«) Louis-Ferdinand Céline opisuje kot svet, ki je gnil od laži, gnil do tiste mere, da se od tega seseda in razpada. Laži, neumnost, nizkotnost in povprečnost - je res tako presenetljivo, da se nekaterim svet okoli nas zdi ne le tuj temveč na nek način »neresničen«? Fantastika deluje na nivoju simbolov in arhetipov, čistih in jasnih, brez zlaganosti



Julija (Miranda Caharija) s krokodilčkom v filmu
UBIJ ME NEŽNO Boštjana Hladnika.

»realnega sveta«. Ouspenskemu so knjige iz njegovega predala pomenile potrditev slutnje, da obstaja še neka drugačna ravno realnosti, neprimerno intenzivnejša, prodornejša in zatorej »bolj resnična« vrsta zavesti od tiste, ki nekaterim uokvirja njihov skrajni duhovni domet.

Kar velja za okultno in fantastiko v literaturi v enaki meri drži za filmsko fantastiko, pri čemer filmska umetnost zaradi svojih specifičnosti seveda omogoča še bolj izrazito in močnejše podoživljanje. 11. novembra bo v dvorani Kinoteke na sporedu slovenski primerek te zvrsti, **UBIJ ME NEŽNO** (1979) Boštjana Hladnika, ki bo otvoril ciklus tega režiserja. Fantastika v slovenskih filmih je bila v veliki meri prisotna v izdelkih za otroke: **KEKC** (1951), **SREČNO, KEKEC!** (1963) in **KEKČEVE UKANE** (1968) Jožeta Galeta so - zaradi nastopa »mitoloških« oseb - predstavniki nekakšne »plansarske fantastike«; **ČISTO PRAVI GUSAR** (1987) Antona Tomasiča je »čisto pravi« pravljичni film, **MAJA IN VESOLJČEK** (1989) Janeta Kavčiča pa naj bi bila znanstvena fantastika za otroke. Poetično mojstrovino **BALADA O TROBENTI IN OBLAKU** (1961) zaradi sanjskih prizorov

in izrazite simbolike Walt Lee brez zadržkov uvršča v svojo enciklopedično filmografijo **FANTASTIC FILMS, v TREH PRISPEVKIH K SLOVENSKI BLAZNOSTI** (1984) pa je v tem kontekstu zanimiv zlasti prispevek **KRONIKA NOROSTI** Borisa Jurjaševiča. **BUTNSKALA** (1985) Francija Slaka je z-f satira, **NEKDO DRUG** (1989) Boštjana Vrhovca pa pomeni poskus slovenskega »psycho-thrillerja«. **DIH** (1983) Boža Šprajca in **JEČARJI** (1990) Marjana Cigliča sta z-f antiutopiji. Za najboljši slovenski fantastični film doslej pa je značilno, da na njem ni ničesar slovenskega - razen dejstva, da je nastal v proizvodnji **VIBA FILMA**; govorim seveda o **NEPRIJATELJU** (1965) Živojina Pavloviča. **UBIJ ME NEŽNO** je svojevrsten »rip-off SKRIVNEGA ŽIVLJENJA WALTERJA MITTYJA (The Secret Life of Walter Mitty, 1947, r. Norman Z. McLeod) in čeprav njegov film ni brez svojih slabosti, je vendarle res, da je bil tovrstne žanrske svetovljanskosti tedaj pri nas očitno zmožen edinole Boštjan Hladnik.

Spopad na Hrvaškem je seveda kruta realnost, četudi še nikoli poprej vojne v svetu in pri nas niso bile tako zelo zreducirane na nivo »medijskega dogodka« kot ravno letos. Pomisleki, ki jih je imel Ouspensky v zvezi s haaško konferenco l. 1907, pa bi bili brez dvoma še večji ob sestankovanju, ki se v Haagu trenutno odvija. Praeceptum: Ker se mirovne konference, kakršna je haaška, sicer zdijo »realne«, v resnici pa so »lažne«, se vsaj 11. novembra odpovejte poročilom in si namesto tega oglejte Hladnikov film, ki je »fantastika« in zato - »resničen«.

Igor Kernel

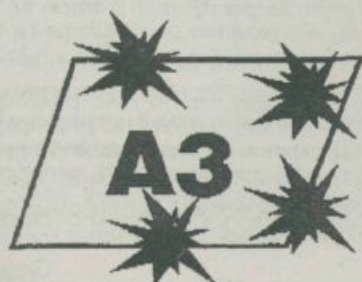
RADIO GLAS LJUBLJANE

RGL

BO KMALU PRAZNOVAL PETNAJSTLETNICO
100,2 MHz FM STEREO

RADIO*
STUDENT
DOUBLE MONO LOONEY FM RADIO

BOMBOLA



Igra, ki osvaja
vsak torek
ob enajstih

BORŠTNIKOVO 91

Mirko Lorenci je v biltenu Borštnikovega srečanja zapisal, da nič zato, ker se je srečanje dokončno odreklo potrebi po veličinah in »veličinah«. Videti je, da obiskovalci Talijinega hrama slednjih in podobnih prav nič ne pogrešajo, medtem ko so bili Talijinim častilcem ti tako in tako že leta trn v peti. Sicer pa ne pravijo zaman, da se blišča kot bela omela starih povešenih jablan drži beda. Tako pa je finale lanskoletne slovenske gledališke produkcije, ponovno je vskočilo **Mladinsko gledališče**, bogatejše. Režiserji so eksperimentirali, pa čeprav so pri tem kdaj pa kdaj konju rep pri bradi iskali. Pa to nikogar ni posebej motilo, saj od okostenelosti ne bežijo le gledalci temveč tudi kritiki. **Pandur je hotel Hamleta** prestaviti v gledališče podob, medtem ko to, da se pokojni **sir Laurence Oliver** tokrat ni pojavil, ni bila posledica tega, da se pri Gilgamešu in Aristotelu ni pravočasno pozanimal, kako postati tudi fizično nesmrten.

Da nekaj gnilega je v tej deželi, pa sta hoteli opozoriti kar dve postavitvi **Cankarjevih Hlapcev**. Vse se vrača, vse se plača, pa čeprav je tudi na sedminah na koncu veselo. Seveda ne za sira Oliverja in Pandurjevega Hamleta.

dvojnika.

Roman Končar igra mladega, pokončega Jermana, **Jurij Souček** pa njegovo blede senco, ko na stara leta zmedeno in

boječe čaka na odrešitev. Pojavlja se na tiru kot vest, ki bi morala, pa ne grize konvertitov, a še bolj kot obsodba nemorale. »Za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni...« nenehno momlja, godrnja ali kriči nad to »sodrgo«.

Konvertitstvo prikaže Kobal dobesedno po kameleonsko z zamenjavo barv. Vse rdeče zgine z odra, pojavi se turbna črnina. Učitelj Komar kot najbolj sprijena duša samo preobrne suknjo. In iz te turobnosti se igralcem kljub nenehnim poskusom ne uspe izvleči. Tako prvi del, pisan kot satira, izveni nekoliko in prazno. Veliko bolj ironično izveni tovrstni posmeh »Celjanov«, kjer v vlogi Komarja, pijanca in čvekača blesti **Marjan Bačko**. Ženske vloge, ki so v tej »moški dram« tako in tako le spremeljvalne, postanejo v tržaški izvedbi še bolj zabrisane, medtem ko jim je režiser celjske postavitve **Mile Korun** znal vdihniti pravo mero glasnosti. Zato pa je »tržaška« mati bolj cankarjanska.

Pri Korunu se pojavi nov element nesoočanja nasprotnikov. Ko Jerman v dialogu strmi v publiko, ostali zrejo v cerkev (Cerkev). Aktualnost v času pa poudarja s tem, ko župnika v prvem dejanju povsem posvetno odene. Je pa njegov Jerman zelo patetičen, tako da je župnik, vsaj prividno, tudi duhovni zmagovalec na odru - morda dodaten poskus umestitve v letošnje leto po Kristusu.

Konec je v obeh postavitvah morda celo preveč pesimiističen - v celjski simbolični odhod, v tržaški pa prav takšna smrt Jermana in z njim vseh Jermanov. Nov prihod Hlapcev na naše odre pa bi moral stniti nova spoznanja treh Jermanov, obeh župnikov, Hvastij, Komarjev, Kalandrov, Lojzk, Mink, mater... Čigava roka bo le kovala predlagane Hlapce in čigava hlapce?

Gregor Preac

Hlapci IN hlapci

Dve po besedilu izvorni podobni, po uprizoritvi in samem konceptu postavitve različni. Obe iščeta nove elemente in želita tako nadživeti klasiko. A tako ene kot druge osebe merijo tokrat svoje korake z današnjim bitjem srce. In um, ki je tolikokrat poudarjen, se seli, kolikor ga je pač še ostalo, iz knjige in odra v parter. »Tako ali tako smo vsi potomci potuhnjencev in mevž, ki jim meč pritriformacije ni odobril glave,« meni **Cankar**. In kot nalašč ali prav zato so **Hlapci in hlapci** spet med nami. Z veliko začetnico v uprizoritvi celjskega in tržaškega gledališča, z malo začetnico pa jih sam ljubi Bog ne bi znal prešteti, koliko se jih bo po prerokbi prismojenega **kmela Naceta** potkalo po dolini Jozafat.

Na volitvah zmagajo »črni«. Najpomembnejši predstavniki vaškega družbenega življenja »vedo, kaj morajo storiti: župnik, ki je »črn« že po naravi svojega poklica, **nadučitelj**, ki ... »mater bi zatajil«, pa zataji svoje liberalno prepričanje, in **učiteljski zbor** (razen Jermana in Lojzke) na čelu s **pijancem Komarjem**, ki sledi obema pastirjema. Poštene v prepričanju pa čaka Golgota, po naše Goličaval **Bi lahko spet čisto po naključju v igro vtaknili ministra za kulturo, pa za šolstvo, razne podministre in tiste, ki imajo že nagledane ministrske kabinete?**

Tržaško gledališče se je v režiji **Borisa Kobala** precej oddaljilo od klasike. Že scena z železniškim tirom v ozadju, ki ga velikokrat luči postavijo v središče dodajanja, želi kot nekakšna rdeča nit voditi dogajanje. Tir je mrtev, vlada ni od nikoder. Nanj čakamo celotno predstavo: kdaj bo Jermana odpeljal na Goličavo in kdaj ostarelega Jermana vrnil z nje, s poti pokore. Pojavi se namreč najoriginalnejši element, ko ima Jerman



Foto: Žiga Kortnik



Ivo Ban in Igor Samobor v Peer Gyntu.

BITI SAMEMU SEBI DOVOLJ

Maribor. Branik : SCT Olimpija Ljubljana 2:1. Dva gola Tomaža Pandurja, ki jih je uspel zabiti po spektakularni akciji najprej nepripravljenemu Faustu, nato pa še v solo prodoru rezervnemu vratarju Hamletu, še nista dovolj za zmago ambicioznih Mariborčanov. Potem ko je Ercegova zastreljala enajstmetrovko, ko ni uspela premagati razmeroma slabega Ravnjakovega Tugomerja, je izid znižal tujec v ljubljanskih vrstah, Makedonec Slobodan Unkovski, ki je izredno studiozno poslal žogo v levo spodnji kot vrat, ki jih je branil sicer zelo razpoložljivi Ibsenov Peer Gynt.

Ko pravim, da dva gola Mariborčanov še nikakor nista dovolj za končno zmago, mislim na preprosto dejstvo, da v igro Ljubljančanov še ni vstopil mladi golgeter SMG, ki se po nastopih za reprezentanco še vedno ni popolnoma odpočil. Kakorkoli že, gol Ljubljančanov je bil pospremljen z daljšim aplavzom, ki so si ga vsi v ekipi dejansko zaslužili... Trenutno je pri žogi veteran, sicer strokovnjak za vesoljska vprašanja Herman Noordung, ki se kljub letom še vedno ne da. Drage poslušalke in spoštovani poslušalci, slišimo se čez približno deset minut. Zda pa k premieri, ki so jo postavili v ljubljanski Drami SNG, predstavi Peer Gynt, ki jo je na dramsko predlogo norveškega dramatika Henrika Ibsena in v prevodu Milana Jesiha režiral Slobodan Unkovski. Predstavo ocenjuje naš kritik in publicist, Tadej Čater:

»Cenjene poslušalke in spoštovani poslušalci, dober dan. V ljubljanski Drami so pripravili prvo premiero v letošnji sezoni, ki so jo zaupali makedonskemu režiserju Slobodanu Unkovskemu, ki je dramsko delo z naslovom Peer Gynt že režiral v Združenih državah Amerike, ko je tam predaval kot »visiting professor« na Harvardu. Po njegovih besedah gre tokrat za nadaljevanje začetega dela v Ameriki, »za poglobljanje procesa branja«, nikakor pa ne za »rekonstrukcijo«. S tem misli seveda na dejstvo, da se pogledi na svet v

tako kratkem času pač ne spremenijo. Unkovski je s svojima asistentoma Matejo Koležnik in Boštjanom Tadelom ter dramaturginjo Mojco Kranjc in njeno sodelavko Anjo Muck zadel v bistvo Peera Gynta. Večnega sanjača, ki sanja z odprtimi očmi, ki »sanja ob belem dnevu«, kakor bi dejal mojster Sugmund Freud, je označil kot slehernika v tem svetu, ki se strogo drži svojega zapriseženega gesla: *Bodi samemu sebi dovolj!* Peer Gynt se skozi različne sanjske svetove spušča v sam srž človekovega bivanja, njegove eksistence, čeprav se sam jasno zaveda, da njegove lastne eksistence ni moč deklarirati. Peer Gynt tako sanja namesto nas, fantazira namesto nas, je preganjan namesto nas in je lastnik gyntovskega jaza namesto nas. Prizor, v katerem že dobro situirani Peer pojasnjuje svojim najetim družabnikom na maroški obali bistvo svojega, torej gyntovskega jaza, je eden temeljnih prizorov v pričujoči predstavi. S tem seveda ne mislim tehtati pomen tega ali onega prizora, temveč skozi ta prizor, omenjeni prizor, pojasniti pravo bistvo gyntovskega jaza. Peer laže, ko pravi, da ni pristaš nauka »bodi samemu sebi dovolj«, ker je omenjeni nauk neizogibno svojstvo egoista. Peer se skozi predstavo kaže kot nepopravljiv egoist (prizor, ko utopi kuharico z ladje), ne pa, kot sam pravi, individualist, kot človek, ki je vedno bil sam svoj. Če bi Gynt dejansko bil sam svoj, potem njegovo geslo ne bi bilo tako, kakršno se nam je že zapisalo, temveč bi se glasilo nekako takole, nekako bolj človeško: *Bodi samemu sebi zvest.* Gynt žal to ni. Gynt, ta sodobni Odisej, je lažnivec in prevarant. Z drugimi besedami, je izkušen mož, ki zna dogodke obrniti sebi v prid, čeprav pri tem izda samega sebe. Gyntovsko bistvo jaza torej ni v moči in kreposti, temveč v iznajdljivosti ter izredni fleksibilnosti. Gyntovski jaz je prožen jaz in s tem spremenljiv jaz. Navsezadnje se moramo vsi kot v kritiki lacanovstva, v knjigi Učinek gobezdala, piše Francois George, »kdaj pa kdaj zateči k aranžmajem, kompromisom, oportunističnim postopkom, in ko gre za funkcijo jaza, upoštevati tudi prakso«. Le takšen jaz je lahko enoten. Peer v enem izmed zaključnih prizorov rekonstruira svoje bistvo skozi lupljenje čebule; in se pri tem zaveda, da čebuli ne določa eksistence to, da jo je mogoče olupiti, pač pa nasprotno, da s tem, ko jo lupi, ko jo kastrira, samemu sebi določa svoje bistvo. Gynt v iskanju čebulinega jedra odkriva svoj jaz, svoj načeti jaz in s tem simbolično umira. Gyntiada se s tem dejanjem počasi preveša v svoj finale. In res, Gynta pošlje v raj zvesta Solveig, ki se je resnično držala gesla »bodi samemu sebi zvest« in zato bila vse življenje razočarana. Peer Gynt končno sanja svoje večne sanje.

Peera Gynta, eno najzahtevnejših vlog v zgodovini svetovne literature, je upodobil Igor Samobor, ki je z gibom, kretnjami, mimiko, besedami odigral najbrž eno največjih, če ne največjo vlogo v svojem življenju. Energijo, ki je od njega prihajala in se razgubila po gledališču, je enostavno nemogoče izmeriti. V ostalih vlogah so nastopili še Ivo Ban, Milena Zupančič, Saša Pavček, Tanja Dimitrievska, Tanja Ribič, Maja Sever, Nataša Barbara Gračner, Nataša Ralijan, Polona Juh, Vojko Zidar, Zvoone Hribar, Tomaž Gubenšek in Matija Rozman. Sceno je zasnovala Meta Hočevnar, kostumografija pa je delo Svetlane Visintin in Lea Kulaša. Na glasbo Ljupčeta Konstantinova je koreografijo naredila Tanja Zgonc.

Spet smo pri nogometu, spoštovani poslušalci. Rezultat je še vedno nesprememnjen, 2:1. Ker se trenutno ne dogaja nič zanimivega, ker se igra večidel odvija na sredini igrišča, se bomo poslovlili in javili, ko bo kaj zanimivega. Zato prepuščam besedo kolegom iz notranje-politične redakcije.

Tadej Čater

RAZSTAVNI KOTLIČEK

MODERNA GALERIJA & IR- WINI & SEJALEC

Marsikaj zanimivega se je zgodilo v tem obdobju. Doživeli smo sejalca v preobleki »našega postmodernizma« in pri tem nostalgичno pogledovali na tistega »ta pravega« iz preteklosti; kar so nam poskušali olajšati seveda IRWINI s svojo instalacijo »po Magrittu«. Moramo jim priznati, da so imeli dobro idejo s svojo poslanico za razstavo SLOVENSKE ATENE. In čeprav je do uresničitve prišlo šele po šestih letih, ko so v Moderni galeriji obnovili njihov koncept, je ideja ostala sveža. Le avtorji so se malce skvarili. Triinštirideset avtorjev, kolikor jih je »sejalo« po motivu sejalca našega impresionista Groharja, niso zmogli povsem uresničiti tega koncepta. Pravzaprav se sprašujemo, kaj so sploh »delali«, saj sejali vsi niso. Zato je tudi vprašanje žetve toliko večje. Izkazali pa so se pri NISSANU, saj so se s »svojim avtomobilom na strehi Moderne galerije« uvrstili na do sedaj še dokaj skromno listo slovenskih sponzorjev. Pa tudi Matjaž Kmecl ni manjkal na otvoritvi. »Prav nob'l.«

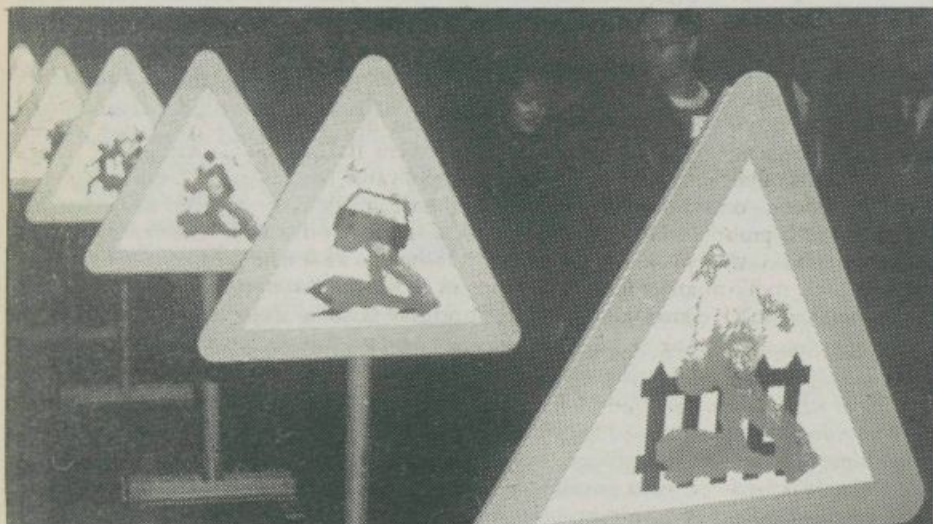


Foto: Žiga Koritnik ("sejalci" iz Moderne galerije)

MALA GALERIJA

je gostila našega kiparja Luja Vodopivca, ki ni »sejal« v SLOVENSКИH ATENAH, je pa vsekakor razveselil in osvetlil naše mračne »slovenske Atene«. Njegovi objekti povsem na novo interpretirajo predmetno stvarnost, ki namesto statičnosti naenkrat pridobiva na gibanju. Nujni funkcionalnosti, ki bi jo lahko občutili, se je izognil z uporabo materialov (les, aluminij, lendarpor), mehkih, okroglih oblik, ki dajejo skorajda vtis krhkosti, in predimenzioniranostjo, ki nujno pritegne opazovalca in ga »odpelje v svoj svet«. Ste se tudi vi počutili majhne?

GALERIJA ŠKUC

je spet enkrat »povabila v svoje naročje« Tadeja Pogačarja, ki kot slikar »asistira« na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, razstavljal pa je tudi na Bienalu mladih v Reki. Če smo še do nedavnega srečevali »hladnokrvnega in filozofsko-teoretsko« nastrojenega ustvarjalca, smo sedaj prijetno presenečeni. Njegove instalacije so zaživele v duhu sproščenosti, ki se nevsiljeno prepleta s strogo likovnostjo, tako značilno zanj. Kot da bi si za hip upal pogledovati tudi NAS.



AMERIKA...

Po Whitney-jevem bienalu je izpod perersa avtorice Christian Leigh nastala lista desetih najboljših & desetih najslabših udeležencev tega bienala. Ker se nam je zdelo zanimivo, kako je overednotila posamezne avtorje, bomo kakšno »pikro« seveda omenili. Na peto mesto najboljših je uvrščena Rona Pondick, za katero pravi, da je s svojimi objekti, ki neprekosljivo združujejo pop in minimalizem, daleč prekosila vse druge instalacije. In kar je še najpomembnejše - neverjetno uspešno izrablja prostor.

Na šestem mestu najslabših pa se verjetno kar zvija v grozi Donald Lipski, za katerega pravi, da je že pred leti »ušel kazni za umor«. Njegovo delo - velika krogla, prekrita z vrvmi v znatni dimenziji pa bi bila že pred dvema leti popolnoma za časom, kaj šele sedaj. Nekaj je pri tem omenjala celo navezavo na Rodina.

... KRITIZIRA.

Nives Klinc

AVSTRALSKI TEDEN V CELOVCU

V začetku oktobra se je v Celovcu v sosednji Avstriji zgodil teden avstralskega filma in literature, ki so ga pripravili na tamkajšnji univerzi. Poskrbeli so za mednarodno udeležbo in jo omejili na območje Alp - Jadrana, naše priljubljene srednjeevropske regije. Predavatelje so si uvozili preko velikega morja, prav iz dežele koal in kengurujev. Na njihova akademska vabila so se odzvali trije izvrstni profesorji, vsi trije strokovnjaki za področje filma ter tako imenovanih 'culture studies': Susan Dermody, Sylvia Lawson in Graeme Turner.

Prva med njimi, Susan Dermody, je predavateljica na Univerzi za tehnologijo v Sydneyu, poleg tega pa se ukvarja tudi z režijo in filmsko kritiko. Le nekaj tednov pred prihodom v Celovec je končala svoj prvi celovečerec, izvrsten film z naslovom 'Breathing under water'. Kot bi slutila, da bo imela opraviti z zelo elitno audienco, se je odločila za premiersko predvajanje. Bil je zelo dobro sprejet, čeprav je bila reprodukcija precej neustrezna, 'timing' pa še slabši (po zakuski prvega dne, ko se je večina od nas v mislih še vedno predajala intenzivnemu druženju z novimi znanci). Avtorica nam tako ni zmogla skoraj nič povedati o njem, ker jo je časovna razlika, ki jo je prepotovala z letalom, pošteno izžela.

Sylvia Lawson je pisateljica, njena najljubša tema pa je zgodovina. V letih od 1976-86 je predavala medijske in kulturne teme na univerzi v Brisbanu. Njena družboslovna širina se lahko meri z večino socioloških strokovnjakov in zdi se, da jo ta vidik kulture tudi najbolj privlači.

Graeme Turner prav tako predava 'culture studies' na univerzi v Brisbanu. Spisal je že kar lepo število knjig na temo književnosti, filma in popularne kulture, katerih najbolj znana in iskana je National Fictions: Literature, Film and the Construction of Australian Narrative.

Zakaj prav Avstralija?

Gre za eno od dežel tako imenovanega Commonwealtha, eno od nekdanjih britanskih kolonij, ki jo danes mačehovsko označujejo za domovino »New Literatures in English«. To je skoraj tako barbarsko, kot če bi našo domačo kleno besedo poimenovali za

postavstroogrsko literaturo (nedopustno, ne?). Tudi Avstralci so besni, kako bi ne bili. Njihova strategija je: predstaviti oddaljeno deželo zadržim Evropejcem (po možnosti tistim najbolj zadržim: Srednjeevropejcem) ter jih izzvati na dvogovor. Tudi pričujoči seminar je imel nekaj teh lastnosti, saj je bil njegov levji delež financiran s strani avstralskega veleposlaništva v Avstriji.

Omenjeni trije predavatelji so se lotili avstralske identitete s precej nenavadno tehniko. Že kmalu so ugotovili, da je za večino od nas Avstralija dežela kengurujev, koal, puščav, moškega šovinizma in iztrebljenih domorodcev. Tako so nam skušali pokazati pot do avstralskosti (Australian-ness), kar je zelo zahtevna naloga, saj se o tem, kaj to avstralskost sploh je, krešejo ostra strokovna peresa že preko petdeset let. Film je prav gotovo eden najzanimivejših medijev, saj je morda celo bolj kot TV pokazatelj prevladujoče ideologije. Temu je tako prav zato, ker je bistveno odvisen od vladine finančne pomoči, vlada pa ne financira kar tako v en dan. Avstralska filmska zgodovina je polna različnih obdobij - od vladnega financiranja agitpropovskih probritanskih skropucal pa do financiranja vseppek ne glede na vsebino, kar je rodilo množice filmov, ki niso nikdar ugledale luči kinematografov.

Popoldansko seminarsko delo je zaživelo kot nekakšen debaetni krožek na temo ene od perečih družbenih tem - od domorodcev do odnosov med spoloma in propagiranja Avstralije v tujini. Pod vodstvom Sylvie Lawson so te izmenjave mnenj potekale več kot zadovoljivo, s kar nekaj žolčnimi izlivi in celo nekaj nekontroliranimi izbruhi, kot se

spodobi za živahno akademsko razpravo.

Večere smo preživljali v dvorani za kinoprojekcije, kjer smo si ogledali dva do tri filme na večer. Veljalo bi omeniti znameniti Newsfront, ki ga ima marsikateri Avstalec za učno uro svoje ne tako davne zgodovine, v Evropi pa ga pozna le malokdo. O Mad Maxu ne bi veljalo izgublјati besed. Pač pa so mnogo bolj impresivni kratki in pol kratki filmi, od katerih so najbolj navdušila remek dela režiserke Jane Campion Girl's Own Story in Passionless Moments, ki so izzvali salve smeha. Tudi Night Cries je zelo dober kratki film, v pravi postmoderni estetski maniri, njegova tematika pa je precej nenavadna - odnos bele matere do svoje tempolte posvojenke in obratno. Prava sociopsihološka poslastica, da o estetiki ne govorimo.

Delovni dnevi so bili precej intenzivni in predolgi, saj so trajali svojih osemnajst ur z dvema enournima prekinitvama. Vendar pa je tematika strašno privlačna in celo razposajeni Italijani niso zamudili niti enega predavanja, še manj pa kakšnega screeninga. Z naše, ljubljanske univerze, nas je seminar poslušalo kar dvanajst študentov anglistike, kasneje pa sta se nam pridružila še prof. Jurak in dr. Maver. Avstrijci so nam prijazno krili stroške bivanja in sploh kazali velik interes do naše prisotnosti, kar je res pohvalno in za kar se jim še enkrat in na tem mestu zahvaljujem tudi v imenu kolegov. Menda načrtujejo podoben podvig v letu 1994. Upam, da jim bo uspelo, čeprav v to niti ne dvomim, kajti letošnji film week je bil pravi »success«.

Anja Stefan



PANOPTIKUM INKVIZI- TORSKE CIVILIZACIJE

Michel Foucault: Vednost - oblast - subjekt,
KRT, Ljubljana, 1991 in Predavanja, Bratstvo
jedinstvo, Novi Sad, 1990.

Sramotno poreklo, puenda origo naše civilizacije? Foucault si ne zastavlja problema oblasti, ki bi si podredila, priredila ali naredila znanje v svojo korist. Koren je vkopan drugje: oblast- komunikacija-znanje so medsebojno spleteni v specifične »temeljne oblike«. »Inkvizitorski« obrazec, samoizpraševalsko vrtnje do glasno izražene resnice je predstavljal eno poučnejših instanc empirične znanosti, njene analitičnosti in večne dvomljivosti. Izkustveno dejstvo je potomec takega načina vezave oblasti z znanjem, pomembnega za današnje družbo. Tako kot je inkvizicija v mučilnicah kotila demone, da bi jih lahko potem izganjala, si tudi sedanja »naveza« laboratorijsko fabricira vprašanja, na katera že vnaprej odgovarja. Mistifikacij pa se ne smemo lotiti pri glavi, na vrhu, zatrjuje avtor, saj so locirane na ekstremnih točkah izvajanja, tam, kjer imajo realne učinke v stiku s svojim objektom. Vsaka oblast mora vsebovati določeno ekonomijo diskurzov resnice; drugače povedano, gre za njihovo produkcijo prek oblasti, ta pa se ne more izvajati mimo ustvarjanja resnice. Ne gre seveda za to, da bi bila lokalizirana na enem mestu, v rokah nekoga ali nekaterih, ampak jo oz. ju moramo razumeti kot mrežo, kot nekaj, kar kroži v obliki verige.

Eden od njenih primarnih učinkov je ta, da se določena telesa, geste, diskurzi ali želje začno identificirati in konstituirati kot individui, ki postanejo hkrati njeni nosilci, elementi njene artikulacije. Disciplinatoma družba, ki se (je) progresivno razvija(la) celo drugo polovico tega tisočletja, je vzpostavila nov ideal prosojnosti celotnega družbenega organizma, od srca do kapilar. Udejanjajo se nove zahteve: nova optičnost (= stalni nadzorni organi), nova mehanika (= doseganje ene same discipline življenja, časa, energij), nove oblike materialnosti (= zahteve posameznikom kot »delovni sili«), nov zdravstveno-popravni klobčič z novim obvladovanjem telesa ter konečno nova psihologija, nov človek. Benthamov Panoptikum je najprikladnejša metafora za »epistemološki vzporednici« (kot ju že v standardno odlični spremni besedi k prvi knjigi zastavi M. Dolar) s sredine 17. stoletja: »velikega zapiranja«, ki je ustvarilo in poskrbelo za »nove gobavce«, asocialneže vseh pasm: norce, potepuhe, kriminalce, reveže itn.; in Descartovega »cogita«. Teror in humanizem sta družno vdrla skozi duri Zahoda in veliki strah, ki se je sicer krepil že od renesanse dalje, je dosegel neslutene razsežnosti. Tretja paralela je torej občutek nemoči, bojazni in izgubljenosti, »Timeo, ergo sum«, »Bojim se, torej sem,« kot je dejal M. Vienne. Strahu, nadzorovanja in nove vednosti ne gre vezati v dialektično triadno sosledje, saj gre za sočasno, do nerazpoznavnosti stikano medsebojno razmerje: odkrivanje predstavlja raz-svetljenje in hkrati vdor teme; represija šele vzpostavlja svoj objekt; posameznik je nosilec oblasti, kateri je podrejen; resnica in oblast pa sta vezani v ukleti kolobar.

Pričujoča zbornika se instruktivno spuščata k vsem tematikám, zajetim v avtorjevih obširnejših študijah, in predstavljata zaradi kroničnega pomanjkanja le-teh, slovenjenih ali ne (po knjižnicah so ti izvodi povečini skrivnostno »izpuhteli«, izposojeni od in do večnosti, izgubljeni ali do nerazpoznavnosti fotokopirani!), dober uvid vanje, za poznavalce pa sintetično pomagalo. Subverzivnost Foucaultove osojne strani preteklosti in oblasti, ki ne nasede na površne in okorele razlage zgolj slavni Dogodkov, reinterpretira tudi zdajšnjost. Zgodovina družbenih predstav, duhovnosti, ne naseda na isto logično čer kronoloških Usodnosti, kot to velja v politični ali ekonomski. Pogled nazaj s te nove perspektive je zato obenem tudi poglobljen analitični pripomoček pri spoznavanju kompleksne sedanjosti.

Mitja Velikonja

Danilo Slivnik

STO OSAMOS- VOJITVENIH DNI

Založba Delo, Ljubljana 1991.

Po Vodnikovi Iliriji oživljeni, Prešernovi Zdravljici, Jenku, Župančiču in drugih slovenskih avtorjih, ki bi jih lahko postavili v vode t.i. političnega pesništva, se je v slovensko slovstveno zgodovino, sicer z drugačno politično poetiko, vpisal tudi novinar Danilo Slivnik s svojim knjižnim provorjencem Sto osamosvojitvenih dni.

Že na začetku velja povedati, da fascinantnost knjige ni v tem, da avtor razkriva ozadja tako imenovane visoke slovenske politike, ampak v tem, da knjiga razkriva Slivnikov osebni pristop in njegovo novinarsko paradigmo. Skratka, knjiga Sto osamosvojitvenih dni napravi Slivnika golega... ali oblečenega v nova novinarska oblačila, kakor pač hočete. Če mu gre pripisati, da je prvi pokukal skozi ključavnico vrat aktualne slovenske politike v dne, ki so bili »zgodovinsko usodni«, ne moremo mimo diktatnega stila pisanja. Knjiga je videti kot narek Slivnikovi tajnici brez stilskega izpiljenja. Če gre verjeti, da je Slivnik s sodelavci informacije o tajnih dejanjih, zaprtih sestankih, zasebnih tuširanjih slovenskih politikov zbiral v neposrednih pogovorih z akterji, čistilkami, telefonisti, tajnicami, varnostniki in klepetavimi novinarji, potem je knjiga prva na polici slovenskega raziskovalnega novinarstva.

Knjiga kaže tudi na razmerje med politiko in novinarstvom v slovenskem političnem prostoru. Še točneje: odnos med slovenskim vrhovništvom in časnikom Delo. Slivnik v zgodbo vpleta štorije o boju za neodvisnost in samostojnost časnika Delo, posredno pa dokazuje, da je avtonomnost njegovega medija zelo vprašljiva. Mejo, kdaj je Slivnik serviser "kacinoidnih" informacij ali relativno avtonomen subjekt medijskega prostora, je zelo težko določiti. Včasih je med tema poloma samo en korak.

Kot dolgoletni novinarski komentator si je poleg novinarskega voyerizma privoščil tudi žigovanje političnih mož po načelu: je za »našo stvar« ali ne. In v tem ritmu kladiva in nakovala jo je najslabše odnesel Jožef Školč skupaj s svojo Liberalno demokratsko stranko. Slivnik je njega in nekatere druge liberalne-demokrate malodane označil za narodne izdajalce. Iz njegovih ocen lahko razberemo, kdo je pravzaprav vodil slovensko osamosvojitveno politiko: predsednik Kučan, naveza Janša-Bavčar, Kučanov zunanji minister Rupel in »tiha voda« slovenske politike Janez Drnovšek. Iz knjige je moč razbrati, da (ima) je imel Peterlemonočno zastavljeno vlogo.

Na koncu je treba dodati, da novinarja brez narcisizma ni. Občutek, ki preveva vso knjigo, daje bralcu slutiti, da je vozlišče vseh slovenskih politik notranje-politična redakcija Dela. Telefon, ki mu je vredno prisluškovati, je vsekakor Slivnikov. Saj že naslovnica knjige Sto osamosvojitvenih dni dokazuje, da je rdeč in vroč.

Marko Končar

VPRAŠANJE IZBORA

CONTEMPORARY SLOVENE SHORT STORIES,
Društvo slovenskih pisateljev, Slovenski center P.E.N.,
Društvo slovenskih književnih prevajalcev, Ljubljana
1991. Zbral in uredil Jani Virk.

Ko sem se spravljal sestavljati neke vrste antologijo slovenske poezije osemdesetih, sem se znašel pred domala »nerešljivim« problemom, ki bi mu drugače tudi lahko rekli kar »vprašanje izbora«. Koga pravzaprav uvrstiti med slovenske pesnike osemdesetih? Ali so to tisti, ki so se uveljavili v tem desetletju, ali so to tisti, ki so prevzeli prevladujoče tehnopoetične komponente osemdesetih, ali so to morda tisti avtorji, ki so se rodili nekje okrog leta 1960, ali pa so to vendarle zgolj tisti, ki so se v osemdesetih šele pojavili, pa se še vedno niso popolnoma afirmirali? Pred podobnim problemom se je najbrž znašel tudi urednik knjige, ki so jo izdali pri Društvu slovenskih pisateljev s pomočjo Slovenskega centra P.E.N. in Društva slovenskih književnih prevajalcev, Jani Virk, ko je izbral med avtorji in njihovimi kratkimi zgodbami. S kratko zgodbo je namreč še težje (v smislu izbiranja in razporejanja po takšnih ali drugačnih merilih) kot s poezijo, ker se pri kratki zgodbi pravzaprav še danes ne ve popolnoma oziroma še vedno ni jasna njena splošna definicija. Avtorjev, ki so in še pišejo kratko prozo po obsegu, je na Slovenskem ogromno. Prav tako je ogromno tistih, ki pišejo kratko zgodbo z enovitim dogajanjem in z enovitim junakom. Poskusov antologiziranja slovenske kratke zgodbe je bilo že nič koliko. Tako npr. Tomo Virk katalogizira 13 avtorjev, ki sestavljajo tako imenovano »mlado slovensko prozo« (Blatnik, Frančič, Žabot, Zabel, Gačnik, B. Njatin, Virk, Bratož, Lainšček, Morovič, Lenardič, Seliškar, Kleč), medtem ko jih Marko Juvan razporeja v štiri zaključene enote: metafiktionalisti (Blatnik, Bratož in delno Zabel ter B. Njatin), subjektivistični (Frančič, Seliškar, B. Njatin, Morovič), arhaisti (Žabot, Gačnik) in fantastiki (Kleč). Seveda je tokrat govora o tistih, ki jih nekako označujemo kot »slovenska mlada proza osemdesetih«, Jani Virk pa v pričujoči knjigi Contemporary Slovene Short Stories zaobjema vso sodobno slovensko kratko zgodbo. Kot pove že naslov.

Začenja z Dragom Jančarjem, enim tistih, ki sestavljajo skupino avtorjev, ki so se kratki zgodbi zapisali v začetku sedemdesetih, nadaljuje z Branetom Građišnikom in Urošem Kalčičem, ki sta zgodbarja postala koncem sedemdesetih, nato pa v zbirko uvrsti še sebe ter Andreja Blatnika kot tipičnega predstavnika kratke zgodbe osemdesetih. Gre za nekak prerez skozi tri desetletja, saj lahko Jančarja štejejo tudi med tiste, ki tvorijo generacijo šestdesetih. Če je bilo to merilo Virkovega razporejanja in izbiranja, potem gre res za reprezentativen izbor (kljub temu, da je šest Jančarjevih zgodb za tak izbor občutno preveč); če pa je Virk nameraval - v kar dvomim - v knjigo zaobjeti kronološko zaporedje pisanja kratke zgodbe na Slovenskem, potem bi moral v svoj izbor uvrstiti še vsaj Švabiča, Kleča, Rupla, Rudolfa ter nekaj predstavnikov najmlajše generacije slovenskih zgodbarjev. Ker pa najbrž to vendarle ni bil njegov namen (žal knjigi manjka uvodna beseda urednika), lahko knjigo preprosto označimo kot odličen in kompetenten izbor iz slovenske kratke zgodbe za dnjega desetletja.

Ja, seveda, knjigi sledijo še trije spremni eseji, ki so jih napisali Aleksander Zorn, Tomo Virk ter Drago Bajt. Ka karkoli že, knjiga bo vsekakor služila svojemu namenu: promovirati slovensko literaturo.

Tadej Čater

ROCK'N'ROLL DEVETDESETIH

Stephen King: Christine
DZS, 1991

"Umetnost branja je umetnost ekonomije."

(T. Zupančič)

Ste že prebrali? Seveda ste. Morda ste celo eden izmed tistih, ki so se drenjali po knjižnici in sitnarili, naj njihovo ime vpišejo na seznam čakajočih. Vkolikor pač niste stiskali in plačali zanjo celih 690 tolarjev. Vzrok, zakaj kasnimo z recenzijo (kajti Stephen Edwin King je že pridobil status kulturnega avtorja - ki ga trenutno lahko primerjamo npr. z B.E. Ellisom - ti pa se prodajajo vroči) je torej na dlani. Nekoliko zato, ker varčujemo (pri Kingu), nekoliko pa zaradi predolgih seznamov.

King v Christine piha na dušo vsem predstavnikom pretekle in predpretekle generacije, ki so menda menili, da je rock'n'roll edino, kar šteje. Ti bodo ob knjigi verjetno težko premagali nostalgijo za minulimi časi, ki jih je dokončno izpodrinil kult sport muslimov. Se še spominjate: *sex and drugs and rock'n'roll*? Od vsega je danes aktualen le še sex, pa še ta le s prezervativi. Kruta realnost, na katero pozabite s pomočjo horror fikcije. Namesto s spolnimi boleznimi nas King straši s parapsihologijo, telekinetiko in okultizmom, volkodlaki, podivjanimi psi, kastriranimi mački in zarjavelim plymouthom, če že govorimo o Christine. Zato se prikriti romantiki in ljudje s slabimi živci raje držijo preverjene Agathe Christie. Na koncu smo vsi na istem, pa če se bodo nekateri še tako razburjali, da je King presegel standardni horror; v njegovih romanih se zrcali kulturna ikonografija današnje Amerike itd. Res je, res pa je tudi, da se ponavlja in če nekaj iščeš, ponavadi to tudi najdeš. Le dovolj prizadeven moraš biti. King je pač zelo uspešen ameriški proizvod devetdesetih let, prav tako kot denimo twinkiji, ring-dingi, whopperji, doritsi itd., ki nas prevzamejo, latentne potrošnike, že zaradi svojih zvonečih imen. Posredno si z branjem torej večamo apetite in tudi to je boljše kot nič.

Za tiste, ki podležejo le trdnemu argumentu statistike: King je najbolje prodajani ameriški pisatelj v zadnjem desetletju, leta 1987 so bile tri njegove knjige med desetimi najbolje prodajanimi. Prevajajo ga v več kot trideset svetovnih jezikov, po njegovih literarnih predlogah so posneli nekaj dobrih in komercialno zelo uspešnih filmov. Ne eno ne drugo pa ni uspelo Johnu Carpenterju z ekranizacijo Christine. Če ste se že odločili zanjo, jo raje preberite. Sicer ne boste odkrili nič novega. Lahko pa, da boste vseeno uživali.

Erika Repovž

JAZZ, ČAJ,

Res je. Posipam se s pepelom. Prav nič zaresen prerok nisem. Moja zlobna natolcevanja, da bi se utegnili napovedani tuji glasbeniki (namreč *Siouxie & The Banshees in Blue Aeroplanes*) ustrašiti veseljaških razmer, ki divjajo borih sto kilometrov od Ljubljane, so se uresničila le polovično. V Hali Tivoli tako niso pristali Modri aeroplani, *Siouxie* pa se je pojavila na pravem kraju ob pravem času. No ja, morda bi se lahko tudi kakšno minuto prej. Pretirano nabita dvorana ni bila, a finančni strokovnjaki pravijo, da je bil obisk glede na makroekonomske razmere kar O.K. Ampak morebitna luknja v proračunu ni niti približno tako razkačila promoterja, znamenitega I.V., kot pisanje o koncertu izpod peresa legendarnega kritika, upornika brez razloga in promoterja M. (a)O. Le-ta je, če strnem, opsoval gostujoči bend in vse tiste, ki so ga prišli poslušat. Če sem iskren, razumem, da komu ni všeč bend, ampak vse prisotne kar počez razglasiti za bebece in/ali snobe, je vseeno malo močna. Da ni šlo za naključen izliv besa omenjenega kritika, upornika brez razloga (in promoterja), kaže tudi njegov zapis o nastopu *The Spoons* v K4, kjer je ponovno opsoval gostujoči bend in vse tiste, ki so ga prišli poslušat. Tokrat je bend zakrivil zločin, da je hotel zabavati občinstvo. Meni se je sicer vedno zdelo, da so klubski koncerti namenjeni predvsem žuru in da v nasprotnem primeru rulja zbeži do šanka, ampak očitno so tudi taki, ki si ob pivcu raje privoščijo kakšno disonančno morijo, kot r'n'r party.

Bo že kako. Okusi so različni, a ne?

Ko smo že pri K4, velja omeniti, da so se solidno prijeli sredini jazzy večeri, dasiravno je bilo minulo sredo 90 odstotkov prisotnih glasbenikov, ki po naključju niso bili na odru. Teden pred tem pa je bila gneča kar solidna. Bilo je ravno po koncertu *Siouxie*, igrali so Čaj & Kolački in v K4 sem obvisel krepko proti jutru. Kot v starih časih.

Jazz so ponovno uvedli tudi v Turista ob ponedeljkih, blazna gneča pa je bila tudi nekaj petkov nazaj v Palmi, kjer so tudi stregli Čaj in Kolačke. Seveda so petki v Palmi tudi brez čaja atrakcija, ki pritegne čeden kup najstnikov in najstnic, pa tudi resnejših alkoholikov, ki omenjene najstnice nagovarjajo k temu in onemu (predvsem onemu). In ker brez resnih alkoholikov ne gre, mi je prijazen gazda zadnjič slavnostno izročil permanentno prepustnico, ki je kovinska in kot taka zvončklja na verižici. Kar je koristno, saj te lahko najdejo, če se izgubiš na poti domov. Gazdi se prijazno



zahvaljujem in sporočam, da nisem pozabil, da sem zadnjič pil na kredo, čeprav sta me določeni najstnici danes prepričevali, da sem bil takrat v komi.

Vobče se bo r'n'r lajf v dogledni bodočnosti dogajal samo v klubih in

diskačih. Iz dobro obveščenih krogov sem izvedel, da si uvoženih zvezd v večjih dvoranaš nekaj časa ni obetati. Pa ne da bi bil blazen problem denar, ali da bi se vsi neustrašni rokerji bali za svoje riti na Balkanu; hudič je menda predvsem ta, da zavarovalnice za potovanje k nam nočejo zavarovati bajno drage opreme. Še dobro, da so pristojni postavili mejo na jugu in bomo teže odbeglih hrvaških rokerjev lahko uvrstili v kategorijo inozemskih gostovanj. To je spodbudno vsaj zaradi statistike. Z novo diskotečno sezono so luč sveta ponovno ugledali zanikrni letaki, ki vabijo na nebrojne »plese fakultet«, »študentske večere«, »spoznavne žure študentov« in kar je še podobnih prigod po različnih gostinskih objektih v Ljubljani. Saj ne bi bilo nič narobe, študenti imajo vso pravico žurirati, plesati, piti, se spoznavati in sploh vse take stvari, ampak nekako sumim, da so organizatorji spoznali akademske ustanove od znotraj šele, ko so tam lepili svoje plakatiče. Po drugi strani tudi dvomim, da se omenjenih prireditev udeležujejo samo študenti, zato pravzaprav ne vidim razloga, da bi namenske pijanke po diskotekah povezovali s študenti in fakultetami. Morda bi koristilo, če bi ŠOU patentirala vse tovrstne nazive in pobirala mastno takso od nadebudnih plesnih organizatorjev.

Gary Gray

KOLAČKI &



NEUSMILJENI KRITIK


**THE CRAMPS - STAY SICK
(ENTOMA)**

Stay Sick je fraza, ki so jo The Cramps vzeli iz bizarnega horror TV showa iz šestdesetih. In če je s šestdesetimi nujno povezan tudi rokenrol, je lanski lp še en vrhunec kvarteta iz Los Angelesa. Tudi po desetih oz. enajstih letih sta Lux Interior in "Poison" Ivy Rorschach z The Cramps tako "out", da sta še zmeraj (ob rokenrol predpostavki pa tudi bosta) "in". Bikini Girls With Machine Guns, The Creature From The Black Leather Lagoon in kajpada God Damn Rock'n'Roll. Odličen, odžagan rokenrol.

**THE REPLACEMENTS -
SORRY MA, FORGOT TO
TAKE OUT THE TRASH
(TWIN/TONE RECORDS)**

Prvenec skupine iz Minneapolisa je izšel že leta 1981, ponovno pa so ga pri Twin/Tone izdali, ko so The Replacements že sodelovali z založbo Sire. Ploščice, ki so jih izdajali v tem času, so v primerjavi s Sorry Ma,... namreč pravi žegen za ušesa povprečnega poslušalca. Na Sorry Ma,... se The Replacements predstavljajo v pravi luči ameriškega off-rocka; v primeru, da boste zadevi prisluhnili, pa lahko slišite Husker Du, Ramones ali katerega od starih bluesmanov. V glavni vlogi so seveda kitare. Zelo dobro in učinkovito.

**THE CURE - BOLJEBIBILO-
DANAŠTEJEM PLOŠČE, KI
JIHVRECRECNI (FICTION)**

Skoraj kompletna diskografija najbolj legendarne žilorezniške skupine. O Robertu Smithu je v bistvu težko povedati kaj novega. Torej tudi o The Cure. Če ste torej nadebudni darker, je vsaj del kolekcije skoraj nujen delež vaše kolekcije. Pohvalno.

ii

SIOUXIE AND THE BANSHEES,

Hala Tivoli, 9.10.91

Pravzaprav zelo zgrešen dogodek. Prva napaka se je zgodila že ob najavi koncerta kot prvega tovrstnega povojnega dogodka, pred tem pa so v K4 že nastopili Consolidated. Druga napaka je nenastop najavljene predskupine The Blue Aeroplanes (ali ste se vprašali, koliko dražja je bila vstopnica zaradi omenjenega imena), ki je v tem trenutku verjetno bolj zanimiva kot Siouxi. Tretja napaka pa je bil sam koncert, kot substitut za The Blue Aeroplanes so nam igrali in prepevali Let 3, ki zaradi pogostega nastopanja v Ljubljani postajajo prav nadležni. Seveda so dosti manj Siouxi And



The Banshees, ki so se vrnili po desetih letih; vendar pa v nastop, ki naj bi ustrežal njihovi poziciji, niso vnesli pravzaprav nič drugega kot

luči. Samo te so bile namreč na nivoju, ki so ga hoteli SATB prikazati. Z glasbo pa nikakor niso mogli ujeti tempa in razmerja med starim in novim; neposrečena kombinacija je tako sesuvala razpoloženje prisotnih dobršen del koncerta, odziv pa je bil temu primeren. Žalostno je seveda tudi dejstvo, da underground legenda po desetih letih v Ljubljani najbolje proda štikle s svoje najslabše plošče. Harmonika je v Peek-A-Boo opravila svoje in v trenutku je postalo več kot jasno, da tudi zadnja evropska darkerska vas postaja monolitno gojzarska. Rešiti jo skuša le še nekaj zapriseženih črnih kritikov, ki nostalgичno vekajo in pripovedujejo o Siouxi pred desetimi leti. Kot tako je bolje, da jo pozabite in jo uvrstite med pop zvezde; popa se namreč ne loteva tako slabo, druga zgodba pa je, ali boste čez dve leti (če seveda predvidim vsečnost tovrstne glasbe) še zmožni odšteti 15 DEM za koncert. Polprazna dvorana je namreč pričala tudi o socialih. Ali pa je polovica darkerjev pomrla. Siouxi kot taka je vsekakor.

*THE SPOONS,
K4, 18.10.91*

V relativno polnem klubu so se za odpadli junijski koncert oddolžili The Spoons, ki so promovirali ploščo Voxin'. Odigrali so dobro porcijo svojih rokenrolov in seveda tudi priredb ter jasno pokazali, od kod jemljejo. Odličen nastop The Spoons je pomemben tudi v glasbenem smislu; rokenrol v domačih logih funkcionira le v garaži. In ko jo preraste in pride v velik studio, postane čuden. Upajmo torej, da se bodo The Spoons postarali v garaži.

Igor Ivanič

Ministrstvo za Zunanje zadeve
Gregorčičeva 25, p.p. 481
61000 Ljubljana

Odprto pismo

Vaš uradni zastopnik Dr. Zlatko Aurelius Verbič v Torontu, Kanada razpošilja z dobrim namenom, da podpre akcijo osamosvojitve Slovenije, med kanadsko in slovensko javnost letak z glavnimi obrisi slovenske zgodovine. V tej tiskovini, ki je bila pripravljena s strani vladnih resorov (Informacijsko ministrstvo ali Zunanje) je tudi pasus:

»26. april 1941. Po fašističnem napadu na Jugoslavijo so se politične sile združile v Osvobodilni fronti in oklicale vstajo. Nekatere stranke so se odločile za čakanje, druge so sodelovale z italijanskimi, nemškimi in madžarskimi okupatorji.«

Gornja informacija je deloma lažna, deloma izmišljena, vsekakor je škodljiva v mednarodni javnosti in žaljiva za naš narod.

26. april 1941 je poznan kot dan ustanovitve anti-imepriarlistične fronte, organizacije, ki je bila udarec v obraz takrat vojskujoči se Franciji in Angliji. O tem konstruktivno Kominterne in njene slovenske članice je zapad informiran. Predočiti ta datum in to organizacijo kot nekako Osvobodilno fronto je depasirano in potencialno slovenski stvari škodljivo. Govoriti o narodni vstaji je nesmiselno, še posebej v gornjem časovnem okviru, dejstva govore povsem drugače. Zgodovina beleži radijski nalog Kominterne KPS dne 22. junija 1941 popoldne. Še isti dan je KPS (Leskovšek) ustanovila partizanstvo, sledila je OF. Dan vstaje 22. julija, ki ga je prejšnji režim določil je nesmisel. Očitano sodelovanje (ono nedovoljeno) z okupatorjem je izmišljotina levega bloka v letih 1941/42, s katerim so opravičevali poboje svojih političnih nasprotnikov.

Prosim zabeležite moj protest proti takemu prikazovanju slovenske zgodovine, nudene mednarodni javnosti po Vašem resoru.

S spoštovanjem,

Dr. Peter Urbanc

A. M. C. D. K. *

V Tribuni sem 30. septembra letos prebral še kar zanimivo, v agitacijskem pogledu pa vsekakor dobro premišljeno zgodbo slovenskega ministra za informiranje, po kateri naj bi odstopil kot glavni urednik *Neodvisnega Dnevnika* zaradi protesta javnosti, češ da sem bil povezan z vodstvom vojaškega korpusa v Ljubljani. Morda je donesek demokracije tudi v tem, da minister za informiranje lahko pripoveduje zgodbe, če jih je javnost pripravljena brez premislekov sprejemati.

Resnici na ljubo moram bralce razočarati: nisem bil povezan z vodstvom

vojaškega korpusa v Ljubljani! In ministroma zgodba je tako zgubila protagonista. Kot urednik sem bil navajen na vse mogoče anonimne grožnje, drobna in gromozanska podtikanja, toda redko se je dogajalo, da bi mi kak predstavnik državne institucije grozil na način političnega podzemlja. *Wrestling* se je začel že 28. maja popoldne, ko me je po telefonu poklical človek, ki se je predstavil kot Jeliničič, in rekel: »Kmalu si na vrsti!« Navrgel je še nekaj neotesanosti, vendar lahko zanesljivo trdim, da to ni bil glas Zmaga Jeliničiča, predsednika slovenske nacionalne stranke. Kasneje mi je eden izmed uglednih slovenskih politikov povedal, da sem ga polomil, ker preveč dvomim o nacionalni politiki sedanje vladajoče koalicije. Bil je vsaj odkrit. Dvom je postal greh.

Kar bi napisal več, bi pomenilo sprejeti igro na osnovi otvoritvene poteze Andreja Januarjeviča Višinskega, česar pa nikakor nočem. Sprašujem se samo, kdo ima težave s starimi matricami? Zahvaljujem se vam za potrpežljivost. Ne bom se več oglašil, kajti *Wrestling made in USA* je prevara, vključno s slovensko različico.

Ljubljana, 13. oktobra 1991

Milan Meden

* Parafraza posvetila po La Fontainu

»Nisem bav bav«

Tribuna, 30. 9. 1991, str. 26-27.

Če kdo dela na ustanovi z zvnečim imenom »Center za razvoj Univerze« dobrih petnajst let, je najbrž že s tem dokazal, da ima trdo kožo in se ne meni preveč niti za vzneseno pričakovanje niti za blatenje svojega dela, ki zadnje čase postaja že kar modno. Še vedno pa me moti, če o mojem delu in delu mojih sodelavcev kdo govori tako brez občutka za dejstva, kot si je to privoščila Ksenija Preželj, direktorica Študentskega centra v intervjuju s Sergejo Hadner. Naslednja dejstva lahko preveri vsak bralec Tribune.

12.2.1990 je glavni tajnik ljubljanske Univerze imenoval petčlansko delovno skupino za pripravo predštudije o računalniški podpori evidence stanovalcev študentskih domov. Že 27.2.1990 sem osnutek predštudije poslal drugim članom skupine, zgodilo pa se ni nič.

10.9.1990 je predsednik začasnega upravljanja v Študentskem centru pisal prosvetnemu ministru in obema Univerzama, da je treba nekaj storiti. 16.10.1990 je ustrezni prorektor sklical sestanek, na kateri sem dobil podobno nalogo. Želje o tem, kaj naj bi računalnik v domovih počel, so se veselo razcvetale: izbor novih stanovalcev, agencija za posredovanje zasebnih sob študentom, vsaj štiri lokacije zajema in še kaj. 9.11.1990 sem precej podrobnejši osnutek predštudije v obsegu 37 strani poslal na osem naslovov. Na 3.

strani je pisalo: »Elaborat je končan, ko ga podpišejo: (1) vodja začasne uprave Študentskega centra, (2) vodja Računalniškega centra Univerze v Ljubljani, (3) vodja Centra za razvoj Univerze in (4) glavni tajnik Univerze v Ljubljani. Sele na podlagi soglasja o vsebini takega dokumenta je smotrno nabavljati računalniško opremo in razvijati programe. Center za razvoj Univerze ni zainteresiran za delo na tem projektu brez podpisanega elaborata«. Od osmih naslovnikov nisem dobil nobene vsebinske pripombe, le g. Preželj je 5.12.1990 odklonila plačilo računa Univerze v Ljubljani za dotlej opravljeno delo v skromnem znesku 21.530 dinarjev zato, ker »nismo bili naročniki za izdelavo študije«. Predlagala je, »da plačilo izdelave študije vključite v poravnavo stroškov, ki jih bomo imeli ob novih projektih«. Odtlej mi ni bilo več dano, da bi se srečal z gospo Preželjevo.

V tem času pa je začasna uprava kupila meni neznano število osebnih računalnikov, glede informatičnih in programerskih storitev pa so očitno našli boljše in cenejše partnerje. G. Preželjeva to nonšalantno komentira takole: »Sicer se nam študentje smejijo, ker naši delavci ne znajo delati z računalniki«. Najbrž o istem času g. Preželjeva poroča takole: »Tako smo si delo razdelili. Komisija za sprejem v študentske domove sprejema, mi pa vseljujemo«. Uporaba pomenljive besedice **smo** mi poraja vprašanje, ali se morda g. Preželjeva počuti kot odredbodajalec celi Univerzi v Ljubljani, pa naj imata Univerzitetni svet in rektor o tem še tako nenavadne predstave.

V aprilu in maju letos, ko so novinci že skoraj trkali na vrata, programov pa od nikoder, sta tajništvo Univerze in univerzitetna komisija za sprejem študentov v študentske domove predlagala računalniško podporo najprej le tistega segmenta, ki se tiče sprejema novincev. Takega programa tudi v toliko hvaljenem Mariboru takrat niso premogli. (Mimogrede: računalniško podprta evidenca plačevanja stanarin stanovalcev študentskih domov v Ljubljani je tekla na Republiškem računskem centru že od leta 1984!). 28.5. smo predložili predračun, 24.6. pa dobili naročilo tajništva Univerze. Ker so v tem času vloge že prihajale, nismo mogli prevzeti tveganja in odgovornosti, da bi aplikacija lahko brezhibno zaživela v tako napetih rokih. Zato smo predlagali preložitve roka za izdelavo in testiranje programske opreme do pomladi 1991. Z nekaj negodovanja je tajništvo Univerze predlog sprejelo in kolega Bojan Drobež pridno programira. V tem času Univerzitetni računalniški center pri razpenjanju optične mreže za prenos podatkov v akademskem okolju misli tudi na predvidene potrebe Študentskega centra.

Za božjo voljo, gospa Preželjeva, vzemite si vendar s svojimi sodelavci nekaj časa

za vsebinski odgovor na dopis CRU št. V/6- 56/90-ZL z dne 9.11.1990! Verjemite mi: težko je programirati za naročnika, ki ne ve kaj hoče.

Zdenko Lapajne

Med prejetimi pravnimi rešitvami 15. nagradne križanke so bili izžrebani:

1. Branka KOVAČIČ, Trg prekomorskih brigad 5, 61107 Ljubljana;
2. Vlatko KONIČ, Slovenčeva 76, 61000 Ljubljana;
3. Franc SOKLIČ, Hotemaže 91, 64205 Preddvor.

Čestitamo!

Knjižno nagrado založbe EMONICA pošljemo po pošti!

**Spoštovani gospod
predstojnik Primož Rode,**

spoštovani profesorji in
zdravniki Gastroenterološke
klinike, klinični center,
Ljubljana

Obveščeni smo, da se na Vašem kliničnem oddelku zdravi francoski državljani, razgledan slavist, ugledni kulturni delavec, generalni sekretar Mednarodnega komiteja Lucien Tesnière, prof. Jean- Didier Castagnou.

Društvo slovenskih pisateljev se Vam toplo zahvaljuje za vso medicinsko pomoč in zdravstveno oskrbo, ki jo nudite našemu prijatelju, zaslužnemu posredovalcu slovenskih leposlovnih in znanstvenih stvaritev v mednarodni kulturni prostor. Kulturno posredništvo te vrste je nam Slovencem v sedanjem zgodovinskem trenutku še posebej potrebno in dragoceno.

V upanju na skorajšnje okrevanje prof. Castagnouja ga Vaši naklonjenosti še posebej priporočamo.

S pozdravi!

Predsednik DSP

Dane Zajc

Ministrstvo za zunanje zadeve
Gregorčičeva 25, p.p. 481
61000 Ljubljana

Odprto pismo

Vaš uradni zastopnik Dr. Zlatko Aurelius Verbič v Torontu, Kanada razpošilja z dobrim namenom, da podpre akcijo osamosvojitve Slovenije, med kanadsko in slovensko javnost letak z glavnimi obrisi slovenske zgodovine. V tej tiskovini, ki je bila pripravljena s strani vladnih resorov (Informacijsko ministrstvo ali Zunanje) je tudi pasus:

»26. april 1941. Po fašističnem napadu na Jugoslavijo so se politične sile združile v Osvobodilni fronti in oklicale vstajo.

Nekatere stranke so se odločile za čakanje, druge so sodelovale z italijanskimi, nemškimi in madžarskimi okupatorji.«

Gornja informacija je deloma lažna, deloma izmišljena, vsekakor je škodljiva v mednarodni javnosti in žaljiva za naš narod.

26. april 1941 je poznan kot dan ustanovitve anti-imeprialistične fronte, organizacije, ki je bila udarec v obraz takrat vojskujoči se Franciji in Angliji. O tem konstrukt Kominterne in njene slovenske članice je zapad informiran. Predočiti ta datum in to organizacijo kot nekako Osvobodilno fronto je deplasirano in potencialno slovenski stvari škodljivo. Govoriti o narodni vstaji je nesmiselno, še posebej v gornjem časovnem okviru, dejstva govore povsem drugače. Zgodovina beleži radijski nalog Kominterne KPS dne 22. junija 1941 popoldne. Še isti dan je KPS (Leskovšek) ustanovila partizanstvo, sledila je OF. Dan vstaje 22. julija, ki ga je prejšnji režim določil je nesmisel. Očitano sodelovanje (ono nedovoljeno) z okupatorjem je izmišljotina levega bloka v letih 1941/42, s katerim so opravičevali poboje svojih političnih nasprotnikov.

Prosim zabeležite moj protest proti takemu prikazovanju slovenske zgodovine, nudene mednarodni javnosti po Vašem resoru.

S spoštovanjem,

Dr. Peter Urbanc

IZVRŠNI SVET REPUBLIKE
SLOVENIJE
Prešernova 8, Ljubljana
Gospod Janez Janša

ZAHTEVA

za sestanek pristojnih s predstavniki Mreže za Metelkovo

Ob odhodu JA iz Slovenije postaja pobuda Mreže za Metelkovo, da bi to kasarno namenili v kulturne namene, v tem primeru obsega beseda kultura vse od umetniških praks prek produkcije »ekoloških« in »alternativnih« dobrin do človekovih pravic, več kot aktualna. Kljub temu, da se že skoraj celo leto ukvarjamo z izdelavo projekta spremembe namembnosti kasarne na Metelkovi ulici (izdelava pravnih ekonomskih in organizacijskih načrtov, sociološka raziskava o potrebah in možnostih konverzije), nas doslej kot možnih kandidatov niste konzultirali. Še več! Zdi se, da želite o delitvi kasarn odločati brez našega sodelovanja. Zato zahtevamo, da sprejmete predstavnike Mreže za Metelkovo na sestanku, kjer bomo drug drugega informirali o svojih namenih in se domenili o nadaljnjem sodelovanju. Za dobro voljo se vam že vnaprej zahvaljujemo.

V imenu Mreže za Metelkovo

Sašo Gazdič

Komunistični režim ni mogel prebaviti fluidne alterkulture in je zato naposled izdihnil. 22. decembra 1990, na dan slovenskega plebiscita smo z ustanovitvijo MREŽE ZA METELKOVO dokončno povzili dan JLA. Ob 26. oktobru 1991, ko naj bi vojska končno zapustila naše loge pa izdajamo

M A N I F E S T

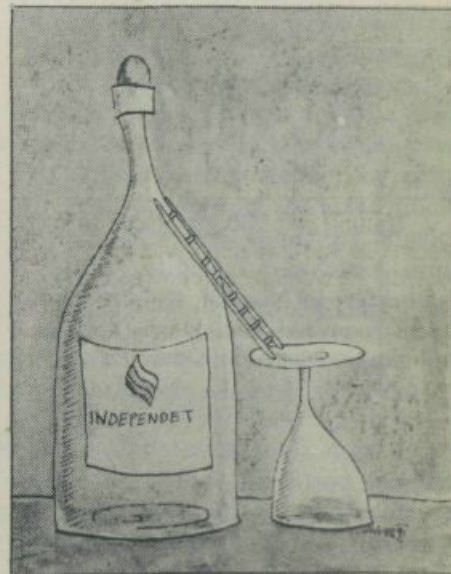
MREŽE ZA METELKOVO,

s katerim proglašamo:

1. da bomo kasarno na Metelkovi ulici končno odprli in vanjo spustili vse Ljubljančane, ki jih je motil zamašek v centru mesta ter jim v tem prostoru zagotovili zabavo in živahen kulturni, družabni in podjetniški utrip;
2. da bomo glavnemu mestu Slovenije zagotovili kulturno odprtost v svet in ponudbo, kakršno imajo že vsa, tudi vzhodnoevropska mesta, ki jim je do lastnega ugleda;
3. da bomo rešili problem tistih posameznikov, skupin in dejavnosti, ki so se v zadnjih 20. letih uveljavili na svojem področju in se še bodo, še vedno pa nimajo ustreznih prostorov, kjer bi lahko delali, komunicirali in sproti preverjali, kar so ustvarili;
4. da bomo s tem v grudo, ki so jo dolgo zastrupljali ideološka zaslepljenost, egoistična ozkosrčnost in avtoritarno samodržstvo, posejali seme zdravega kulturnega, gospodarskega in družbenega življenja.

Prebivalke in prebivalci Republike Slovenije, kličemo vas, da se 26. oktobra med 12. in 14. uro zberemo na obhodu bivše Komande ljubljanskega korpusa na Metelkovi in v mislih združimo veselje ob odhodu mōre, ki nam je hromila življenje. Veselimo se tudi bližnjega dne, ko bomo dokončno odprli vrata kasarne in vanjo vnesli zdravega duha.

MREŽA ZA METELKOVO, Mestni trg 13, Ljubljana, tel., fax: 224-666.



Do you speak English?



Jezikovni tečaji so postali hit sezone. To dokazuje tudi število tečajnikov, ki iz leta v leto narašča.

S pričo vse večjih sprememb, ki smo jim priča v Evropi in nezadržno približevanje letu 92, ki je označeno kot leto popolne integracije, rušenja pregrad med državami, postaja tudi pri nas vedno večja nujnost znanje tujih jezikov. Nek pregovor pravi: »Kolikor jezikov znaš, toliko glav veljaš.« Najbrž je to razlog, zakaj se ljudje že od malih nog v vedno večjem številu učijo tujih jezikov, predvsem tistih »svetovnih«, ki lajšajo sporazumevanje tudi med ljudmi različnih kontinentov, veroizpovedi in različnih ras. Pri tem samo znanje iz šole ni dovolj. In v tem je glavna naloga delavskih univerz, dopisnih šol in mnogih drugih podjetnikov, ki se ukvarjajo z organizacijo jezikovnih tečajev v vseh mogočih svetovnih jezikih. Le-ti se med seboj razlikujejo glede na starost tečajnikov in njihovo predznanje jezika, ki se ga želijo učiti. Najpogostejši obiskovalci teh tečajev so prav mladi, vse tam od šestega leta naprej. Potreba po tečajih je toliko večja v državah, kjer šolski sistem sam ne ponuja niti minimuma pogojev za trdnejše znanje. In med slednje spada tudi Slovenija. Razlog za to leži v slabi organizaciji pouka tujih jezikov na šolah in premajhnem številu ur. Ob tem je naš šolski sistem usmerjen predvsem v teoretično znanje slovnice, zanemara pa konverzacijo, ki je predpogoj za kakršnokoli učenje teoretičnih zakonitosti jezika. Prav zato ni nikakršno čudo, da se v dodatne jezikovne tečaje vpiše iz leta v leto več tečajnikov in da vedno več mladih izkorišča poletne počitnice za dodatno izpopolnjevanje jezika kar v tujini, predvsem Angliji (Oxford, Cambridge) in Nemčiji. Najstarejša organizacija pri nas, ki se že dolga leta ukvarja z organizacijo raznoraznih jezikovnih tečajev je delavska univerza Boris Kidrič. Letos bodo izvedli okrog 400 tečajev vseh stopenj (začetnih, nadaljevalnih, poslovnih, konverzijskih, osvežitvenih in dopolnilnih), za katere se je prijavilo že več kot 4.000 udeležencev.

Med njimi je največ dijakov in študentov, ki predstavljajo skoraj polovico vseh prijavljenih, mnogo pa je tudi predšolskih otrok in starejših. Svojo ponudbo so letos razširili na kar 13 tujih jezikov, in sicer: nemščino, angleščino, francoščino, italijanščino, španščino, kitajščino, arabščino, danščino, latinščino, japonščino, češčino, nizozemščino in slovenščino. Opustili so tečaj v srbohrvaškem jeziku, ki ni bil dovolj obiskan, uvedli pa tečaj japonščine, za katerega vlada vedno večje zanimanje. Najpopolnejša je ponudba tečajev v nemškem in angleškem jeziku, ki jih izvajajo v sodelovanju z Goethejevim inštitutom in Univerzo v Oxfordu. Prav za angleščino, nemščino, francoščino in italijanščino nudijo tudi možnost pridobitve mednarodno priznanega državnega spričevala o aktivnem znanju tujega jezika. Cena za študente (90 ur, 2-krat tedensko) znaša 6.210 tolarjev, ki so plačljivi v treh obrokih, 100 ur tečaj za mladino pa 5.400 tolarjev, ki jih lahko poravnate v štirih obrokih. Približno iste cene ponuja tudi Center za permanentno izobraževanje Cene Štupar, ki je svojo ponudbo osredotočil na tečaje angleškega, nemškega, italijanskega, francoskega in španskega jezika. Tudi tu nudijo možnost pridobitve mednarodnega spričevala, ki ga lahko pridobite za okroglih 400 DEM tolarke protivrednosti (skupaj z 40 urnim pripravljanim tečajem) ali 120 DEM brez priprave. Novost pri učenju tujih jezikov nudi Center za dopisno izobraževanje - Univerzum. Dopisno izobraževanje je v svetu že ustaljen pojav, pri nas pa se je udomačil šele pred kratkim. Prednost dopisnega

izobraževanja je v tem, da ga lahko prilagajamo glede na čas in svoje možnosti, saj ne predvideva nekih stalnih stikov med udeleženci in učitelji. Prav zato je dopisni način izobraževanja primeren predvsem za zaposlene, ki si lahko na ta način pridobijo tudi ustrezno osnovno ali srednješolsko izobrazbo. Preverjanje znanja se vrši preko izpitov. Ob tem nudijo tudi možnost jezikovnega izobraževanja, namenjenega mladini in študentom, in sicer v angleškem in nemškem jeziku. Izobraževanja na nižji stopnji (otroci v osnovnih šolah) se odvijajo kar v prostorih šole, na višji stopnji (srednješolci in študenti) pa je poudarek na individualnem učenju in konzultacijah s profesorji. Tečaje izvajajo s pomočjo domačih in velikega števila tujih učbenikov, uvajajo pa tudi multimedijsko izobraževanje s pomočjo audio in video kaset.

Bolj sproščena zakonodaja na področju izobraževanja omogoča tudi nastajanje zasebnih šol in podjetij, ki se ukvarjajo z organizacijo jezikovnih tečajev. Tako imamo zdaj že celo poplavo takih jezikovnih šol, ki tudi po nižji ceni (okoli 4.000 tolarjev) nudijo 90 ali 100 urne tečaje, primerne za vse stopnje. Skratka, pregovor »Kolikor jezikov znaš, toliko glav veljaš« tudi v Sloveniji vse bolj dobiva na veljavi, število tečajnikov, ki iz leta v leto raste, to samo potrjuje...

Marko Hribar



Pismo iz Casablance

Levji delež

»Če bi jaz bil pošten, ne bi prišel niti od blizu temu bazenu. Razen kot čistilec.«

(polkovnik Lipnik Bartonu Finku)

Ste za leve ali desne, ljube bralke in dragi bralci? Da ne veste? Tako pa ne bo šlo! To, ljubčki dragi, niso časi za omahljivce. Časi so resni in zadnji čas je, da se odločite, ali ste za Pirnata ali Rupla.

Vojne je namreč konec, volitve se spet bližajo, zastori se dvigajo, komedija se pričinja! Burka, razkol v SDZ imenovana je bila le uvod v naslednja dejanja. Komična, podmukla, z vsemi elementi političnih intrig. Medijsko podprta in sploh nobel. Nekdanja SDZ, tudi stranka vseh vetrov imenovana, nafilana z osebki, ki se drugje pač niso našli, brez programa in obraza je pač morala doživeti podoben konec. Skapirali so, da za zmago na teh volitvah ne bo zadosti, če rečeš: »Jaz sem Dimitrij Rupel in sem zato, da komuniste butnemo s trona!« Stranka je torej potrebovala nekaj, čemur pri ljudeh pravimo fris. Tu se je seveda zapletlo. Nenadoma se pokaže, da so v isti stranki ljudje, ki še sonca ne vidijo v isti barvi. Po domače povedano, politika se spet izkače kurba, ker postane jasno, da so v tej stranki tipi, ki jim je šlo že od vsega začetka samo za oblast in vse, kar to prinese zraven. Flagranten primer je nek minister, ki je v stranko stopil teden pred volitvami, da bi svojim žametnim glasom pomagal k zmagi nad komunizmom. No, beseda je dala besedo, klofuta spet klofuto in v hipu so imele leve in desne, nekateri so rekli celo rdeče in črne. Ta desni so bili bogatejši celo za trojanskega konja in so bili prepričani, da jim bo ta trojanski konj glavni adut za svetlo strankarsko prihodnost. Na svojem postrazkolnem delu kongresa so na vsa usta hvalili Janšo, šli pri tem celo tako daleč, da je nekdo na ves glas vpil, da je on pokazal daleč največ politične modrosti in da samo on lahko predsednik SDZ - Narodne stranke. Kako tipično: med tem, ko je ta revež v ta mali dvorani tulil takšne smešnice, sta si na hodniku s ciničnimi nasmeški nazdravljala obrambni in notranji minister. Vrhunec zabave pa je bila izjava nekoga od desnih, da Janša ravnokar prepričuje Bavčarja, naj prestopi spet k »desnim« in da mu je to takorekoč že uspelo. V dvorani se je zaslišal gromek aplavz. Bedaki so končno dobili svojo stranko!

Medtem so levi ravnokar izglasovali Bavčarja za koordinatorja nove stranke. Rupel se je zaradi obilice obveznosti odpovedal prestolu in s tem dal jasno vedeti, da bo Lojzek še naprej imel nemiren spanec. Sicer pa, zaradi nove stranke mu bo volje do spanja sploh zmanjkalo. Kajti nova stranka je bolj



podobna prostozidarski loži kot stranki: notranji in zunanji minister, šef SDK (bodoče finančne policije), šef parlamenta, obrambni minister odigra trojanskega konja v drugi stranki in kar je danes še najpomembnejše: že na kongresu so se hvalili, da se bo priključil tudi Jelko Kacin. Oblast takšni stranki res ne more uiti, lahko pa takšna stranka kaj kmalu uide izpod vsake oblasti. Demokracija tako postane farsa, če to že ni.

Kdo je imel pri tem Levji delež, pa si ljube, bralke in dragi bralci, raje mislite kar sami!

Volitve bodo tako in tako spet streznile predvsem narod! Pa pazite, za koga boste glasovali, dragi moji!

V Ljubljani, 24. oktobra 1991

Vaš Hamfri Bogart

P.s. Na postkongresnem žuru SDZ-XYZVŽNJ je bilo spet za poscat od smeha: ta desni v petem štuku, ta levi v kleti. Zmedeni natararji so hrano nesli najprej desnim, da so si vzeli polovico, in ostanek odnesli levim v klet. In na kocu? Pri Ruplih je zmanjkalo kaviarja, pri Pirnatih pa kruha. To pa je cinizem matere usode. In cvrli se bodo v peklu!

TRIBUNA

NAROČILNICA

bralec študentskega
časopisa TRIBUNA

ime in priimek

(stanujoč)

NAROČAM ČASOPIS
TRIBUNA

naročilnico pošljite na
naslov: TRIBUNA,
Kersnikova 4,
61000 Ljubljana.

S to naročilnico si boste
priborili 10% popusta!

- 10 %

